

*„Jeżeli chcesz zbudować okręt, to nie zwołuj ludzi w celu zrobienia planów,
podzielenia pracy, przygotowania narzędzi i wycinania drzew,
lecz naucz ich tęsknoty za bezmiarem morza.
Wtedy zbudują statek sami”.*

Antonie de Saint-Exupery

KAPITAŁ LUDZKI
CZŁOWIEK – NAJLEPSZA INWESTYCJA!

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Publikacja została przygotowana w ramach projektu „ABC Gospodarki Społecznej”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Poddziałanie 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w latach 2008-2010 przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie w partnerstwie ze Stowarzyszeniem na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „KLUCZ” w Kluczach oraz Stowarzyszeniem na Rzecz Wspierania Przedsiębiorczości i Inicjatyw Lokalnych „STOPIL” w Nowym Sączu.

Wojewódzki
Urząd
Pracy
w Krakowie

Opracowanie

Alina Marek
Andrzej Muzyk
Wojciech Rams
Radosław Szlagowski

Redakcja

Danuta Binek

Konsultacje eksperckie

Tomasz Sadowski

Skład

Wydawnictwo „Koliber”
33-300 Nowy Sącz, ul. Prusa 87A

ISBN 978-83-62384-76-1

Wydawca

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
30-107 Kraków, pl. Na Stawach 1
www.wup-krakow.pl

MODEL INKUBATORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Opracowanie Stowarzyszenia na Rzecz Wspierania Przedsiębiorczości
i Inicjatyw Lokalnych „STOPIŁ” w Nowym Sączu przygotowane w ramach
projektu „ABC Gospodarki Społecznej”

Nowy Sącz 2010

WSTĘP

Niniejsze opracowanie powstało w ramach projektu „ABC Gospodarki Społecznej”, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, a zrealizowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie w partnerstwie ze Stowarzyszeniem na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno – Gospodarczego „KLUCZ” w Kluczach oraz Stowarzyszeniem na Rzecz Wspierania Przedsiębiorczości i Inicjatyw Lokalnych „STOPIL” w Nowym Sączu.

W ramach projektu opracowano m.in. Model Inkubatora Ekonomii Społecznej, który ma na celu wsparcie w zakładaniu nowych podmiotów aktywizacji społecznej i zawodowej oraz wzmocnienie współpracy lokalnej. Założono dwa Inkubatory Ekonomii Społecznej w Kluczach oraz w Nowym Sączu z filią w Piwnicznej-Zdroju, które świadczyły usługi doradcze dla ponad 180 osób, a dla około 500 osób zorganizowano spotkania informacyjno – promocyjne. Inkubator w Kluczach zorganizował cykl szkoleń z zakresu przedsiębiorczości społecznej i zarządzania projektami unijnymi dla 242 osób. W ramach projektu utworzono pięć podmiotów ekonomii społecznej: trzy spółdzielnie społeczne: „OPOKE” w Kluczach, „Zdrojowiankę” w Piwnicznej-Zdroju i „Novą” w Łososinie Dolnej oraz dwa stowarzyszenia: Stowarzyszenie „Klucz” oddział w Pałecznicy oraz Stowarzyszenie „Aktywne Wsparcie” w Nowym Sączu.

Niniejszą publikację kierujemy do środowisk lokalnych oraz władz samorządowych, a także pojedynczych osób, którym nie obce są ideały ekonomii społecznej oraz którzy poszukują swojego miejsca na współczesnym rynku pracy. Mamy nadzieję, że nasze doświadczenia będą dla Państwa inspiracją do dalszych działań w myśl przesłania R. Harringtona: *Jeśli chcesz pomóc biednym tego świata, przede wszystkim zadbaj o to, aby nie stać się jednym z nich.*

Prezes Stowarzyszenia na Rzecz Wspierania Przedsiębiorczości i Inicjatyw Lokalnych „STOPIL” w Nowym Sączu

Andrzej Muzyk

WPROWADZENIE

Pojęcie ekonomii społecznej stało się w ostatnim czasie modne. Może to cieszyć, bo wreszcie ES została dostrzeżona. Może też smuć – bo, jak każda moda, zapewne kiedyś przeminie. Jednak, aby wykorzystać ten moment zainteresowania, stworzyć podstawy do dalszych dyskusji, musimy mieć co najmniej wspólne wyobrażenie na temat tego, o czym mówimy, a w sytuacji gdybyśmy nie mieli wspólnej wizji, musimy wiedzieć przynajmniej, czego dotyczy nasz spór.¹ Dlatego niniejsze opracowanie rozpoczynamy od rozdziału, w którym ekonomia społeczna zostaje wyodrębniona na tle innych sektorów.

Koncepcja ekonomii społecznej zyskuje współcześnie na coraz większym znaczeniu zwłaszcza w kontekście licznych projektów publicznych, które się do niej odwołują. Ekonomia społeczna nie jest wbrew pozorom nowym spojrzeniem na zagadnienia z zakresu polityk publicznych i zarządzania gospodarką, gdyż jej początki sięgają przełomu XIX i XX wieku. Pierwsza fala zainteresowania taką wizją ładu społeczno – gospodarczego przypada na początki XX wieku, a zwłaszcza okres międzywojenny.² Zwolennicy tej idei dostrzegali, iż kapitalistyczna gospodarka rynkowa, która przeżywała rozkwit, nie jest w stanie zrealizować potrzeb wszystkich obywateli. Również ówczesne instytucje państwowe nie interesowały się, lub też nie potrafiły zaspokoić wszystkich oczekiwań społecznych. W związku z tym zaczęto akcentować konieczność takiego gospodarowania, które zwracałoby większą uwagę na ludzkie potrzeby, a nie na zys czy też doraźny interes polityczny oraz łączenie w tym zakresie działań państwa z gospodarką rynkową.

Obecnie mamy do czynienia z tak zwaną drugą falą ekonomii społecznej lub nową ekonomia społeczną. Rozumienie tego pojęcia jest współcześnie

---

¹ *Raport otwarcia projektu. w Poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej*, Fundacja Inicjatyw Społeczno – Ekonomicznych, Warszawa 2006.

² W początkach rozważań nad ideami ekonomii czy też gospodarki społecznej można wyróżnić trzy najważniejsze nurty: wątek francuski – ma swoje źródło w konserwatywnej myśli katolickiej i koncepcjach socjalistycznych, wątek włoski powstały wokół zagadnień spółdzielczości i stosunkowo najpóźniejszy wątek niemiecki zapoczątkowany przez ordoliberalistów i później wdrożony praktycznie w niemieckim modelu liberalizmu społecznego Erharda (*Interwencja społeczna – teoria i praktyka*, red. Jerzy B. Sobczak, Dorota Pawluś, UJ, Kraków 2008).

bardzo nieostre. Jako jego synonimy funkcjonują również inne określenia, jak na przykład: gospodarka społeczna, ekonomia lokalna, ekonomia solidarnościowa, gospodarka alternatywna czy przedsiębiorczość społeczna. Próbując dookreślić to pojęcie najprościej jest przyjąć, że ekonomia czy też gospodarka społeczna, to pewna idea ładu społeczno – gospodarczego, która zakłada, że należy łączyć wymogi gospodarki rynkowej (racjonalność, nastawienie na zysk i rozwój oraz wolność działania) z celami społecznymi (zaspokojenie potrzeb różnych ludzi). Takie podejście należy również wyraźnie odróżnić od rozwiązań proponowanych przez zwolenników interwencjonizmu państwowego, którzy zakładają osiąganie celów społecznych wyłącznie z działań państwa. Gospodarka społeczna opiera się bowiem na dobrowolnych działaniach ludzi, a nie odgórnie narzuconych decyzjach państwowych. Przy definiowaniu ekonomii społecznej zwraca się też często uwagę na to, iż podmiotami odpowiadającymi za realizację przyjętych celów społecznych są organizacje i instytucje z trzeciego sektora gospodarki.³

Najważniejszą rolą ekonomii społecznej jest stwarzanie możliwości powrotu do społeczeństwa osobom z różnych przyczyn z niego wykluczonym. Główną ideą, która jej przyświeca, jest przedkładanie dobra ludzi nad maksymalizację zysku. Co to znaczy? Przedsiębiorstwo społeczne wypracowane nadwyżki przeznacza na aktywizację osób odrzuconych przez społeczeństwo. Ważniejszą od pieniędzy rolę grają w tym przypadku: sprawiedliwość i misja społeczna. Takie rozumienie sensu ekonomii społecznej współgra z priorytetami, które przyświecają Unii Europejskiej: walka z biedą, bezrobociem, bogacenie się społeczeństw – nie jednostek, rozwój.

Podczas, gdy w większości krajów UE przedsiębiorstwa społeczne działają w najlepsze, w Polsce raczkuje jeszcze sama idea i świadomość ekonomii społecznej. Ten problem jest po części związany ze słabością społeczeństwa obywatelskiego w naszym kraju. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że polski rząd na poważnie zainteresował się ekonomią społeczną stosunkowo niedawno.

Realizatorzy projektu „ABC Gospodarki Społecznej” postawili sobie za zadanie poprawę tego stanu rzeczy, choćby w skali regionalnej; promowali podczas licznych spotkań idee ekonomii społecznej, szkolili z zasad zakładania i prowadzenia podmiotów społecznych, a dzięki wsparciu Inkubatorów

³ Kocór M., „Analiza rozwiązań praktycznych. Analiza założeń projektu „Akademia Przedsiębiorczości. Rozwój alternatywnych form zatrudnienia” (w:) *Interwencja społeczna – teoria i praktyka*, red. Jerzy B. Sobczak, Dorota Pawluś, UJ, Kraków 2008.

Ekonomii Społecznej umożliwiali tworzenie podmiotów, które kreują miejsca pracy dla osób wykluczonych społecznie i tym samym wpisują się w realizację celów dla zatrudnienia i integracji społecznej.⁴ Jak napisano we wstępie dzięki wsparciu Inkubatorów Ekonomii Społecznej powstały spółdzielnie socjalne „OPOKA” w Kluczach, „Zdrojowianka” w Piwnicznej – Zdrój, „Nova” w Łososinie Dolnej oraz dwa stowarzyszenia: „Aktywne wsparcie” w Nowym Sączu i „Klucz” oddział w Pałecznicy.

Po co to wszystko? Włączanie do społeczeństwa osób wcześniej z niego wykluczonych daje wiele korzyści. Przede wszystkim pomaga budować społeczeństwo obywatelskie. Obywatelskie, czyli jakie? Czujące na swoich barkach odpowiedzialność za osoby, które nie zawsze mogą dać sobie radę same. Bezdomni, niepełnosprawni, bezrobotni, pozostawieni samym sobie często trafiają na margines życia społecznego. Idea ekonomii społecznej stwarza im szansę na aktywny powrót i aktywizację zawodową. Oprócz korzyści czysto moralnych państwo zyskuje również korzyści finansowe. Eliminuje biernych poborców rent, zapomóg czy zasiłków, w zamian zyskując obywateli pracujących i odprowadzających podatki. Ekonomia społeczna inaczej określana jest mianem ekonomii wartości, w tej nazwie zawiera się cała kwintesencja morza możliwości i perspektyw, jakie przed nowoczesnymi społeczeństwami otwiera ten dział ekonomii. Warto poznawać jego tajniki i założenia, bez nich trudno będzie nam świadomie i z pełną odpowiedzialnością używać terminu „społeczeństwo”. W projekcie „ABC Gospodarki Społecznej” starano się wskazać szanse, jakie w lokalnych środowiskach daje możliwość rozwijania idei ekonomii społecznej.

---

⁴ Ekonomia społeczna w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, SKES, Warszawa, styczeń 2009.

„Rzeczą filozofii jest: zrozumieć i nazwać”
ks. prof. Józef Tischner

I. REFLEKSJE TEORETYCZNE PARTNERSTWA LOKALNE NA RZECZ INTEGRACJI

1.1. Ekonomia społeczna – definicje, cele, założenia

Ekonomia społeczna jest jedną z gałęzi ekonomii, w której równoległe z celami gospodarczymi realizuje się cele społeczne. Celami gospodarczymi rządu na poziomie mikroekonomii rachunek ekonomiczny, celom społecznym przyświeca realizacja zadań publicznych, zrównoważonego rozwoju oraz rozwijanie kapitału społecznego. W dalszych rozważaniach na temat ekonomii społecznej będziemy opierali się na definicji Dyrekcji Generalnej ds. Przedsiębiorstw Komisji Europejskiej, która stanowi, że **„gospodarką społeczną jest część gospodarki, w której przedsiębiorstwa są tworzone przez tych i dla tych, którzy mają wspólne potrzeby i są odpowiedzialne za tych, którym mają służyć”**.

Jest to jedna z definicji, którą spotyka się w literaturze i opracowaniach. Definicja ta pokazuje, że gospodarka społeczna skierowana jest przede wszystkim na lokalny rynek pracy i jest tworzona oraz zarządzana przez lokalne społeczności. Podmioty ekonomii społecznej, zarówno te ze sfery produkcji i usług, jak i ze sfery dystrybucji i handlu, nie są nastawione na optymalizację zysku. Ewentualnie wypracowany zysk w takim przedsiębiorstwie służy realizacji celów statutowych, w tym celów społecznych takiego podmiotu.

Na podstawie informacji o stanie i kierunkach rozwoju w Polsce przedsiębiorczości społecznej (materiał przeznaczony dla Podkomisji Stałej ds.

Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, w lutym 2008, przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej) – zyski wypracowane z działalności gospodarczej przedsiębiorstw społecznych **muszą** być uspołecznione, **muszą pozostawać** w tych organizacjach i być przeznaczone na dalsze inwestowanie dla dobra członków. Zgodnie z art. 55 Kodeksu Cywilnego możemy w dużym skrócie powiedzieć, że przedsiębiorstwo społeczne prowadzi społeczną działalność gospodarczą.

1.2. Ekonomia Społeczna w Polsce po 1989 r.

Pierwsze rozwiązania dotyczące „nowej” przedsiębiorczości społecznej w Polsce zapoczątkowane zostały przez Fundację Pomocy Wzajemnej „Barka” z Poznania. W 1989 r. Fundacja założyła swój pierwszy dom wsparcia mieszczący się we Władysławowie koło Poznania. Utworzono trzy warsztaty zajęciowe, w których znalazło zatrudnienie około 30 osób długotrwale bezrobotnych oraz innych zagrożonych wykluczeniem społecznym. Powstała w ten sposób pierwsza spółdzielnia socjalna w Polsce.

W 2004 r. w Krakowie zorganizowano europejską konferencję „Ekonomia Społeczna Kraków 2004”. Konferencja ta została zorganizowana pod patronatem Rządu Polski, Komisji Europejskiej oraz rządów Luksemburga, Belgii, Szwecji i Hiszpanii.

Wzięło w niej udział przeszło 900 uczestników. Konferencja rozpoczęła systematyczny proces „ponownego odkrywania trzeciego sektora” w Polsce i w krajach byłego bloku komunistycznego.

W ostatnim czasie powstało w ramach różnych projektów kilka ciekawych rozwiązań przedsiębiorstw społecznych. Oto niektóre z nich:

- Kawiarnia „Cafe Hamlet” – założona w 1994 r. przez Krakowską Fundację Hamlet w Krakowie. Firma ta zatrudnia osoby niepełnosprawne, zapewniając im także rehabilitację.
- Nidzicka Fundacja Rozwoju „Nida” prowadzi przedsiębiorstwo społeczne pod nazwą „Wioska Garncarska”. Funkcjonują tam warsztaty: garncarski, kowalski oraz warsztat szycia strojów regionalnych. W „Wiosce Garncarskiej” zatrudniane są osoby bezrobotne z okolicznych terenów wiejskich.
- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej w Krakowie prowadzi dwie firmy „Catering COGITO” i Wypożyczalnię

Rowerów „COGITO”. W firmach zatrudniane są osoby niepełnosprawne. Od 2003 r. – wraz ze Stowarzyszeniem Rodzin „Zdrowie Psychiczne” – prowadzi także Zakład Aktywności Zawodowej „Pensjonat – U Pana Cogito”. Pensjonat zatrudnia osoby z niepełnosprawnością umysłową.

- Stowarzyszenie „Niepełnosprawni dla Środowiska EKON” z Warszawy zatrudnia osoby niepełnosprawne, głównie z niepełnosprawnością umysłową. Stowarzyszenie zajmuje się selektywną zbiórką odpadów komunalnych oraz ich segregacją.

Stowarzyszenie KLON-JAWOR przeprowadziło badania statystyczne dotyczące kondycji III sektora i zamieściło te dane w opracowaniu pn. „Podstawowe fakty o sektorze pozarządowym w 2008 r.” Z badań tych wynika, że w I kwartale 2008 r. zarejestrowanych było w Polsce 58.237 stowarzyszeń i 9.106 fundacji. Przykładowo na 10 tys. mieszkańców w województwie mazowieckim przypadało 22 organizacje (najwięcej), w województwie małopolskim 18, a w województwie świętokrzyskim 13 (najmniej w kraju). Co trzecia organizacja nie działa dłużej niż 5 lat, także co trzecia ma więcej niż 10 lat. Najwięcej organizacji działa w obszarze sport – turystyka – 38,3%, następnie kultura i sztuka – 12,8%, edukacja i wychowanie – 12,7%, usługi socjalne i pomoc społeczna – 11,2%, ochrona zdrowia – 7,7%. 42 % organizacji zatrudniało płatny personel, 44% organizacji wspieranych było wolontariuszami.

Przychody roczne organizacji pozarządowych w 2007 r. przedstawiały się następująco:

- 20% organizacji nie przekraczała przychodów 1 tys. zł rocznie,
- 23% organizacji miało przychód do 10 tys. zł rocznie,
- 35% organizacji miało przychód 10 – 100 tys. zł rocznie,
- 16% organizacji przychód 100 tys. – 1 mln zł,
- 5,7% organizacji przychód ponad 1 mln zł rocznie.

70% organizacji wykorzystuje w swojej pracy komputery, a 87% korzysta z Internetu (także uwzględnia się w tych danych korzystanie poza siedzibą organizacji). Najczęściej organizacje pozarządowe współpracują z przedstawicielami lokalnych społeczności. Według Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych – dane na 29 marca 2009 r. – w Polsce działały 164 spółdzielnie socjalne, z czego w województwie małopolskim 11.

Z powyższych danych można określić, jaki model podmiotu gospodarki społecznej funkcjonuje w naszym kraju. Modelowym statystycznym podmio-

tem ekonomii społecznej jest zatem firma funkcjonująca około pięciu lat, zatrudniająca od 1 do 3 osób działająca w obszarze sport – turystyka i mająca przychody do 50 tys. zł rocznie.

1.3. Podmioty Ekonomii Społecznej

Ekonomia społeczna w praktyce to działalność podmiotów ekonomii społecznej (PES). Poniżej zostanie przedstawiony podział kompetencji PES, stanowiących swoisty dowód na istnienie ekonomii społecznej. Trzeba jednak podkreślić, że ze względu na ciągle jeszcze małą skalę rozwoju ekonomii społecznej w Polsce, wiele z opisanych tu obszarów dopiero czeka na rozwinięcie, a poniższe przykłady PES nie wyczerpują kondycji ekonomii społecznej w regionie.

Funkcje Podmiotów Ekonomii Społecznej:

➤ Integracja Społeczno-Zawodowa

Celem jest tu podniesienie szans na rynku pracy, albo faktyczne zatrudnienie osób w jakiś sposób wykluczonych. Przykładem tego typu działań może być fundacja wspierająca osoby z autyzmem. Tworząc dla swoich podopiecznych miejsca pracy przyczynia się do integracji społecznej tych osób i pomaga im uczestniczyć w życiu społeczeństwa. Innym przykładem integracji społeczno-zawodowej jest działalność zakładów aktywności zawodowej czy centrów integracji społecznej.

➤ Dostarczanie usług użyteczności publicznej

Usługi publiczne świadczone przez przedsiębiorstwa społeczne mogą mieć bardzo różny charakter, ale przynajmniej dwie ich grupy (usługi społeczne oraz usługi techniczne) są szczególnie ważne dla przedsiębiorczości społecznej:

- a) Usługi społeczne – należą do nich np.: usługi edukacyjne, takie jak prowadzenie przedszkola czy szkoły, ale także różne formy kształcenia ustawicznego oraz edukacji nieformalnej. Przedsiębiorstwa społeczne mają też duży potencjał do działań w obszarze usług socjalnych – są to zarówno te usługi, które nie stanowią konkurencji na rynku (np. schroniska dla bezdomnych). Ale i te, w których konkurencja taka się pojawia (zarówno w zabieganiu o środki publiczne, jak i środki samych konsumentów), np.

usługi opiekuńcze świadczone w domu oraz prowadzenie różnego rodzaju instytucji opiekuńczych. Pokrewne temu są działania w szeroko rozumianym obszarze służby zdrowia. Mowa tu przede wszystkim o personelu pomocniczym, który byłby w stanie odciążyć wykwalifikowany personel medyczny.

- b) Usługi techniczne mogą dotyczyć np. utrzymywania zieleni miejskiej i innych prac porządkowych związanych z mieniem publicznym. Pokrewne temu są usługi związane ze zbieraniem odpadów, ich segregacją i utylizacją.

➤ **Usługi o charakterze wzajemnym**

Są to przedsięwzięcia działające w obszarze rynku i konkurencyjne właśnie ze względu na swój wzajemnościowy charakter, gdzie zysk z działalności przeznaczany jest na obniżanie kosztów transakcyjnych. Dzięki temu może z nich korzystać więcej osób. Przykładem są ubezpieczenia wzajemne (towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych), usługi zdrowotno-opiekuńcze, spółdzielnie telefoniczne itp. Są to też alternatywne mechanizmy wymiany, np. tzw. Banki Czasu (czyli wzajemne dzielnie się kompetencjami i usługami w ramach grupy osób zrzeszonych w banku), albo systemy barterowe.

➤ **Usługi na otwartym rynku**

Wśród tego rodzaju usług w szczególności wymienić trzeba: usługi budowlano-remontowe, turystyczne, hotelarskie, gastronomiczne (np. catering), informatyczne, a także usługi w zakresie sprzątanania czy ochrony mienia oraz różne formy telepracy. Są to zarówno usługi adresowane do otwartego rynku (jak np. tradycyjne spółdzielnie), ale także działania przedsiębiorstw (w szczególności spółdzielni socjalnych), które w ramach świadczonych usług dają jednocześnie pracę „trudnozatrudnialnym” grupom osób.

➤ **Rozwój wspólnot lokalnych**

Ilustracją tego typu kompetencji są wszelkie działania w wymiarze lokalnym, które za cel wyznaczają sobie poprawę warunków życia, np. walka z biedą, zmniejszenie bezrobocia, często poprzez wykorzystanie/wzmocnienie lokalnego potencjału.

➤ **Działalność handlowa i produkcyjna**

Może dotyczyć zarówno dóbr wytwarzanych przez same przedsiębiorstwa społeczne, jak i pośrednictwa w sprzedaży dóbr wytworzonych przez innych,

(np. towarów w ramach tzw. sprawiedliwego handlu) lub też towarów uzyskanych z różnego rodzaju darowizn krajowych lub zagranicznych, z których dochód przeznaczony jest na cele społeczne. Przedsiębiorstwa społeczne mogą też podejmować działalność produkcyjną. Teoretycznie może to dotyczyć każdej dziedziny (patrz: działania tradycyjnych spółdzielni produkcyjnych, rzemieślniczych, rolniczych itd.), ale szczególne miejsce zajmują tu przedsiębiorstwa zatrudniające osoby mające kłopoty z samodzielnym odnalezieniem się na rynku pracy.

W tym przypadku chodzi szczególnie o te rodzaje produkcji „pracochłonnej” i niekoniecznie technologicznie zaawansowanej, np. szycie i naprawa odzieży, produkcja różnych form rękodzieła (w szczególności artystycznego). Szczególną grupę stanowi także produkcja żywności – zwłaszcza żywności specyficznej, a zatem, albo produktów regionalnych, albo produkcji żywności ekologicznej, organicznej.

Ponieważ pojęcie ekonomii społecznej jest bardzo szerokie, warto opisać ją poprzez instytucje stanowiące „rdzeń” tego środowiska – tzn. **przedsiębiorstwa społeczne**. O ile idea gospodarki społecznej jako pewna wizja ładu społeczno – gospodarczego jest ujmowana wieloznacznie, to w przypadku określenia czym jest przedsiębiorstwo społeczne powinno się unikać niejasności. W tym przypadku chodzi bowiem o konkretny praktyczny aspekt owej wizji społeczno – gospodarczej. Przedsiębiorstwo jest czymś określonym – pewną formą organizacji, która ma realizować przyjęte cele. Mimo tego w literaturze przedmiotu nie ma wyraźnej i jednoznacznej definicji czym jest przedsiębiorstwo społeczne. Powszechnie istnieją dwa – w zasadzie przeciwstawne – ujęcia: anglosaskie i europejskie.

W tym pierwszym przedsiębiorstwo społeczne to rodzaj działalności gospodarczej dążącej do osiągnięcia zysku, ale również do zapewnienia pewnych celów społecznych. Ważne jest również, że osiągnany zysk może być albo dystrybuowany pomiędzy członków tej organizacji, albo przeznaczony na inwestycje. Tego typu działalność gospodarcza różni się jednak od biznesu zaangażowanego społecznie przyjętymi priorytetami – przedsiębiorstwa społeczne nastawione są przede wszystkim na cele społeczne (ale powinny się również kierować kryteriami racjonalności ekonomicznej, podczas gdy przedsiębiorstwa biznesu zaangażowanego społecznie – na osiąganie zysku (ale cele społeczne zajmują ważne miejsce w ich strategiach działania).

W przypadku europejskiego ujęcia trudniej znaleźć konkretną definicję przedsiębiorczości społecznej. W tym rozumieniu jednak kładzie się większy

nacisk na osiągnięcie celów społecznych niż na zysk. Organizacje, które w założeniu miały prowadzić taką działalność, dążą do realizacji konkretnych celów społecznych, a osiągnięty przy okazji zysk mogą – w przeciwieństwie do modeli anglosaskich – jedynie przeznaczać na inwestycje (z pewnymi wyjątkami). W Unii Europejskiej wypracowano pewne modelowe rozwiązania tego, czym jest przedsiębiorstwo społeczne. To ujęcie powstało w wyniku projektu EMES (*Emerging of Social Economy In Europe*). Kryteria EMES stanowią tylko pewne ogólne wyznaczniki charakteru funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych, zostawiając konkretne rozwiązania instytucjonalno – prawne ustawodawstwu w poszczególnych krajach. Dlatego w obrębie Unii Europejskiej spotkać można różne postaci przedsiębiorstw społecznych. Zostaną one krótko omówione w niniejszym opracowaniu.

EMES określa kryteria społeczne i ekonomiczne, którymi powinny charakteryzować się inicjatywy wpisujące się w ekonomię społeczną.

Kryteria ekonomiczne:

- prowadzenie w sposób względnie ciągły, regularny działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne;
- niezależność, suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych;
- ponoszenie ryzyka ekonomicznego, tj. kierowanie się rachunkiem ekonomicznym zysków i strat oraz prowadzenie działań zgodnie z zasadą efektywności ekonomicznej w warunkach konkurencji rynkowej;
- istnienie choćby nielicznego płatnego personelu.

Kryteria społeczne:

- wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia;
- oddolny, obywatelski charakter inicjatywy (społeczny odpowiednik kryterium ekonomicznej autonomii);
- specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania;
- możliwie wspólnotowy charakter działania; włączanie w zarządzanie przedsiębiorstwem środowiska społecznego;
- ograniczona dystrybucja zysków, które powinny być przeznaczane na cele społeczne (inwestowanie w rozwój organizacji i osiągnięcie przyjętych celów).

Ten zestaw kryteriów jest definicją idealnego przedsiębiorstwa społecznego. Od przedsięwzięć zaliczanych do tego sektora nie wymaga się zatem speł-

nienia wszystkich kryteriów, lecz większości z nich. Poniżej przedstawiamy definicje form prawnych podmiotów ekonomii społecznej, w ramach których funkcjonują przedsiębiorstwa społeczne.

Organizacja pozarządowa

Nie jest jednostką sektora finansów publicznych (w rozumieniu przepisów o finansach publicznych), nie działa w celu osiągnięcia zysku. To osoba prawna lub jednostka nie posiadająca osobowości prawnej, utworzona na podstawie ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia. Organizacje pozarządowe mogą prowadzić działalność ekonomiczną m.in. w formie działalności gospodarczej, w formie działalności odpłatnej pożytku publicznego, zakładając spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, spółdzielnię socjalną, prowadząc zakład aktywności zawodowej, centrum integracji społecznej.

Fundacje i stowarzyszenia mogą prowadzić wyodrębnioną działalność gospodarczą. Może być to działalność handlowa, usługowa czy też produkcyjna. Prowadzenie działalności gospodarczej przez te podmioty powinno służyć przede wszystkim realizacji ich celów statutowych. Podobnie zysk z działalności gospodarczej powinien służyć działalności statutowej i nie może być dzielony między pracowników, członków czy też fundatorów.

Fundacje i stowarzyszenia mogą także prowadzić quasi działalność ekonomiczną w formie działalności odpłatnej pożytku publicznego. W tym przypadku organizacja pozarządowa pobiera za swoją działalność w sferze zadań publicznych wynagrodzenie, którego wysokość nie może przewyższać kosztów prowadzenia tej działalności, czyli nie może przynosić zysków. Działalnością odpłatną jest także sprzedaż towarów bądź usług wytwarzanych lub świadczonych przez osoby korzystające z działalności organizacji, w tym w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Sp. z o.o.)

Jest to spółka kapitałowa. Zgodnie z Kodeksem spółek handlowych można założyć spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, jak i spółkę akcyjną, nie tylko w celach zarobkowych, ale także w celach niezarobkowych. Spółki mogą być zakładane przez osoby fizyczne oraz osoby prawne, np. przez fundacje, stowarzyszenia. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, które nie działają w celu osiągnięcia zysku, całość dochodu przeznaczają na realizację celów sta-

tutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich członków, udziałowców, akcjonariuszy, czy też pracowników, mogą prowadzić działalność pożytku publicznego oraz ubiegać się o przyznanie statusu organizacji pożytku publicznego.

Zakład aktywności zawodowej (ZAZ)

Podmiot, w którym co najmniej 70% zatrudnionych to osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub wskazane grupy ze stopniem umiarkowanym. Zakład aktywności zawodowej zapewnia zatrudnionym osobom niepełnosprawnym specjalistyczną opiekę medyczną oraz usługi rehabilitacyjne. Obok aktywizacji zawodowej jego celem jest przygotowanie do życia w otwartym środowisku. ZAZ-y mogą być tworzone przez organizacje pozarządowe, samorządy gminne i powiatowe, nie są samodzielnymi formami prawnymi, a jedynie organizacyjnie i finansowo wydzielonymi jednostkami, które uzyskują status zakładu aktywności zawodowej.

Centrum Integracji Społecznej (CIS)

Instytucja realizująca integrację społeczną i zawodową osób wykluczonych społecznie, które znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestniczenie w życiu społecznym, zawodowym i rodzinnym. Uczestnikami zajęć w CIS mogą być: osoby bezdomne, uzależnione od alkoholu lub narkotyków, osoby chore psychicznie, długotrwale bezrobotne, opuszczające zakłady karne, uchodźcy, osoby niepełnosprawne. CIS-y mogą być tworzone przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta oraz organizacje pozarządowe.

Towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych (TUV)

Towarzystwo ubezpieczeniowe, ubezpieczające swoich członków na zasadzie wzajemności. TUV zyski z działalności przeznacza na obniżanie kosztów ubezpieczenia swoich członków w zamian za składki pokrywające jedynie wypłacone świadczenia oraz koszty działalności. Zawiązana w ramach TUV grupa ubezpieczających połączona jest wspólnotą interesów jej członków.

Spółdzielnia pracy

Przedsiębiorstwo prowadzące działalność w oparciu o osobistą pracę członków. Praca członków spółdzielni jest niezbędna dla realizacji celu go-

spodarczego każdej spółdzielni pracy, dlatego też spółdzielnia i wszyscy jej członkowie mają obowiązek nawiązywania stosunku pracy, i pozostawania w nim.

Spółdzielnia socjalna

Szczególny rodzaj spółdzielni pracy. Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej jej członków, w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. Podmiot ten może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych. Spółdzielnie socjalną mogą założyć: osoby bezrobotne, bezdomne, uzależnione od alkoholu, narkotyków, chore psychicznie, zwalniane z zakładów karnych, uchodźcy. Założycielami spółdzielni socjalnej mogą być także organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Spółdzielnia inwalidów

Szczególny rodzaj spółdzielni pracy, której przedmiotem działalności jest zawodowa i społeczna rehabilitacja inwalidów przez pracę w prowadzonym wspólnie przedsiębiorstwie.

1.4. Infrastruktura ekonomii społecznej

Podstawowymi elementami infrastruktury ekonomii społecznej są:

- Instytucje wspierające powstawanie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej.
- Infrastruktura techniczna umożliwiająca funkcjonowanie podmiotów ekonomii.
- Instytucje utworzone przez Państwo, jednostki samorządu terytorialnego lub inne podmioty mające na celu wspieranie podmiotów ekonomii społecznej.
- Instytucje wspierające realizujące projekty z Poddziałania 7.2.2 POKL, które mają na celu wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej.
- Sformalizowane lub nie partnerstwa publiczno-społeczno-prywatne.

- Inkubatory przedsiębiorczości w tym przedsiębiorczości z zakresu ekonomii społecznej.
- Narzędzia komunikacji społecznej w tym Internet.

Głównym projektem wsparcia Państwa dla podmiotów ekonomii społecznej jest Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich zarządzany przez Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Departament Pożytku Publicznego Przy MIPS jest Instytucją wspierającą w sposób ciągły funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej.

Do jednych z bardziej istotnych instytucji wsparcia podmiotów ekonomii społecznej zaliczamy **instytucje i organizacje pozarządowe tworzące ośrodki wsparcia** ekonomii społecznej (OWES) oraz ośrodki wsparcia spółdzielczości socjalnej (OWSS). Ośrodki te kompleksowo wspierają podmioty ekonomii społecznej doradzając i szkoląc w zakresie zakładania i prowadzenia działalności związanej z przedsiębiorczością społeczną, a także animują procesy tworzenia i działania partnerstw lokalnych. Wśród instytucji wsparcia ekonomii społecznej znajdują się też lokalne grupy działania (LGD) dysponujące funduszami przeznaczonymi dla organizacji i podmiotów z obszarów wiejskich. LGD czynnie uczestniczą w tworzeniu lokalnych strategii rozwoju, a następnie przyznają dofinansowanie m.in. na tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

Wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej oferują także **organizacje parasolowe** skupiające organizacje pozarządowe działające w danym obszarze branżowym. Przykładem tego typu instytucji jest Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy (ZSLP) zrzeszający spółdzielnie pracy i organizacje spółdzielcze, oferujący wsparcie dla instytucji spółdzielczych. Organizacje parasolowe pełnią również rolę rzeczniczą – reprezentują interesy zrzeszonych organizacji i instytucji. W tym obszarze istotną rolę odgrywa Stała Konferencja Ekonomii Społecznej (SKES) – dobrowolne porozumienie organizacji i osób reprezentujących nurt ekonomii społecznej działających na rzecz rozwoju i promocji modelu ekonomii społecznej w Polsce. SKES podejmuje działania na rzecz tworzenia porządku prawnego i społecznego sprzyjającego rozwojowi ekonomii społecznej.

Specyfika funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej (często niska wartość rynkowa podejmowanych przedsięwzięć, zwłaszcza w początkowym etapie działalności; niewystarczająca wiarygodność kredytowa) stanowi istotną barierę w zakresie uzyskiwania zabezpieczeń finansowych, kredytów czy pożyczek. W związku z tym istotnym wsparciem dla powstawania i rozwoju

podmiotów ekonomii społecznej powinno być **otoczenie finansowe** (banki, fundusze poręczeniowe, fundusze pożyczkowe) znające specyfikę funkcjonowania podmiotów ES oraz dysponujące instrumentami wsparcia dla instytucji rynkowych, w tym dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Przedsiębiorstwa społeczne jako podmioty realizujące cele społeczne i zadania na rzecz dobra publicznego funkcjonują w otoczeniu instytucji publicznych poszczególnych szczebli samorządu:

- Gminnego (rząd, gminy, ośrodki pomocy społecznej – OPS).
- Powiatowego (starostwo powiatowe, powiatowe centrum pomocy rodzinie – PCPR, powiatowy urząd pracy – PUP).
- Samorządu województwa (urząd marszałkowski, regionalny ośrodek polityki społecznej – ROPS, wojewódzki urząd pracy – WUP).

Samorząd lokalny i regionalny oraz jego instytucje pełnią szczególną rolę wobec podmiotów ekonomii społecznej; równocześnie są instytucjami wsparcia, jak i klientami podmiotów ekonomii społecznej.

Wśród otoczenia podmiotów ekonomii społecznej należy wyróżnić **instytucje rynku pracy** (PUP, WUP) kształtujące i realizujące lokalną bądź regionalną politykę rynku pracy oraz udzielające pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy. Instytucje te mogą zlecać organizacjom pozarządowym, centrom integracji społecznej (CIS) realizację usług rynku pracy – pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informacje zawodową, pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy czy realizację szkoleń. W takiej sytuacji są one partnerami w realizacji zadań publicznych przez podmioty ekonomii społecznej.

Dodatkowo istotnymi instytucjami z otoczenia podmiotów ekonomii społecznej są **instytucje pomocy społecznej** (OPS, PCPR, ROPS). Są one odpowiedzialne za kształtowanie polityki społecznej na poszczególnych szczeblach samorządu oraz za jej realizację. Klientami OPS i PCPR są osoby będące także w kręgu zainteresowania podmiotów ekonomii społecznej – osoby w trudnej sytuacji życiowej, które nie są w stanie jej pokonać za pomocą własnych zasobów i możliwości. Instytucje te to ważny partner PES – mogą wykorzystywać ekonomię społeczną jako narzędzie rozwiązywania problemów społecznych oraz aktywizacji osób wykluczonych społecznie. Powiatowe centra pomocy rodzinie, jak i regionalne ośrodki polityki społecznej mogą ponadto zlecać realizację zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej.

Samorządy lokalne bądź regionalne mogą także wspierać podmioty ekonomii społecznej w formie rzeczowej, pozafinansowej, np. przekazując w użyt-

kowanie lokal czy doradzając w ramach prowadzonego przez siebie centrum wsparcia organizacji pozarządowych. Samorzady dysponują także środkami na wspieranie rozwoju instytucjonalnego organizacji pozarządowych i spółdzielni socjalnych.

Odrębną formą wsparcia (zagwarantowaną ustawowo) jest finansowanie tworzenia i prowadzenia poszczególnych podmiotów ekonomii społecznej. Dla przykładu: centrum integracji społecznej zakładane przez organizację pozarządową otrzymuje z gminy jednorazową dotację na wyposażenie. Dofinansowanie na ten cel pochodzi ze środków własnych gminy przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, bądź dodatkowo z innych dochodów własnych gminy. Utworzenie i działanie zakładu aktywności zawodowej dofinansowane jest ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) oraz samorządu województwa. Ponadto osoby niepełnosprawne mogą otrzymać ze środków PFRON, którymi zarządzają PUP-y, jednorazową dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej, albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej. Powiatowe urzędy pracy przyznają także środki z Funduszu Pracy na rozpoczęcie przez osoby bezrobotne działalności gospodarczej.

Klienci podmiotów ekonomii społecznej

Samorząd lokalny i jego instytucje są także specyficznym klientem podmiotów ekonomii społecznej. Z jednej strony, jak już wspomniano, mogą zlecać zadania z zakresu pomocy społecznej – np. integracje ze środowiskiem osób mających trudności z przystosowaniem się do życia, opuszczających zakłady poprawcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze; pomoc cudzoziemcom, osobom niepełnosprawnym. Z drugiej strony mogą kupować usługi lub towary, wytwarzane przez podmioty ekonomii społecznej, np. sprząatanie budynków biurowych, usługi cateringowe, usługi opiekuńcze świadczone w domach klientów pomocy społecznej. Instytucje administracji publicznej na mocy prawa mogą dodatkowo wykorzystywać w zamówieniach publicznych tzw. „klauzule społeczne”. Oznacza to, że zamawiający (samorząd) może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z jego realizacją, dotyczące zatrudnienia m.in. osób bezrobotnych lub osób niepełnosprawnych, bezdomnych i innych mających istotne trudności na rynku pracy, o ile jest to adekwatne do produktu wytwarzanego przez pracodawcę czy oferowanej przez niego usługi. Klientami podmiotów ES są także instytucje statutowo

zajmujące się dystrybucją środków unijnych dedykowanych wsparciu przedsięwzięć z obszaru ekonomii społecznej – **Instytucje Pośredniczące** pierwszego (IP) i drugiego stopnia (IP2), których rolę pełnią instytucje wskazane przez samorząd województwa (najczęściej są to wojewódzkie urzędy pracy). Ich podstawowym zadaniem jest zarządzanie i nadzorowanie w zakresie wdrażania działań w ramach priorytetów regionalnych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

W niektórych województwach funkcje IP i IP2 pełnią urzędy marszałkowskie, co oznacza, że jedna instytucja ogłasza konkursy, nadzoruje ich wdrażanie oraz zajmuje się nadzorowaniem realizacji danego Priorytetu na poziomie regionalnym.

Wsparcie rozwoju ekonomii społecznej jest finansowane w Priorytecie VII. Promocja integracji społecznej (Działanie 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym) oraz w Priorytecie VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich (Działanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia.)

Politykę regionalną w zakresie wykorzystania środków EFS, w tym plany działań z harmonogramem ogłaszania konkursów, preferowanymi typami projektów, które mają realizować kryteria strategiczne prowadzi zwykle samorząd województwa (Marszałek, Instytucja Pośrednicząca – urzędy marszałkowskie).

Kolejną grupą jest **sektor biznesowy** (przedsiębiorcy), który może być klientem ES. Przedsiębiorcy wykorzystując koncepcję CSR (z ang. Corporate Social Responsibility – społeczną odpowiedzialność biznesu), opierając się na uwzględnianiu w strategii firmy społecznych, etycznych i ekologicznych aspektów jej działalności, mogą korzystać z usług podmiotów ekonomii społecznej. Przedsiębiorcy działający zgodnie z zasadą CSR włączają się w realizację przedsięwzięć lokalnych m.in. poprzez wolontariat pracowniczy, kampanie społeczne, współfinansowanie działań. Oznacza to, że mogą także wspierać przedsięwzięcia z obszaru ekonomii społecznej, np. przez zakup towarów bądź usług oferowanych przez podmioty ekonomii społecznej, czy organizowanie we własnej firmie staży dla osób, mających problemy z wejściem bądź utrzymaniem się na rynku pracy.

Otoczenie ekonomii społecznej to także lokalne i regionalne media pełniące rolę informacyjno-promocyjną, które przedstawiają i propagują wartość dodaną ekonomii społecznej, tj. jej społeczny aspekt związany z aktywizacją osób wykluczonych, jej idee oraz działalność podmiotów ekonomii społecznej.

Instytucja Pośrednicząca (IP)

Instytucja, która zarządza i sprawuje nadzór nad realizacją poszczególnych priorytetów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) Europejskiego Funduszu Społecznego. Dla Priorytetów regionalnych (VI-VII) funkcje tą zwykle pełnią samorządy województw. IP może przekazać część swoich obowiązków **Instytucji Pośredniczącej II stopnia (IP2)**. IP2 najczęściej odpowiada za realizację poszczególnych Priorytetów, ogłaszanie konkursów i ich rozstrzyganie oraz merytoryczny i finansowy nadzór nad realizacją projektów realizowanych w ramach PO KL. Funkcje te pełnią najczęściej wojewódzkie urzędy pracy.

Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej (OWES)

Tworzony lokalnie, regionalnie lub centralnie program wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, realizowany najczęściej przez organizacje pozarządowe i inne instytucje wspierające tworzenie i/lub funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej. Wsparcie to, realizowane w sposób kompleksowy i łączny obejmuje: usługi prawne, księgowość, marketingowe, doradztwo (indywidualne i grupowe, m.in. w postaci inkubatorów, punktów i centrów doradztwa), szkolenie dot. założenia i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej, usługi wspierające rozwój partnerstwa lokalnego na rzecz tego sektora oraz promocję ekonomii społecznej. Działania OWES finansowane są ze środków komponentu regionalnego PO KL. (Priorytet VII, Działanie 7, Poddziałanie 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej).

Ośrodek wsparcia spółdzielni socjalnej (OWSS)

Tworzony lokalnie, regionalnie lub centralnie program wsparcia dla spółdzielni socjalnych realizowany przez organizacje pozarządowe i inne instytucje wspierające tworzenie i/lub funkcjonowanie tych podmiotów. OWSS prowadzi działalność informacyjną oraz doradczą w zakresie zakładania i prowadzenia spółdzielni, realizacji zadań w obszarze integracji społecznej i zawodowej członków spółdzielni, poszukiwania rynków zbytu na oferowane usługi i produkty. OWSS mogą także oferować pomoc finansową (granty, pożyczki) dla spółdzielni socjalnych.

Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego (ROEFS)

Instytucja wspierająca projektodawców w dostępie do środków Europejskiego Funduszu Społecznego. ROEFS udziela wsparcia w zakresie apli-

kowania o środki oraz realizację projektu. Na terenie kraju funkcjonuje sieć 52 Regionalnych Ośrodków EFS, a ich pracę koordynuje Krajowy Ośrodek EFS.

Lokalne grupy działania (LGD)

Organizacja pozarządowa działająca na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. W jej działania zaangażowani są reprezentanci trzech sektorów: publicznego (samorządu gminnego, w tym instytucji lokalnych), prywatnego (firmy, spółdzielnie), społecznego (organizacje pozarządowe, grupy inicjatywne). LGD po akceptacji przez samorząd województwa lokalnej strategii rozwoju ma prawo korzystać ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, które są następnie dystrybuowane na wsparcie inicjatyw lokalnych realizowanych zgodnie z tą strategią. LGD początkowo były tworzone w ramach I Schematu Programu LEADER+, kontynuacją tego działania jest Priorytet 4 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Ośrodek pomocy społecznej (OPS)/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS)

Instytucja samorządowa szczebla gminnego utworzona w celu realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym wspierania osób będących w trudnej sytuacji życiowej. OPS oferuje pomoc finansową (świadczenia pieniężne, zasiłki) oraz usługową (m.in. praca socjalna, usługi opiekuńcze, interwencja kryzysowa, poradnictwo specjalistyczne, mieszkanie chronione). W miastach na prawach powiatu OPS może realizować równocześnie zadania powiatowego centrum pomocy rodzinie, w takiej sytuacji nosi nazwę miejskiego ośrodka pomocy społecznej.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR)

Instytucja samorządowa szczebla powiatowego utworzona w celu realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej. PCPR oferuje pomoc m.in. w zakresie integracji społecznej osób opuszczających całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, zakład karny, zakład poprawczy, domy dla samotnych matek, cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy. Ponadto udziela informacji o prawach i uprawnieniach, wspiera osoby niepełnosprawne w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS)

Instytucja samorządowa szczebla wojewódzkiego utworzona w celu realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej. ROPS m.in. opracowuje i realizuje strategię wojewódzkie w zakresie polityki społecznej, regionalne programy pomocy społecznej wspierające działania gmin i powiatów, organizuje szkolenia zawodowe kadr pomocy społecznej.

Powiatowy Urząd Pracy (PUP)

Instytucja samorządowa szczebla powiatowego utworzona w celu realizacji zadań na rzecz osób bezrobotnych. PUP jest instytucją rynku pracy i wchodzi w skład publicznych służb zatrudnienia. PUP m.in. udziela pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu zatrudnienia, wypłaca zasiłki dla bezrobotnych i inne świadczenia, prowadzi pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, szkolenia, przyznaje środki na podjęcie działalności gospodarczej, w tym w formie spółdzielni socjalnej, refunduje pracodawcom koszty wyposażenia lub dostosowania stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, refunduje koszty składek na ubezpieczenia społeczne w związku z zatrudnieniem osoby bezrobotnej.

Wojewódzki Urząd Pracy (WUP)

Instytucja samorządowa szczebla wojewódzkiego utworzona w celu realizacji regionalnej polityki rynku pracy. WUP jest instytucją rynku pracy i wchodzi w skład publicznych służb zatrudnienia. WUP m.in. przygotowuje regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia, inicjuje i realizuje działania łagodzące problemy związane z planowanymi zwolnieniami grupowymi, realizuje zadania dotyczące przepływu pracowników między państwami, prowadzi rejestr agencji zatrudnienia.

1.5. Kondycja podmiotów ekonomii społecznej w Małopolsce

W Małopolsce baza podmiotów ekonomii społecznej nie jest imponująca. Według danych Stowarzyszenia KLON/JAWOR na początku 2008 r. w Małopolsce funkcjonowało:

- 11 spółdzielni socjalnych,
- 132 spółdzielnie pracy,

- 28 spółdzielni inwalidów i niewidomych,
- 5770/7086 organizacji pozarządowych (na podstawie KRS, marzec 2008/ na podstawie REGON, styczeń 2008),
- 1 kościelne osoby prawne,
- 5 zakładów aktywności zawodowej,
- 38 warsztatów terapii zajęciowej.

Jak z powyższego widać bazę podmiotów ekonomii społecznej w Małopolsce tworzą różnego rodzaju spółdzielnie, organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą lub odpłatną, działające w celu zawodowej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej. Podmioty te w większości prowadzą wyłącznie usługową działalność lub produkcyjno – usługową. Poza większością spółdzielni socjalnych, funkcjonują w obszarze usług z pomocy społecznej. Jeżeli nawet dany podmiot działa w innej branży niż sektor usług pomocy społecznej, np. prowadzi kawiarnię, to i tak uzyskany dochód przeznacza na cele z obszaru pomocy społecznej (poradnictwo specjalistyczne, mieszkalnictwo chronione, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia dla klientów). I tak też postrzegają siebie podmioty ekonomii społecznej, które w zdecydowanej większości wskazują, iż motywem ich istnienia jest realizacja celów społecznych. Nieliczne podmioty jako ważny motyw swojej działalności wskazują na zwiększenie niezależności finansowej organizacji czy różnicowanie dochodów organizacji.

Podmioty ekonomii społecznej w Małopolsce zdobywają fundusze na swoją działalność korzystając głównie z dotacji budżetu jednostki samorządu terytorialnego, dotacji z funduszu celowego, środków z funduszy unijnych, dotacji z: Funduszu Pracy oraz Państwowego Funduszy Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Jeżeli chodzi o aplikowanie o środki z Europejskiego Funduszu Społecznego, to zdecydowanie najczęściej pozyskują je podmioty działające na terenie Krakowa. Aktywność podmiotów działających na obszarach wiejskich oraz małomiasteczkowych jest mała. Może to świadczyć o braku wiedzy tych podmiotów na temat możliwości finansowania działalności w ramach PO KL, jak również o braku praktycznych umiejętności aplikowania o środki i realizacji projektów. Głównym celem projektu „ABC Gospodarki Społecznej” było właśnie wsparcie dla powstawania i rozwoju podmiotów działających na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej w Małopolsce.

Samorząd Województwa Małopolskiego wyjątkową troską otacza funkcjonowanie trzeciego sektora, wspierając działania podmiotów funkcjonujących

w tym sektorze w bardzo szerokim spektrum. Opracowany został specjalny program finansowany z budżetu Województwa Małopolskiego pn. „Program Współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok ..”

Z inicjatywy Zarządu Województwa Małopolskiego powstała Sieć Małopolskich Ośrodków Wsparcia Organizacji Pozarządowych. Ośrodki wsparcia powołano do życia w: Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu i Oświęcimiu. Głównym zadaniem Sieci będzie świadczenie fachowego doradztwa dla organizacji pozarządowych, organizacja profesjonalnych szkoleń i warsztatów, pomoc w poszukiwaniu partnerów dla realizacji projektów. Na szczęblu miast i gmin koordynacją działań wspierających rozwój i finansowanie podmiotów ekonomii społecznej są odpowiednie wydziały urzędów miast i gmin. Dla Krakowa – Wydział Sportu i Inicjatyw Społecznych, dla Nowego Sącza – Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej.

W ramach Poddziałania 7.2.2 w Województwie Małopolskim realizowane są min. projekty:

- Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej – „Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej”
- Diecezji Tarnowskiej Kościoła Katolickiego – „Diecezjalne Centrum Ekonomii Społecznej”

Obydwa projekty mają na celu kształcenie członków organizacji pozarządowych w sprawnym zarządzaniu swoimi organizacjami, w aplikowaniu o środki do realizacji projektów.

Dobre efekty przynoszą te przedsięwzięcia z obszaru ekonomii społecznej, które realizowane są w projektach partnerskich. Takim jest np. projekt „ABC Gospodarki Społecznej”. Dla budowania partnerstw można wykorzystywać lokalne uwarunkowania polityczne oraz społeczno-gospodarcze. Bazą, na której buduje się partnerstwa są ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym, oraz o pożytku publicznym i wolontariacie.

Niestety, zbudowanie partnerstwa do podejmowania wspólnych zadań jest bardzo trudne. Główną przyczyną tych trudności jest powszechny brak tradycji wspólnych działań w oparciu o nieformalne powiązania pomiędzy różnymi podmiotami. W naszym środowisku pokutuje bowiem tradycyjny brak zaufania społecznego. Partner nie tylko realizuje nasze zadania, ale zna też nasze tajemnice, metody działania, techniki projektowania, ustalania kosz-

tów. Partner bez większych konsekwencji za skutki może nam te tajemnice przejść. Nie piszemy wspólnych projektów, bo nie chcemy, aby potem przegrać konkurs w powiększonej konkurencji. Skutki prawne takich działań są dla poszkodowanego mizerne.

Pomimo wszystko partnerstwo zapewnia zwiększony potencjał możliwości do działania. Do wspólnego przedsięwzięcia partnerzy wnoszą te elementy swoich zasobów kadrowych, majątkowych, informacyjnych, jakich nie posiada druga strona lub posiada słabiej rozwinięte. Aby uniknąć potencjalnych nietrafionych partnerstw, należy dobierać partnerów na zasadzie rekomendacji, opinii autorytetów, wypracowanej marki na rynku.

Podstawę prawną do budowania partnerstwa pomiędzy administracją publiczną, a podmiotami prywatnymi stanowi ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o *partnerstwie publiczno – prywatnym* (Dz. U. z 2009 r. Nr 19, poz. 100, ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o *działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).

Gmina może zlecać firmom nie tylko zadania inwestycyjne, ale także swoje zadania własne. Z tej ostatniej możliwości mogą korzystać tylko firmy z obszaru gospodarki społecznej. Podmioty gospodarki społecznej mogą także tworzyć partnerstwa dla realizacji zadań publicznych w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym o czym świadczy zapis art. 11 ust 5 ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie .

Ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie jest **instrumentem wsparcia Państwa** dla podmiotów gospodarki społecznej prowadzących działalność pożytku publicznego, a także dla samych podmiotów pożytku publicznego.

Najważniejszym elementem tego wsparcia jest dopuszczenie podmiotów realizujących zadania pożytku publicznego do odpłatnej lub nieodpłatnej realizacji zadań będących do tej pory w dominacji Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, jako ich zadania własne.

Budżet Państwa, lub budżety jednostek samorządu terytorialnego jest źródłem finansowania tych zadań. Wykaz zadań publicznych, którymi Państwo i samorządy mogą i często chcą wspólnie zarządzać z organizacjami pozarządowymi zawarte są w art. 4 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz.U. Nr 94 poz. 873 z późniejszymi zmianami

Ustawa ta w art. 3 ust. 1 podaje definicję działalności pożytku publicznego, a mianowicie **„Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczną, prowadzoną przez organizacje pozarządowe w sferze działań publicznych określonych w ustawie”**. Ustawa określa także mechanizm

współdziałania organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi w szczególności w procesie planowania i zlecania zadań publicznych. Współpraca musi odbywać się na zasadach pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności i uczciwej konkurencji.

Ustawę tą można potraktować także jako narzędzie samorządów do walki ze skutkami bezrobocia, pobudzenie aktywności społecznej na terenie swoich gmin, powiatów.

Szczególnie cenna z punktu widzenia samorządu jest forma wspierania zadań, które finansowane są tylko w części. W tym przypadku podmioty gospodarki społecznej muszą wypracować na otwartym rynku uzupełnienie kosztów realizacji zadań publicznych

1.6. Uwarunkowania prawne i finansowe podmiotów gospodarki społecznej

W naszym prawodawstwie istnieje kilka regulacji dających podstawę do założenia przedsiębiorstwa społecznego. Regulacje te, w swych postanowieniach szczegółowych, dają ograniczenia, co do dysponowania zyskiem, który może powstać w wyniku działalności gospodarczej przedsiębiorstwa oraz określają cele społeczne, jakie powinno spełnić zakładane przedsiębiorstwo. Te szczegółowe zapisy decydują o spełnieniu warunków koniecznych dla funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej.

- Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz.U. Nr 94 poz. 873 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989 r. nr 20 poz. 104 z późniejszymi zmianami) w art. 2 ust.3.
- Ustawa o fundacjach z dnia 6 kwietnia 1984 r. (Dz.U. 1991 Nr 46 poz. 203 z późniejszymi zmianami)
- Ustawa o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 r. (Dz.U. Nr 94 poz. 651).
- Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. (Dz.U. Nr 122 poz. 1143 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. Nr 124 poz 1151 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z 27 sierpnia 1997 r. (Dz.U. Nr 123 poz. 176 z późniejszymi zmianami).

- Kodeks spółek handlowych z 15 września 2000 r. (Dz.U. 2000 r. , Nr 94 poz. 1037 z późniejszymi zmianami).

1.7. Społeczna odpowiedzialność biznesu

Ofiarność społeczna, publiczna i biznesowa jest jedną z finansowych podstaw funkcjonowania gospodarki społecznej i elementem infrastruktury ekonomii społecznej. Ofiarność społeczna przejawia się w kilku aspektach. Jednym z nich jest możliwość przekazywania 1% podatku dochodowego dla organizacji pożytku publicznego. Regulację taką wprowadza ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych z dnia 26 lipca 1991 r. (Dz.U. Nr 80 poz. 350 z późniejszymi zmianami) w artykule 45c. Drugim jest społeczna odpowiedzialność biznesu CSR (Corporate Social Responsibility). Wspieranie organizacyjne i finansowe zadań publicznych, zlecenie zadań użytecznych społecznie przez podmioty prawne działające na otwartym rynku dla podmiotów działających w sferze gospodarki społecznej. Działania takie skierowane są przede wszystkim na poprawę wizerunku firmy.

Możemy powiedzieć, że ofiarność publiczna i biznesowa polega także na świadomym nabywaniu usług i produktów wytworzonych przez podmioty gospodarki społecznej czasami pomimo niższej jakości tych produktów, lub słabszej wydajności pracy. Ofiarnością publiczną może być także preferencyjne potraktowanie podmiotów gospodarki społecznej przez ustawodawcę. Przykładem są zapisy ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, pożytku publicznym i wolontariacie, czy też ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Ofiarnością publiczną może być także preferencyjne potraktowanie podmiotów gospodarki społecznej przez lokalne władze samorządowe w Strategiach Lokalnych, Uchwałach Budżetowych i innych lokalnych uchwałach.

Agata M. Stafiej i Paweł Próchenko w artykule „CSR –Komunikowanie o społecznej odpowiedzialności biznesu” podają takie określenia tego zjawiska społeczno-gospodarczego „Corporate Social Responsibility (CSR) w *krajowym wydaniu* jest raczej PR-owską próbą pozyskania sympatii otoczenia i ważnych dla funkcjonowania firmy interesariuszy. Sam CSR, w zależności od punktu widzenia instytucji, która zajmuje się jego krzewieniem, posiada wiele definicji. Nieco inaczej jest postrzegany na przykład przez ONZ, które kładzie szczególny nacisk na ideę zrównoważonego rozwoju, inaczej zaś przez brytyjską organizację Business in the Community (BITC), gdzie większe znaczenie mają wskaźniki biznesowe.

Generalnie jednak, podstawowe różnice w definiowaniu CSR polegają na określeniu zarządzania zgodnego z ideą społecznie odpowiedzialnego biznesu, albo jako jak najlepszego wypełniania ogólnie oczekiwanych funkcji firmy (dobry, nieszkodliwy produkt, prawa pracownicze, ochrona środowiska, standardy technologiczne i etyczne) lub podejmowania działań proaktywnych, wybiegających poza egzekwowane prawem czy dobrym obyczajem minimum. W skrócie więc CSR to osiągnięcie sukcesu komercyjnego w sposób biorący pod uwagę wartości etyczne, prawa człowieka i prawa pracownicze, rozwój społeczności oraz ochronę środowiska naturalnego. Zaawansowanym rodzajem CSR-u zajmują się firmy, które podejmują pozytywne działania na swoim rynku, miejscu pracy, środowisku oraz społeczności w celu poprawy swoich wyników i zwiększenia pozytywnego wpływu na jakość życia społeczeństwa.”

Przedsiębiorca wspierając zadania publiczne, za które odpowiada państwo i jednostki samorządowe powiększa potencjał realizowanych zadań, na które jest zapotrzebowanie społeczne. Przedsiębiorca zwracający uwagę na potrzeby środowiska naturalnego i środowisk społecznych zwłaszcza tych w trudniejszej sytuacji tworzy dobry klimat do wszystkich swoich działań. Poprawa wizerunku przedsiębiorcy jest przydatna w procesie rekrutacji pracowników, gdyż w odbiorze powszechnym wrażliwość społeczna objawiana na zewnątrz jest emanacją sytuacji wewnętrznej przedsiębiorstwa. Taki przedsiębiorca jest wrażliwy także na problemy pracowników. Taki przedsiębiorca dba zarówno o rozwój firmy, jak i o rozwój pracowników zarówno zawodowy jak i osobisty. Oczywiście taki przedsiębiorca musi stawiać większe wymagania swoim pracownikom. Potencjalni klienci przedsiębiorcy wybierają jego produkty lub usługi, gdyż wrażliwość społeczna przedsiębiorcy powinna się przekładać na lepszą jakość działania firmy w zakresie produkcji i usług.

1.8. Ścieżka utworzenia i rejestracji podmiotów gospodarki społecznej

W ramach regulacji prawnych Rada Europy wydała Zalecenie CM/Rec (2007)14 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie statusu prawnego organizacji pozarządowych w Europie (*Przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 10 października 2007 r. na 1006. posiedzeniu Zastępców Ministrów*). Zalecenia zawierają wskazówki dla państw członkowskich w sprawie regulacji prawnych umożliwiających zakładanie i funkcjonowanie organizacji pozarządowych.

Zaleca się, aby rządy państw członkowskich:

- w swoim ustawodawstwie, politykach i praktykach kierowały się minimalnymi standardami przedstawionymi w niniejszym zaleceniu;
- uwzględniały te standardy w monitorowaniu podjętych zobowiązań;
- dopilnowały, aby niniejsze zalecenie i towarzyszące mu Uzasadnienie zostały przetłumaczone i w możliwie jak najszerszym zakresie rozpowszechnione wśród organizacji pozarządowych i ogółu społeczeństwa, a także wśród parlamentarzystów, właściwych władz publicznych i instytucji oświatowych, oraz wykorzystywane w celu szkolenia urzędników.”

Rządy i parlamenty krajów członkowskich mają dostosować swoje ustawodawstwo kierując się tymi Zaleceniami tak, aby maksymalnie uprościć procedury administracyjne ułatwiając w ten sposób rozwój przedsiębiorczości społecznej.

1.9. Jawność działania przedsiębiorstw społecznych

Zasada jawności działania jest warunkiem koniecznym do społecznego monitoringu funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych. Wszelkie przywileje wynikające z faktu bycia przedsiębiorstwem społecznym lub organizacją pożytku publicznego powinny podlegać kontroli zarówno przez organy administracyjne, jak i kontroli społecznej.

Obowiązek publikacji rocznych sprawozdań finansowych jest jednym z instrumentów tej kontroli. W przypadku spółek działających inaczej niż w formie spółki akcyjnej taki obowiązek musi być zapisany w umowie spółki. Publikacja sprawozdania merytorycznego, czy finansowego ze swojej działalności jest budowaniem wokół marki przedsiębiorstwa zaufania społecznego.

1.10. Finansowanie podmiotów gospodarki społecznej

Finansowanie podmiotów gospodarki społecznej może pochodzić z wielu źródeł. Podmioty ekonomii społecznej funkcjonują na otwartym rynku i muszą wpisać się we wszystkie reguły, jakie na tym rynku obowiązują, w tym oczywiście zasadę konkurencji. Nowe regulacje prawne dopuszczają funkcjonowanie stowarzyszeń realizujących działalność gospodarczą. Finansowanie opiera się na dotacjach ze strony Budżetu Państwa i budżetu jednostek samorządowych. Budżet Państwa i jednostki samorządowe finansują zadania publiczne realizowane poprzez konkursy.

Kolejnym źródłem finansowania działalności podmiotów ekonomii społecznej są środki Unii Europejskiej. Środki pochodzące zarówno z Europejskiego Funduszu Społecznego, jak i Europejskiego Funduszu Rozwoju. Środki te są dysponowane także w drodze konkursu

Ważnym instrumentem finansowym są ulgi i zwolnienia podatkowe. Następnym źródłem finansowania jest ofiarność społeczna i biznesowa min. w postaci darowizn czy też odpisie 1% podatku dochodowego. Kolejnym źródłem finansowania podmiotów ekonomii społecznej jest własna działalność gospodarcza.

Ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie wprowadza definicję substytutu działalności gospodarczej w przypadku realizacji zadań publicznych przez organizacje pozarządowe w ramach działalności statutowej. Podobnie w sferze regulacji prawnej dotyczącej Centrów Integracji Społecznej substytut działalności gospodarczej wprowadza ustawa o zatrudnieniu socjalnym w art.9, a także ustawa o spółdzielniach socjalnych w art. 8.

Działalnością nieodpłatną pożytku publicznego jest świadczenie na podstawie umowy usług, za które nie pobiera się wynagrodzenia.

Przy działalności odpłatnej pożytku publicznego podmioty gospodarki społecznej pobierają wynagrodzenie za realizację zadań publicznych. Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest również sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy osób niepełnosprawnych, a także sprzedaż przedmiotów darowizny na cele prowadzenia pożytku publicznego.

Wprowadza się ograniczenie także do dysponowania dochodem z działalności odpłatnej pożytku publicznego, a mianowicie dochód ten służy wyłącznie realizacji zadań należących do sfery zadań publicznych lub celów statutowych.

Na szczeblu krajowym Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej przygotowało Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Program jest kontynuowaniem funkcjonowania rządowej oferty programowej skierowanej do sektora organizacji pozarządowych.

Kolejnym źródłem finansowania podmiotów gospodarki społecznej na poziomie krajowym jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki. W Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013 w ramach Narodowej Strategii Spójności znajdują się regulacje dotycząca szczegółowych typów projektów, listy potencjalnych beneficjentów, grup docelowych wsparcia oraz systemu wdrażania.

1.11. Internet – szansą dla rozwoju podmiotów ekonomii społecznej

Możliwości Internetu w dzisiejszych czasach należy oceniać przez pryzmat jego powszechności. Znaczenie Internetu w sprawie tworzenia e-społeczności, wymiany informacji i komunikacji stwarzają olbrzymi potencjał dla rozwoju podmiotów gospodarki społecznej. Poniżej zostaną wymienione narzędzia internetowe, które można wykorzystywać do budowania e-społeczności w zakresie kreowania i zarządzania niewielkich podmiotów gospodarki społecznej.

W czerwcu 2007 r. rząd przyjął strategię wdrażania szerokopasmowego Internetu p.n. „Plan działań w zakresie rozwoju infrastruktury dostępowej do usług społeczeństwa informacyjnego na lata 2007-2013”. Dokument ten umożliwił uruchomienie programów operacyjnych realizujących finansowanie zadań związanych z rozbudową infrastruktury Internetowej pod nazwą Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka. W programie tym jedną z priorytetowych osi jest Oś VIII – „Społeczeństwo informacyjne. Zwiększenie innowacyjności gospodarki”. Program ten w chwili obecnej jest wdrażany.

Z upowszechnieniem dostępu do sieci Internetowej idzie obniżenie kosztów zakupu sprzętu dostępowego czyli komputerów, laptopów, czy netbooków. Zwiększona jest szybkość transmisji w kartach sieciowych instalowanych w tym sprzęcie. W tej chwili standardem jest karta o kilku prędkościach transmisji 10/100/1000 MB/s. Korporacyjne sieci buduje się już na szkieletach o przepustowości 10-100GB/s. Internet ma tą zaletę, że nikt w sieci nie może być anonimowy do końca, każda karta sieciowa ma unikalny MAC adres, czyli ciąg 12 znaków.

Za numerem IP (Internet Protocol), czy MAC adresem kryje się konkretna osoba, którą administrator sieci w łatwy sposób może zidentyfikować. Na tej podstawie można budować wzajemne, chociaż ograniczone zaufanie w e-społecznościach. Ze względu na olbrzymią przepustowość, siecią internetową możliwe jest przesyłanie sygnałów telewizji cyfrowej, radia cyfrowego, telefonii, wideofonii cyfrowej.

Przeglądarka internetowa jest programem komputerowym, który służy do komunikacji i pobierania plików w formacie HTML, obrazów np. w formacie JPG, a także multimedialnych plików cyfrowych. Przeglądarka komunikuje się z serwerami za pomocą specjalnych protokołów. W chwili obecnej użytkownicy komputerów mają do dyspozycji kilka przeglądarek internetowych z których najbardziej znane to Internet Explorer, Firefox, Opera, Netscape.

Program do obsługi poczty internetowej służy do redagowania, wysyłania i odbierania wiadomości tekstowych, a także obrazów, zdjęć, plików multimedialnych. Dla korzystania z poczty internetowej musimy założyć swoją skrzynkę pocztową. Można do tego celu wykorzystać darmowe portale internetowe np. Onet, Interia, Wirtualna Polska. Skrzynka pocztowa ma unikalną nazwę oraz zabezpieczona jest hasłem. Internauci mają do dyspozycji kilka programów do obsługi poczty takie jak Outlook Express, Pegasus Mail, Mozilla Thunderbird.

Komunikator internetowy jest programem komputerowym służącym do przekazywania informacji on-line (na bieżąco) w sposób tekstowy lub głosowy. Komunikatory wykorzystują protokół komunikacyjny VoIP (Voice over Internet Protocol).

Komunikatory umożliwiają nagrywanie aktualnie prowadzonej rozmowy, dzielenie się aplikacjami zainstalowanymi na komputerze, umożliwiają pracę zespołową, organizowanie telekonferencji. Umożliwiają ochronę przed atakami z sieci. Najbardziej znane i wykorzystywane komunikatory to Skype i Gadu-Gadu. Protokoły te skutecznie wykorzystywane są także w korporacjach do wymiany informacji między zarządem a pracownikami i między samymi pracownikami.

Home banking jest usługą internetową umożliwiającą zarządzanie środkami finansowymi zgromadzonymi na koncie bankowym z komputera biurowego lub domowego.

Home banking umożliwia sprawdzenie stanu konta, przygotowania i płacenia faktur i innych płatności, wydruk potwierdzeń przelewu. Program do obsługi home bankingu jest darmowym programem dostarczonym przez bank, w którym posiadamy nasze konto. W niektórych systemach wymagających podpisu dwóch osób dla zrealizowania przelewu, działania te nie muszą być realizowane na jednym komputerze i w jednym miejscu.

Kolejnym programem, który umożliwia korzystanie z usług internetowych w prowadzeniu firmy jest program „Płatnik”. Przy wykorzystaniu tego programu zarządzamy sprawami dotyczącymi ubezpieczeń społecznych, chorobowych i zdrowotnych które prowadzi Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Internet stanie się też w niedługim czasie narzędziem do załatwiania spraw w urzędach. Dzięki temu można będzie wreszcie zarejestrować działalność gospodarczą, rozliczyć się z fiskusem, złożyć deklaracje zusowskie, śledzić postęp realizacji spraw w urzędach. Internet posiada kilka narzędzi, które są wykorzystywane przez e-społeczności:

- strony WWW – czyli miejsce do zaprezentowania własnej firmy czy organizacji,
- poczta internetowa – czyli wysyłanie i przyjmowanie poczty elektronicznej,
- telefonia internetowa – czyli wykorzystywania łącz internetowych do rozmów telefonicznych,
- forum internetowe – czyli wymiana informacji i doświadczeń w danym temacie nie koniecznie on-line,
- czat – czyli dyskusja on-line,
- blog – czyli dzienniki, pamiętniki i zapiski internetowe.
- gry internetowe.

Jak z powyższego widać w Internecie można tworzyć wirtualne społeczności, które mogą potencjał wspólnego działania przenosić do świata rzeczywistego i rzeczywistej gospodarki

„Ludzie chcą mieć poczucie godności,
a to daje im niezależność finansowa,
którą zyskują dzięki pracy”.
Jan Jakub Wygnański

II. ROZWIĄZANIA PRAKTYCZNE INKUBATORY EKONOMII SPOŁECZNEJ

2.1. Uwarunkowania lokalne partnerów

W projekcie „ABC Gospodarki Społecznej” przyjęto, iż jego działania związane z propagowaniem idei ekonomii społecznej odbywać się będą, na poziomie lokalnym, w konkretnych społecznościach, które posiadają swoje specyficzne uwarunkowania. Dlatego też opracowując model Inkubatora Ekonomii Społecznej, filozofię jego funkcjonowania i metodologię wdrażania, należało odnieść się do otoczenia, w jakim ma być to zadanie realizowane.

Charakterystyka, stan i struktura bezrobocia powiatu nowosądeckiego⁶

Powiat nowosądecki położony jest w południowo-wschodniej części województwa małopolskiego. W skład powiatu wchodzi szesnaście jednostek stopnia podstawowego, w tym jedna gmina miejska (miasto Grybów), cztery gminy miejsko-wiejskie (Krynica Zdrój, Muszyna, Piwniczna Zdrój i Stary Sącz), pozostałych 11 to gminy wiejskie. Ogólna liczba miejscowości w powiecie wynosi 270, w tym jedynie 5 miast. Powierzchnia powiatu wynosi 1 550 km², co stanowi około 10,26 % powierzchni województwa małopolskiego-

---

⁶ Dane na dzień 31 XII 2007 r. (w:) *Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego*, Kraków 2008.

go. Powiat jest słabo zaludniony. Zamieszkuje go 200 015 osób, co stanowi ok. 6,15% ludności województwa małopolskiego (3.252.949 osób). W skali województwa jest to wielkością mniej niż przeciętną, daje również jeden z najmniejszych wskaźników gęstości zaludnienia – 129 os/km². Dla porównania średnia gęstość zaludnienia w województwie małopolskim wynosi 214 osób na km², natomiast w kraju 122 osoby na km².

12,6 % ludności powiatu nowosądeckiego mieszka w gminie Chełmiec liczącej 25.183 osoby. Drugą pod względem wielkości zaludnienia jest gmina Grybów licząca 22.712 osób (11,35%). Trzecia pozycja przypada miastu i gminie Stary Sącz liczącej 22.360 osób (11,2%). Najmniejszą gminą powiatu jest gmina Rytro, którą zamieszkuje 3652 osoby (1,82% mieszkańców powiatu). Liczba ludności pozostałych gmin zawiera się w przedziale 5251–16731 mieszkańców.

Struktura płci powiatu nowosądeckiego charakteryzuje się przewagą kobiet, które stanowią 50,02% ogółu mieszkańców, co oznacza niewiele mniejszą wartość w porównaniu z Małopolską (51,4%) i Polską (51,6%). Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) osiągnął w powiecie nowosądeckim wartość 101, czyli mniejszą, aniżeli wynosi średnia liczona dla regionu małopolskiego (106 kobiet na 100 mężczyzn).

Struktura wiekowa ludności powiatu nowosądeckiego:

- grupa mieszkańców w wieku produkcyjnym, to 120.180 osób, co stanowi 60,08% ogółu ludności powiatu. Jest niższa od średniej małopolskiej wynoszącej 61,7% i ogólnopolskiej wynoszącej 62,9%,
- grupa osób w wieku przedprodukcyjnym (do 18 roku życia) to 53.651 mieszkańców, co stanowi 26,8% ogółu mieszkańców i jest wartością wyższą od średniej małopolskiej wynoszącej 23,1% i średniej ogólnopolskiej wynoszącej 21,9%,
- grupa osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 roku życia i kobiety powyżej 60 lat) to 26.184 osoby, co stanowi 13,09% i oznacza wartość niższą od wskaźnika Małopolski i Polski (w obu przypadkach po 15,02%).

Stan i struktura bezrobocia w powiecie nowosądeckim

Stan bezrobocia w powiecie nowosądeckim⁷

2008	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	ra- zem
Ogółem bezrobotni	11 361	10 536	9 507	8 809	8 237	8 351	7 829	7 808	7 829	7 856	8 275	8 629	–
Z prawem do zasiłku	2 086	2 012	1 863	1 778	1 659	1 618	1 546	1 528	1 490	1 547	1 729	1 973	–
Ogółem zamieszkałi na wsi	9 475	8 751	7 925	7 267	6 789	6 870	6 454	6 422	6 450	6 454	6 817	7 145	–
Rejestrowani w okresie sprawozdawczym	1 064	782	725	906	801	943	1 068	970	1 322	1 222	1 254	1 158	12 215
Wyrejestrowani w okresie sprawozdawczym	956	1 607	1 754	1 604	1 373	829	1 590	991	1 301	1 195	835	804	14 839
w tym z powodu podjęcia pracy	429	477	644	714	598	327	533	380	512	433	294	334	5 675
Liczba ofert pracy zgłoszonych w okresie sprawozdawczym	346	494	435	540	382	321	430	370	462	296	227	163	4 466

Gmina	ogółem	kobiety	z prawem do zasiłku
Chelmiec	1326	788	285
Gródek n/Dunajcem	291	183	47
Grybów miasto	214	148	41
Grybów	868	605	187
Kamionka Wielka	440	281	124
Korzenna	533	343	129
Krynica miasto	386	167	80
Krynica	195	102	54
Łabowa	223	134	74
Łącko	692	403	121
Łososina Dolna	376	254	87
Muszyna miasto	162	60	35
Muszyna	203	102	84
Nawojowa	405	255	107

⁷ Dane Powiatowego Urzędu Pracy dla Powiatu Nowosądeckiego, Nowy Sącz 2008

Piwniczna miasto	318	172	81
Piwniczna	166	115	54
Podegrodzie	574	356	121
Rytko	199	131	40
Stary Sącz miasto	404	266	78
Stary Sącz	654	419	144
POWIAT	8629	5284	1973

Typologia najważniejszych problemów społecznych w powiecie nowosądeckim		
Lp.	Nazwa problemu	Opis i przyczyny występowania
1.	Bezrobocie na terenie powiatu	Według najnowszych danych ⁸ (z końca grudnia 2008 r.) w Powiatowym Urzędzie Pracy w Nowym Sączu zarejestrowanych było 8629 osób, z czego z prawem do zasiłku 1973 osoby, zamieszkałych na wsi – 7145. W 2008 r. wyrejestrowano 804 w tym z powodu podjęcia pracy tylko 334 osoby. W grudniu 2008 r. zgłoszono 163 oferty pracy. Główne przyczyny występowania bezrobocia: niskie płace; brak kwalifikacji; problemy rodzinne (brak możliwości zapewnienia opieki dzieciom); wykształcenie nie odpowiadające potrzebom rynku pracy.
2.	Wysoki wskaźnik osób długotrwale bezrobotnych popadających w uzależnienia	Główna przyczyna to duża liczba osób uzależnionych od alkoholu oraz występująca przemoc w rodzinie.
3.	Problemy niepełnosprawnych na rynku pracy	Brak wiedzy na temat sytuacji osób niepełnosprawnych w powiecie; stereotypy na temat niepełnosprawnych występujące wśród pracodawców;
4.	Brak partnerstw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych	Brak współpracy pomiędzy instytucjami pomocy społecznej w powiecie; brak organizacji, która podjęłaby się koordynowania wspólnych projektów.

Charakterystyka, stan i struktura bezrobocia w mieście Nowym Sączu

⁸ Realizację projektu „ABC Gospodarki Społecznej” rozpoczęto w 2008 r.

Powierzchnia miasta wynosi 58 km². Zamieszkuje go 84.468 osób, co stanowi 2,6% ludności województwa małopolskiego. Struktura poci charakteryzuje się liczebną przewagą kobiet, które stanowią 52,07%, co oznacza wartość wyższą w porównaniu z Małopolską (51,4%) i Polską (51,6%). Współczynnik feminizacji to wartość 109, czyli wyższa od średniej Małopolski (106 kobiet na 100 mężczyzn).

Struktura wiekowa ludności miasta Nowy Sącz:

- grupa mieszkańców w wieku produkcyjnym, to 54.698 osób, co stanowi 64,75% ogółu ludności miasta. Jest wyższa od średniej małopolskiej wynoszącej 61,7% i ogólnopolskiej wynoszącej 62,9%.
- grupa osób w wieku przedprodukcyjnym (do 18 roku życia) to 17.430 mieszkańców, co stanowi 20,63% ogółu mieszkańców i jest wartością niższą od średniej małopolskiej wynoszącej 23,1% i średniej ogólnopolskiej wynoszącej 21,9%.
- grupa osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 roku życia i kobiety powyżej 60 lat) to 12.340 osób, co stanowi 14,61% ogółu mieszkańców, co oznacza wartość niższą od wskaźnika Małopolski i Polski wynoszącego w obu przypadkach po 15,02%.

Stan i struktura bezrobocia w mieście Nowy Sącz⁹

2008	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Ogółem bezrobotni	4242	4221	4097	3951	3583	3414	3409	3466	3508	3444	3598	3648
W tym z prawem do zasiłku	460	431	398	396	368	359	348	342	342	375	427	514
Ogółem zamieszkali na wsi												
Rejestrowani w okresie sprawozdawczym	590	417	385	417	340	450	527	583	680	622	662	492
Wyrejestrowani w okresie sprawozdawczym	442	438	509	563	708	619	532	526	638	686	508	442
w tym z powodu podjęcia pracy	164	183	215	220	282	196	168	177	298	247	185	178
Liczba ofert pracy zgłoszonych w okresie sprawozdawczym	271	169	148	231	153	122	145	227	233	219	89	101

⁹ Dane Sądeckiego Urzędu Pracy

Typologia najważniejszych problemów społecznych w m. Nowy Sącz		
Lp.	Nazwa problemu	Opis i przyczyny występowania
1.	Bezrobocie na terenie Nowego Sącza	<p>Według najnowszych danych (z końca grudnia 2008 r.) w Sądcekim Urzędzie Pracy w Nowym Sączu zarejestrowanych było 3648 bezrobotnych, z czego z prawem do zasiłku 514. W 2008 r. wyrejestrowano 442 w tym tylko 178 osób z powodu podjęcia pracy. W grudniu 2008 r. zgłoszono 101 ofert pracy.</p> <p>Główne przyczyny występowania bezrobocia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niskie płace; - brak kwalifikacji; - wykształcenie nie odpowiadające potrzebom rynku pracy; <p>Wskaźnik osób:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wysoki wskaźnik osób do 25 r.ż wg stanu na 31.12.2008 r. , co stanowi 23,3% ogółu zarejestrowanych, tj. 850 osób; - udział długotrwale bezrobotnych stanowi 47,6%; - udział osób bez kwalifikacji stanowi 21,1%; - udział osób powyżej 50 r.ż stanowi 16,8% i wzrasta w ostatnich latach

Źródło: opracowanie własne

Charakterystyka, stan i struktura bezrobocia powiatu olkuskiego

Według danych statystycznych z końca grudnia 2007 r. powiat olkuski zamieszkiwało 113 993 osób (dane Urzędu Statystycznego Krakowie), co stanowi 3,5% ludności województwa małopolskiego (3 252 949 osób). Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców badany powiat zajmuje 10 lokatę wśród 19 ziemskich powiatów Małopolski. Pod względem całkowitej powierzchni powiat olkuski należy do powiatów o przeciętnej wielkości – z obszarem równym 622 km² zajmuje 12 miejsce w regionie. Wskaźnik gęstości zaludnienia powiatu olkuskiego wynosi 184 osoby/km² i jest mniejszy od średniej wojewódzkiej – 214 osób/km², jednak o 1/3 większy od średniej krajowej – 122 osoby/km². W kategorii średniej gęstości zaludnienia powiat olkuski zajmuje wysoką 6 lokatę wśród 19 powiatów regionu.

Prawie 44% ludności powiatu olkuskiego zamieszkuje miasto i gminę Olkusz, obszar liczący 50457 mieszkańców (dane z 2003 r.). Drugą pod względem wielkości zaludnienia gminą (miejsko-wiejską) w powiecie jest Wolbrom, liczący 23509 mieszkańców (20,5%), trzecia pozycja przypada gminie Klucze

(14939 osób). Z kolei najmniejszą gminą powiatu jest Trzyciąż, którą zamieszkuje 7153 obywateli (6,2% mieszkańców powiatu).

Struktura płci ludności powiatu olkuskiego charakteryzuje się liczebną przewagą kobiet, które stanowią 51,1% ogółu mieszkańców, co oznacza niewiele mniejszą wartość w porównaniu z Małopolską (51,4%) i Polską (51,6%). Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) osiągnął w powiecie olkuskim, w 2003 r., wartość 105, czyli mniejszą aniżeli wynosi średnia liczona dla regionu małopolskiego (106 kobiet na 100 mężczyzn) i dla całej Polski (107).

Porównując wskaźniki struktury wiekowej ludności powiatu olkuskiego z danymi regionalnymi i ogólnopolskimi, zaznacza się stosunkowo duża grupa mieszkańców w wieku produkcyjnym (63,2% ogółu ludności powiatu), co jest typowe dla bardziej uprzemysłowionych obszarów naszego kraju. Dla porównania średnia małopolska wynosi 61,7%, natomiast średnia ogólnopolska 62,9%. Relatywnie duża grupa mieszkańców w wieku produkcyjnym ma duży wpływ na wielkość grupy osób w wieku przedprodukcyjnym (do 18 roku życia) i poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 roku życia i kobiety powyżej 60 lat). Grupa pierwsza stanowi 21,1% ogółu mieszkańców powiatu olkuskiego i jest to wartość mniejsza od średniej regionu małopolskiego, wynoszącej 23,1% oraz średniej dla Polski (21,9%). Z kolei grupa druga (emerytów) obejmuje 15,6% ludności badanego powiatu, co oznacza wartość przewyższającą średnie wskaźniki Małopolski i Polski (w obu przypadkach po 15,2%).

Stan bezrobocia w powiecie olkuskim¹⁰

2008	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Ogółem bezrobotni	5904	5844	5499	5364	5247	5247	4897	4752	4746
W tym z prawem do zasiłku	645	646	623	609	603	580	561	561	568
Ogółem zamieszkałi na wsi	2263	2244	2109	2165	2186	2161	2137	2081	2093
Rejestrowani w okresie sprawozdawczym	666	607	357	583	409	426	587	606	717
Wyrejestrowani w okresie sprawozdawczym	453	667	702	718	526	624	739	751	723
w tym z powodu podjęcia pracy	234	264	222	285	190	229	184	234	261
Liczba ofert pracy zgłoszonych w okresie sprawozdawczym	131	287	226	78	102	197	253	127	124

Źródło: opracowane na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Olkuszu

¹⁰ Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Olkuszu, październik 2008 r.

Typologia najważniejszych problemów społecznych w powiecie olkuskim		
Lp.	Nazwa problemu	Opis i przyczyny występowania
1.	Bezrobocie na terenie powiatu	Według danych (z końca lipca 2008 r.) w Powiatowym Urzędzie Pracy w Olkuszu zarejestrowanych było 4897 bezrobotnych, z czego z prawem do zasiłku 561 osób, zamieszkałych na wsi – 2137. W 2008 r. wyrejestrowano 739 osób, w tym tylko 184 osoby z powodu podjęcia pracy. W lipcu 2008 r. zgłoszono 253 ofert pracy. Główne przyczyny występowania bezrobocia to: niskie płace; brak kwalifikacji; problemy rodzinne (brak możliwości zapewnienia opieki dzieciom); wykształcenie nie odpowiadające potrzebom rynku pracy.
2.	Wysoki wskaźnik osób długotrwale bezrobotnych popadających w uzależnienia	Główna przyczyna to duża liczba osób uzależnionych od alkoholu oraz występująca przemoc w rodzinie.
3.	Problemy osób niepełnosprawnych na rynku pracy	Brak pełnej wiedzy na temat sytuacji osób niepełnosprawnych w powiecie; stereotypy na temat niepełnosprawnych występujące wśród pracodawców.
4.	Brak partnerstw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych	Brak współpracy pomiędzy instytucjami pomocy społecznej w powiecie; brak organizacji, która podjęłaby się koordynowania wspólnych projektów;

Źródło: opracowanie własne

Analiza SWOT dla powiatu olkuskiego:

Mocne strony:

- Możliwość wykorzystania środków i narzędzi przewidzianych w projekcie.
- Liczne instytucje, których zakres działania pokrywa się z założeniami ekonomii społecznej.
- Funkcjonowanie organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką społeczną.
- Realizowane w powiecie programy przeciwdziałania patologiom społecznym.
- Doświadczenie projektowe instytucji zajmujących się pomocą społeczną.

- Możliwości zmiany kwalifikacji zawodowych przez mieszkańców na terenie powiatu – dostępność instytucji szkoleniowych.
- Coraz większa dostępność środków finansowych na realizowanie inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej.

Słabe strony:

- Niski poziom wiedzy na temat założeń ekonomii społecznej u uczestników projektu.
- Brak współpracy pomiędzy instytucjami realizującymi zadania z zakresu pomocy społecznej w powiecie.
- Wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych w powiecie, problem w powrocie na rynek pracy.
- Niewystarczająco rozwinięte kanały przepływu informacji o możliwościach uzyskania wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych.
- Mała skuteczność działań w stosunku do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Brak współpracy samorządu powiatowego z gminami w zakresie ekonomii społecznej.

Szanse:

- Wzrastające zainteresowanie ekonomią społeczną w społecznościach lokalnych.
- Możliwość pozyskiwania sponsorów w zakresie polityki społecznej.
- Rosnąca aktywność organizacji społecznych.
- Wzrost zapotrzebowania na usługi społeczne.
- Możliwości prawne tworzenia spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych.

Zagrożenia:

- Niespójność przepisów prawa i trudności w jego interpretacji.
- Brak rozwiązań prawnych kompleksowo promujących i stymulujących inicjatywy tworzenia podmiotów ekonomii społecznej.
- Niska aktywność zainteresowanych ideą ekonomii społecznej.
- Kształtowanie się postaw roszczeniowych w społeczeństwie.
- Niewystarczająco ukształtowane polityki różnych szczebli administracji w zakresie długofalowego rozwiązywania problemów społecznych.

2.2. Założenia towarzyszące tworzeniu Modelu Inkubatora Ekonomii Społecznej

„Organizacja jako taka nie prezentuje żadnej postawy, oprócz postawy ludzi powołujących ją do życia”.

Gareth Morgan

Głównym celem projektu „ABC Gospodarki Społecznej” – obok aktywizacji zawodowej i społecznej osób mających trudności z wejściem, bądź powrotem na rynek pracy – było wsparcie dla powstawania i rozwoju podmiotów aktywizacji społecznej i zawodowej w Małopolsce. W celach szczegółowych zapisano wzrost aktywności zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wzrost liczby podmiotów aktywizacji zawodowej w regionie i usprawnienie ich działalności.

W projekcie przyjęto, iż na „nową” ekonomię społeczną powinniśmy patrzeć przede wszystkim w perspektywie przedsiębiorczości, rozumianej jako gotowość i umiejętność przyjmowania odpowiedzialności za swój własny los. Po drugie w perspektywie politycznej (oczywiście polityki rozumianej jako działalność publiczna, a nie partyjna) odpowiedzialności za wspólnotę. Odpowiedzialność jest tu słowem kluczowym, równie ważnym jak słowo samoorganizacja, które stoi u podstaw zarówno ekonomii społecznej, jak i trzeciego sektora.

Odpowiedzialność w sferze ekonomicznej oznacza w istocie działania na rzecz możliwie największej samodzielności i suwerenności ekonomicznej. W kontekście ekonomii społecznej oznacza to podejmowanie wysiłków na rzecz tego, aby konkretne osoby, organizacje czy wspólnoty w większym stopniu niż dotychczas mogły podejmować suwerenne decyzje co do celu i form swojej działalności.

Oznacza to:

- **Dla osób indywidualnych** szanse na porzucenie pozycji klienta, osoby zależnej od pomocy innych (także pomocy ze strony organizacji pozarządowych) i szanse na stanie się samodzielną jednostką zdolną do za dbania o los swój i swoich najbliższych. Wiąże się to z możliwością, ale i koniecznością uzyskiwania dochodu z pracy. Możliwość dysponowania tymi dochodami i odzyskania godności, która bierze się z możliwości samodzielnego dokonywania wyborów.

- **Dla organizacji** zdobywanie środków na własne działania – odchodzenie od postawy wyciągniętej ręki, od bycia przedłużeniem instytucji publicznych na rzecz bycia suwerennym podmiotem, zdolnym do podejmowania działań w sferze publicznej zgodnych z misją i decyzją członków i założycieli organizacji.
- **Dla wspólnot** umiejętność samodzielnego formułowania strategii rozwojowych opartych na własnych zasobach, realizujących prawdziwą samorządność, dobrobyt obywateli.¹¹

Inkubatory Ekonomii Społecznej interesowały nas zatem przede wszystkim z punktu widzenia roli, jaką mogły odegrać w usamodzielnianiu i wynikającym z niego upodmiotowieniu wspólnot, organizacji i osób. W trakcie prac nad modelem Inkubatora Ekonomii Społecznej postawiliśmy sobie następujące pytania:

- Czym ma być Inkubator Ekonomii Społecznej?
- Jakie powinien mieć cele i na czym rzecz ma świadczyć usługi?
- W jakich obszarach ma funkcjonować?
- Jakie powinny być funkcje i zasady działania Inkubatora Ekonomii Społecznej?

Jednym z istotnych aspektów przemian w polskiej gospodarce jest wzrost liczby drobnych przedsiębiorstw. Nowo powstające firmy napotykać wiele trudności bankowo – finansowych, ekonomiczno – prawnych, menedżerskich. Na wszystkie wymienione bariery rozwoju nakłada się jeszcze tzw. „bariera psychologiczna” polegająca na niechęci naszego społeczeństwa do ponoszenia ryzyka, braku zapobiegliwości oraz niepewności do długookresowego ryzyka. Wiele z tych barier i trudności w początkowym okresie startu nowych przedsiębiorstw mogą likwidować właśnie struktury organizacyjne inkubatorów.

2.2.1. Czym zatem ma być Inkubator Ekonomii Społecznej?

Specjalnie zorganizowaną przestrzeń posiadającą charakter lokalny, służącą do kreowania, stymulowania, wspierania i inkubacji podmiotów ekonomii społecznej, z wykorzystaniem uwarunkowań i zasobów lokalnej społeczności i infrastruktury.

¹¹ *Raport otwarcia projektu. W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej*, FISE, Warszawa 2006.

Inkubator jest instytucją otoczenia ekonomii społecznej, która w sposób przyjazny, kompleksowy i profesjonalny świadczy usługi, elastycznie reagując na potrzeby uczestników projektu, wspierając w ten sposób rozwój ekonomii społecznej w społeczności lokalnej.

Dodatkowo w projekcie „ABC Gospodarki Społecznej” Inkubatory Ekonomii Społecznej oferowały swoim klientom – poza pomieszczeniami biurowymi, usługami doradczymi, administracyjnymi i technicznymi, nieosiągalną w innych warunkach atmosferę wspólnoty sprzyjającą wymianie doświadczeń i wzajemnej pomocy.

2.2.2. Cele Inkubatora Ekonomii Społecznej

Inkubator Ekonomii Społecznej ma uzupełniać wiele niedociągnięć lokalnego rynku, takich jak utrudniony dostęp do informacji, wysokie koszty informacji, ograniczone przepływy kapitału, brak przekazu technologii oraz niejednakowe możliwości poprzez:

- propagowanie idei przedsiębiorczości społecznej,
- kreowanie miejsc pracy,
- promowanie rozwoju produkcji i usług,
- ożywienie i wzbogacenie struktury lokalnej gospodarki.

Inkubatory Ekonomii Społecznej pomagają kreować małe przedsiębiorstwa społeczne, które z natury mają wiele korzystnych cech:

- są mniej zbiurokratyzowane i szybciej reagują na zmiany rynkowe,
- są bardziej innowacyjne,
- mogą działać w tzw. niszach rynkowych i nie stanowią konkurencji dla większych przedsiębiorstw,
- lepiej nadają się do produkcji na zamówienie i krótkich serii,
- mają potencjalnie wysoką stopę wzrostu,
- są z reguły silnie związane z regionem, z którego pochodzą.

Natomiast słabymi stronami małych firm wymagających wsparcia Inkubatora Ekonomii Społecznej są:

- nieumiejętność profesjonalnego zaistnienia na rynku,
- brak rezerw finansowych,
- niedostatek umiejętności potrzebnych do odniesienia sukcesu (szczególnie marketingu i zarządzania finansami),

- niedoinwestowanie, które może spowodować niewłaściwe wykorzystanie możliwości rynkowych.

W projekcie „ABC Gospodarki Społecznej” głównym celem Inkubatora Ekonomii Społecznej było wypracowanie i przetestowanie systemu tworzenia i wspierania podmiotów aktywizacji zawodowej i społecznej, jako nowej formy organizacyjnej podmiotów gospodarki społecznej. Uzyskane doświadczenia miały posłużyć do wypracowania rozwiązań, które umożliwią polepszenie jakości zarządzania i wspierania inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej

Z kolei wśród celów szczegółowych wymieniono:

- *Wsparcie procesu tworzenia podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatów olkuskiego, proszowickiego, nowosądeckiego i miasta Nowy Sącz.*
- *Propagowanie idei ekonomii społecznej w społeczności lokalnej.*
- *Edukacją w zakresie materii związanej z podstawami ekonomii społecznej w społeczności lokalnej.*
- *Tworzenie przychylnego klimatu dla wdrażania zasad ekonomii społecznej w środowisku lokalnym.*
- *Stymulowanie współpracy instytucji lokalnych w celu rozpoczęcia prac nad stworzeniem kompleksowych rozwiązań umożliwiających funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej*

2.2.3. Odbiorcy usług Inkubatora Ekonomii Społecznej

- Nowo tworzące się podmioty ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalnych i inne inicjatywy w formach dopuszczalnych prawem, realizujące zasady ekonomii społecznej) ze szczególnym ukierunkowaniem na wsparcie osób uznawanych za dyskryminowane na rynku pracy – m.in. osoby długotrwale bezrobotne czy niepełnosprawne oraz inne osoby pragnące stworzyć sobie miejsca pracy w obszarze gospodarki społecznej;
- podmioty otoczenia ekonomii społecznej – władze lokalne, banki, instytucje pomocy społecznej zainteresowane inicjowaniem powstawania i rozwojem podmiotów ekonomii społecznej; organizacje pozarządowe działające na rzecz gospodarki społecznej

W projekcie „ABC Gospodarki Społecznej” propagowano głównie tworzenie spółdzielni socjalnych, jako tej formy przedsiębiorstwa społecznego, które pozwalają reintegrować z rynkiem pracy osoby trwale bezrobotne, niepełnospraw-

ne, byłych więźniów itp. Spółdzielnie socjalne są odmianą spółdzielni pracy. W praktyce działalność ta polega na wspólnym prowadzeniu przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków w celu ich zawodowej aktywizacji i społecznej integracji. Są to organizacje o zdecydowanie bardziej oddolnym i przez to autonomicznym charakterze, chociaż ze względu na rodzaj prowadzonej działalności – pomoc osobom o raczej niskich kompetencjach i znajdujących się w trudnych sytuacjach – rzadko bywają zakładane przez samych zainteresowanych udziałem w nich. Ze względu na funkcjonowanie tych organizacji wydaje się, że w kontekście pomocy osobom niepełnosprawnym, biorącym udział w projekcie, tego typu forma jest dobrym rozwiązaniem.

Z naszych dotychczasowych doświadczeń wynika, że spółdzielnia socjalna – przy odpowiednim sposobie organizacji – dobrze służy celom aktywizacji i integracji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych. Wydaje się jednak, że lepsza do tego celu jest inna forma spółdzielni – spółdzielnia pracy, która dodatkowo może motywować do pracy poprzez wypłacanie części wypracowanych zysków osobom w niej pracującym (spółdzielnie socjalne nadwyżkę zysków mogą jedynie inwestować w rozwój działalności).

2.2.4. Obszary funkcjonowania Inkubatora Ekonomii Społecznej

Określono i wyodrębniono trzy podstawowe obszary działania:

- **Wsparcia** dla osób i instytucje chcących tworzyć podmioty ekonomii społecznej. Przyjęto, iż mają otrzymać pełne wsparcie w ramach narzędzi przewidzianych w projekcie. Ponadto przewidziano – w miarę możliwości – poszerzenie oferty w ramach innych przedsięwzięć realizowanych wspólnie z lokalnymi partnerami.
- **Informacji** – przewidziano działania zmierzające do dotarcia z informacją o projekcie w sposób kompleksowy i skuteczny do jak najszerszych kręgów społeczności lokalnej.
- **Edukacji** – szeroko pojęty ciągły proces przekazywania wiedzy o idei ekonomii społecznej oraz zasadach budowanie lokalnych partnerstw krzewiących idee przedsiębiorczości społecznej.

Z dotychczasowych doświadczeń naszego projektu wynika, iż sukces przyjętego rozwiązania w największym stopniu zależy od prawidłowego sformułowania strategii lokalnego rozwoju gospodarczego oraz stworzenia otoczenia przejmującego część ryzyka działalności inkubatora. Szczególny nacisk należy

kłaść na działania marketingowe, które pozwalają dotrzeć do przyszłych użytkowników inkubatora oraz pozyskać partnerów do jego realizacji. Programy aktywizacji udają się tam, gdzie różne siły mające wpływ na rzeczywistość (rada gminy, instytucje rynku pracy, NGO itp.) tak naprawdę tego chcą. Często możemy mieć bowiem do czynienia z oporem na poziomie nieuświadomionym. Zdarza się także, że pomiędzy osobami decyzyjnymi w danej społeczności istnieje konflikt np. interesów, który uniemożliwia podejmowanie wspólnych inicjatyw. Na przykład w jednej z gmin, w których była szansa na utworzenie przedsiębiorstwa społecznego, doszło do nieporozumienia pomiędzy miejscową parafią a władzami gminy, co utrudniło realizację wspólnej inicjatywy.

2.2.5. Funkcje Inkubatora Ekonomii Społecznej:

- Doradztwo i pomoc w rozpoczęciu oraz prowadzeniu działalności gospodarczej.
- Pomoc w przygotowaniu biznes planu.
- Szkolenie przyszłych przedsiębiorców.
- Ocena projektów przedsięwzięć gospodarczych.
- Udostępnianie powierzchni biurowej.
- Usługi administracyjno – biurowe i techniczne.

2.2.6. Normy działania Inkubatora Ekonomii Społecznej:

- sprawnie
- kompleksowo
- elastycznie
- profesjonalnie świadczyć usługi na wysokim poziomie w czasie i – w miarę możliwości – w miejscu dogodnym dla klienta.

Dla zapewnienia wysokiego poziomu wykonywanych usług dla uczestników projektu Inkubator Ekonomii Społecznej powinien:

- dysponować pomieszczeniami przeznaczonymi do prowadzenia indywidualnych spotkań z odbiorcami jego usług;
- posiadać wyposażenie biurowe zapewniające właściwe przechowanie dokumentacji związanej ze świadczeniem usług;
- posiadać urządzenia techniczne zapewniające właściwą obsługę podmiotów korzystających z usług oraz łączność z tymi podmiotami, a zwłaszcza

- sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem biurowym oraz niezależny od prowadzonych rozmów telefonicznych dostęp do Internetu;
- zatrudniać na podstawie umowy o pracę co najmniej dwie osoby w wymiarze pełnego etatu każda, w tym co najmniej jedną stale obecną w miejscu wykonywania działalności, która prowadzi ewidencję zrealizowanych usług.

2.3. Funkcjonowanie Inkubatorów Ekonomii Społecznej

Dla prawidłowej realizacji postawionych celów Inkubatora Ekonomii Społecznej ważnym stało się jasne określenie zadań, zaplanowanie działań i dopasowanie właściwych środków/narzędzi umożliwiających ich wykonanie. Zadania zostały podzielone pod kątem dwóch wcześniej wyodrębnionych grup uczestników projektu z uwzględnieniem obszarów funkcjonowania.

- 1) Nowo tworzonych podmiotów ekonomii społecznej.
- 2) Podmiotów otoczenia ekonomii społecznej.

W przypadku pierwszej grupy uczestników działania obejmowały:

- Przygotowanie i edukację grup inicjatywnych do założenia podmiotów z zakresu ekonomii społecznej.
- Poszukiwanie pomysłów na nowe przedsięwzięcia możliwe do realizacji w obszarze ekonomii społecznej.
- Pomoc w zorganizowaniu podmiotu od strony formalno-prawnej i logistycznej.
- Pomoc w opracowaniu biznesplanu, analizy ekonomicznej.
- Pomoc w przygotowaniu niezbędnych dokumentów i stworzeniu montażu finansowego.
- Wsparcie i rzecznictwo na rzecz podmiotu w instytucjach zewnętrznych.
- Organizowanie pakietu szkoleń niezbędnych dla podniesienia kwalifikacji.

W przypadku drugiej grupy uczestników nasze działania obejmowały:

- Informowanie określonej grupy zidentyfikowanych uczestników projektu o idei ekonomii społecznej.
- Edukacja wyżej wymienionej grupy uczestników projektu z zakresu ekonomii społecznej, a zwłaszcza przedsiębiorczości społecznej.
- Podkreślanie wpływu przedsiębiorczości społecznej na rozwój lokalny.

Problemem gmin, na terenie których realizowany był nasz projekt, jest niski poziom aktywności społecznej mieszkańców i niedorozwój społeczeństwa obywatel-

skiego. Mamy nadzieję, że prowadzone w ramach Inkubatorów Ekonomii Społecznej w Kluczach oraz w Nowym Sączu działania przyczyniły się do wzrostu integracji społecznej. Jednakże należy zauważyć, że jeżeli chcemy, aby koncept „ekonomii społecznej” przedarł się do świadomości samorządowców i uzyskał ich poparcie, to przede wszystkim należy popracować nad argumentacją. Przedsięwzięcia ekonomii społecznej muszą być definiowane przez pryzmat konkretnego efektu, a nie drogą wyrafinowanych akademicko – urzędniczych dyskusji na temat warunków brzegowych, które muszą spełniać podmioty gospodarcze, aby móc się posługiwać tą etykietką. W działaniu lokalnym posługiwanie się pojęciem „ekonomii społecznej” należy minimalizować. Projekty, które miałyby być wspierane przez władze lokalne, trzeba prezentować jako konkretne przedsięwzięcia, a nie ideologię.

2.3.1. Działania informacyjno-promocyjne

Istotną rolę – szczególnie w pierwszym etapie funkcjonowania Inkubatora Ekonomii Społecznej – odgrywają działania informacyjno-promocyjne. Zgodnie z założeniami projektu, przeprowadzono dwie tury spotkań informacyjnych – jedną w 2009 r., a drugą w 2010 r. Pierwsza tura, to była intensywna kampania informacyjna, która miała na celu przekazanie informacji o projekcie i propagowanie idei ekonomii społecznej, jak najszerszym kręgom lokalnych partnerów społecznych. Pozwoliło to na promocję zadań Inkubatorów i jednocześnie rozpoznanie zapotrzebowania rynku na ich usługi. W następnym 2010 roku spotkania miały na celu upowszechnianie osiągnięć Inkubatora z pierwszego roku działania i „podkreślenie” koniunktury na ich usługi.

Etapy działań informacyjnych były następujące:

I. Przygotowanie wizyt roboczych u partnerów lokalnych:

Cel:

zidentyfikowanie partnerów społecznych chętnych do udziału w realizacji projektów

Działania:

- ustalenie ostatecznej listy partnerów,
- ustalenie terminów wizyt u poszczególnych partnerów,
- przygotowanie materiałów informacyjno promocyjnych (o projekcie, o ekonomii społecznej, o szkoleniach, ankieta)

Narzędzia: telefon, faks, ksero, Internet.

II. Wizyty robocze przygotowujące spotkania informacyjne:

Cel:

zbadanie stanu wiedzy i potrzeb w zakresie ekonomii społecznej u wybranych partnerów, przygotowanie „gruntu” pod spotkania informacyjne.

Działania:

Wizyty robocze – przewiduje się minimum trzydzieści spotkań roboczych

Narzędzia: samochód, pakiet promocyjny, rozmowa robocza

III. Ewaluacja informacji ze spotkań roboczych i przygotowanie spotkań informacyjnych:

Cel:

kompleksowe przygotowanie spotkań informacyjnych.

Działania:

- analiza ankiet,
- zestawienie informacji,
- ustalenie zasad współpracy z partnerami w zakresie organizacji spotkań informacyjnych, rozesłanie zaproszeń,
- przygotowanie materiałów na spotkania,
- ustalenie terminarza spotkań.

Narzędzia: telefon, faks, urządzenia poligraficzne, Internet.

IV. Spotkania informacyjno promocyjne

Cel:

Przeprowadzenie kampanii informacyjnej na temat: projektu, roli Inkubatora, możliwości współpracy w zakresie inicjowania działań na rzecz podmiotów ekonomii społecznej.

Działania:

Przeprowadzenie min. 30 spotkań informacyjnych w gminach, PCPR, PUP, organizacjach pozarządowych.

Narzędzia:

Flipchart, rzutnik multimedialny, materiały szkoleniowe, prezentacje.

Zakładano, że po zakończeniu cyklu spotkań pojawią się pierwsi zainteresowani usługami Inkubatora. Nawiązaniu lepszych relacji z potencjalnymi zainteresowanymi służyć miały także szkolenia przeprowadzane w ramach projektu. Spotkania informacyjne miały również na celu rekrutację uczestników projektu na szkolenia. Ogółem w spotkaniach informacyjno – promocyjnych uczestniczyły 492 osoby.

Aktywizacja społeczności lokalnych oznacza ponowne „uruchomienie źródeł”, przekroczenie biernej czy obronnej postawy wobec dokonujących się zmian społecznych i zajęcie pozycji aktywnych, kreatywnych, oznaczających udział w szerszych procesach zmiany i stabilizacji społecznej. Jak wynika z naszych doświadczeń przyczynami braku aktywności społecznej zbiorowości lokalnych są:

- *brak poczucia partycypacji,*
- *brak więzi lokalnych,*
- *brak znajomości historii i kultury,*
- *brak poczucia przynależności i bezpieczeństwa.*

W projekcie „ABC Gospodarki Społecznej” propagowano następujące zasady rozwoju i aktywizacji społeczności lokalnych:

- *żaden problem nie jest na tyle poważny, aby nic nie dało się z nim zrobić,*
- *jednostki pracując z innymi, mogą w wielkim stopniu poprawić mechanizmy radzenia sobie z problemami i podnieść zdolność dokonywania korzystnych wyborów życiowych,*
- *poprzez wspólne działanie, wymagające komunikowania się, współpracy i prowadzenia kampanii, ludzie – zwyczajowo postrzegani jako bezsilni – mogą zostać usłyszani i mogą poprawić jakość swojego życia.*

2.3.2. Udostępnianie nieodpłatne pomieszczeń i urządzeń biurowych

Jest to działanie niezmiernie istotne z punktu widzenia każdego nowo tworzącego się podmiotu gospodarczego, szczególnie z obszaru ekonomii społecznej. W sytuacji, gdy ważnym elementem jest racjonalizacja kosztów działalności w początkowej fazie funkcjonowania firmy, koszty wynajmu niezbędnych pomieszczeń i zakupu podstawowych urządzeń biurowych stanowią istotne obciążenie budżetu firmy. Działanie to w okresie trwania projektu było wymiernym wsparciem dla podmiotów ekonomii społecznej. Inkubator

Ekonomii Społecznej powinien zapewniać inkubowanym podmiotom pomoc biurowo – administracyjną oraz doradztwo prawne, finansowe i ekonomiczne. W szczególności chodzi o możliwość korzystania z komputerów, faksu, ksero, sieci internetowej oraz usług ekspertów.

W projekcie „ABC Gospodarki Społecznej”, aby wyjść naprzeciw potrzebom uczestników zorganizowano dwie filie nowosądeckiego Inkubatora Ekonomii Społecznej w Piwnicznej-Zdroju oraz w Łososinie Dolnej. Wsparły one nowo utworzone spółdzielnie socjalne „Zdrojowiankę” w Piwnicznej – Zdroju oraz „Nową” w Łososinie Dolnej. Ponadto dzięki wsparciu Inkubatora Ekonomii Społecznej w Nowym Sączu powstało Stowarzyszenie „Aktywne wsparcie”, z kolei Inkubator Ekonomii Społecznej w Kluczach wyinkubował i wspierał Spółdzielnię Socjalną „OPOKĘ” oraz oddział Stowarzyszenia „Klucz” w Pałecznicy.

2.3.3. Konsultacje i doradztwo dla podmiotów ekonomii społecznej

W trakcie trwania projektu, z usług Inkubatorów skorzystało ogółem 207 osób. Przede wszystkim udzielono im usług doradczych i konsultacyjnych w zakresie dotyczącym:

- a) Procedur rejestracji podmiotu ekonomii społecznej,
- b) Prawno – administracyjnych i finansowych aspektów prowadzenia podmiotów ekonomii społecznej,
- c) Identyfikacji i analizy problemów związanych z:
  - wprowadzeniem produktów na rynek,
  - zarządzaniem przedsiębiorstwem (z dziedziny: prawa, marketingu, finansów, podatków, produkcji itp.),
  - finansowaniem działalności,
  - przygotowaniem biznesplanu.
- d) Możliwości i sposobów korzystania z instrumentów wsparcia.

Inkubator Ekonomii Społecznej świadczył usługi dla uczestników projektu nieodpłatnie. Wszystkie usługi były szczegółowo dokumentowane. Całość dokumentacji dotyczącej Inkubatora Ekonomii Społecznej, a więc „Schemat funkcjonowania Inkubatora Ekonomii Społecznej”, „Regulamin Funkcjonowania Inkubatora Ekonomii Społecznej”, „Zgłoszenie wykonania usługi doradczej”, „Kartę obsługi klienta”, dołączono w formie załączników do niniejszego opracowania. Każdy korzystający z usług Inkubatora zapoznawał się z regulaminem, a następnie wypełniał stosowne ankiety.

Konsultacje i doradztwo dla podmiotów z obszaru ekonomii społecznej prowadzone były przez ekspertów do spraw ekonomii społecznej, marketingu i zarządzania, sporządzania biznesplanów, do spraw prawnych oraz księgowości. Praca ekspertów była odpowiednio dokumentowana oraz oceniana. W załącznikach do niniejszego opracowania znajduje się „Karta Pracy Eksperta” oraz „Kwestionariusz Oceny Eksperta”). Poniższej przedstawione zostaną zakresy zadań poszczególnych ekspertów świadczących usługi na rzecz klientów Inkubatora.

Rola eksperta do ekonomii społecznej polegała na:

- 1) Udzielanie uczestnikom projektu informacji na temat ekonomii społecznej, co obejmowało:
  - przygotowanie pakietu materiałów informacyjnych o ekonomii społecznej,
  - prowadzenie spotkań informacyjnych dla uczestników projektu,
  - bieżąca analizę informacji na temat inicjatyw z zakresu ekonomii społecznejw obszarze realizacji projektu.
  - Doradztwo i konsultacje na temat ekonomii społecznej w ramach Inkubatora.
- 2) Inicjowanie działań na rzecz tworzenia podmiotów z zakresu ekonomii społecznej.
  - Przygotowanie koncepcji utworzenia podmiotów ekonomii społecznej.
  - Poszukiwanie pomysłów na nowe przedsięwzięcia możliwe do realizacji w obszarze ekonomii społecznej.
  - Wsparcie procesu tworzenia grup inicjatywnych.
- 3) Wspieranie grup inicjatywnych w zakresie zakładania podmiotów ekonomii społecznej.
  - Przeprowadzenie analizy SWOT dla nowo tworzonych podmiotów ekonomii społecznej
  - Doradztwo i konsultacje w zakresie wyboru formy działania podmiotu ekonomii społecznej
  - Pomoc w identyfikacji misji, celów zadań tworzonego podmiotu ekonomii społecznej
  - Nadzór i koordynacja procesu tworzenia podmiotów ekonomii społecznej
- 4) Promowanie działań z zakresu ekonomii społecznej.

- Tworzenie koncepcji współpracy partnerów lokalnych w zakresie promowania ekonomii społecznej
  - Nawiązywanie kontaktów z lokalnymi partnerami celem tworzenia nowych projektów wspierających rozwój ekonomii społecznej.
  - Tworzenie przychylnego klimatu dla funkcjonowania przedsiębiorczości społecznej w społeczności lokalnej
- 5) Bieżąca pomoc dla podmiotów powstałych przy wsparciu Inkubatora.
- Podejmowanie wspólnie ustalonych działań operacyjnych mających na celu stabilizację działalności podmiotów ekonomii społecznej objętych działaniami Inkubatora.
  - Wsparcie merytoryczne z zakresu przedsiębiorczości w początkowym okresie rozwoju nowo utworzonego podmiotu ekonomii społecznej.
  - Moderowanie i koordynacja współpracy z innymi ekspertami w zakresie kompleksowej pomocy dla poszczególnych podmiotów ekonomii społecznej.

Zadania eksperta do spraw. marketingu i zarządzania:

- Wsparcie działalności marketingowej podmiotów wynikubowanych w Inkubatorze.
- Udzielanie porad z zakresu promocji, kształtowania wizerunku firmy na zewnątrz, reklamy.
- Doradztwo z zakresu właściwego zarządzania zasobami ludzkimi i czasem.
- Wypracowywanie skutecznych rozwiązań z zakresu zarządzania podmiotami ekonomii społecznej.
- Pomoc w wypracowaniu planów marketingowych dla podmiotów ekonomii społecznej..

Zadania eksperta ds. biznesplanów:

- Bieżąca ocena sytuacji ekonomicznej i analizowanie lokalnego rynku pracy.
- Pomoc w zakresie przygotowania biznesplanów oraz wniosków w zakresie przyznania. wsparcia finansowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej.
- Pomoc w tworzeniu programu rozwoju firmy.
- Pomoc w zakresie przygotowania analiz finansowych firmy.
- Ocena potencjału rynkowego proponowanych inicjatyw z zakresu przedsiębiorczości społecznej.

Zadania eksperta do spraw usług prawnych:

- Wsparcie podmiotów ES w zakresie właściwego stosowania prawa.
- Pomoc prawna w zakresie powoływania i rejestracji podmiotów z obszaru trzeciego sektora.
- Wypracowywanie najlepszych rozwiązań prawnych dotyczących tworzenia i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej..
- Udzielanie porad z zakresu prawa pracy, prawa gospodarczego, prawa spółdzielczego oraz prawa dotyczącego stowarzyszeń i wolontariatu.

Zadania eksperta do spraw księgowości:

- Prowadzenie bieżącej rachunkowości wyinkubowanych podmiotów, w tym: sporządzanie dokumentacji dotyczącej zasad polityki rachunkowej, ewidencji zdarzeń na podstawie dowodów księgowych, prowadzenie ksiąg rachunkowych, okresowa inwentaryzacja majątku firmy, ustalanie wyniku finansowego, gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych, kontrola ksiąg rachunkowych, sporządzanie sprawozdań finansowych.
- Pomoc podmiotom z obszaru ekonomii społecznej w zakresie wyboru najlepszej formy prowadzenia księgowości.

Obraz klienta korzystającego z usług i konsultacji w ramach Inkubatorów jest następujący:

- status zawodowy: osoba bezrobotna lub długotrwale bezrobotna,
- miejsce zamieszkania: tereny wiejskie,
- płeć: kobieta,
- wykształcenie zróżnicowane z przewagą zawodowego.

Klientki charakteryzują się długim okresem nieaktywności zawodowej, często nigdy nie wykonywały wyuczonego zawodu. Najczęściej zajmowały się wychowywaniem dzieci. Prezentują postawę roszczeniową. Charakteryzuje je brak wiary we własne siły. Nie posiadają orientacji w możliwościach systemowego wsparcia w zakresie zmiany swojego położenia. Wymagają ciągłego wsparcia ze strony psychologa i specjalisty od rozwoju zawodowego. Z reguły najczęściej nie posiadają żadnego źródła dochodu, zaś w przypadku mężczyzn dominują prace dorywcze. Konsultacje i doradztwo były ukierunkowane najczęściej na powiązanie tematyki znalezienia miejsca pracy i stałego zatrudnienia z tematyką promowania idei ekonomii społecznej, a w szczególności możliwości utworzenia

spółdzielni socjalnych. Beneficjenci podchodzili nieufnie do tego typu propozycji, tylko niektórzy wyrażali zainteresowanie takim rozwiązaniem. Jednak w miarę pogłębiania wiedzy na ten temat rezygnowali z dalszej pracy podając za przyczynę obawę przed ciężarem odpowiedzialności i brak wiary we własne siły.

2.3.4. Szkolenia z zakresu wiedzy niezbędnej w prowadzeniu podmiotu ekonomii społecznej

W przeprowadzonych w ramach projektu szkoleniach z zakresu wiedzy niezbędnej do zakładania i prowadzeniu podmiotów ekonomii społecznej uczestniczyły 242 osoby. Były one realizowane zgodnie z „Regulaminem Szkoleń” dołączonym do niniejszego opracowania.

Tematyka szkoleń obejmowała:

- Wstęp do ekonomii społecznej.
- Źródła finansowania podmiotów ekonomii społecznej.
- Pozyskiwanie funduszy unijnych na prowadzenie działalności gospodarczej.
- Zarządzanie projektami – myślenie projektowe.
- Organizacja pracy własnej, umiejętność planowania i realizacji zadań.
- Zarządzanie przedsiębiorstwem społecznym.
- Księgowość w działalności gospodarczej.
- Rozwijanie umiejętności trenerskich.
- Partnerstwa lokalne na rzecz ekonomii społecznej.
- Marketing w działalności gospodarczej.

Narzędzia umożliwiającymi realizację zadań szkoleniowych

- Kompleksowo przygotowane pomieszczenia Inkubatorów ES.
- Wyselekcjonowana kadra ekspertów.
- Zabezpieczony budżet.
- Przygotowana promocja.

12 cykli szkoleń przeprowadzono w okresie od kwietnia do października 2010 r. w ośrodku szkoleniowo – wypoczynkowym „Szczebel” w Mszanie Dolnej. W ankietach ewaluacyjnych uczestnicy ocenili szkolenia bardzo wysoko. Szczególnie podkreślali, iż szkolenie umożliwiło uporządkowanie i poszerzenia posiadanej wiedzy (96%) oraz dało możliwość jej zastosowania w praktyce (91%).

Również oceny pozytywne znalazły swoje odzwierciedlenie i w indywidualnych rozmowach i we wpisach do księgi pamiątkowej pensjonatu. Najczęściej były to podziękowania za dobrą organizację szkolenia, za wysokie kompetencje wykładowców, za zmotywowanie do chęci zmiany życia.

Obecność na każdym szkoleniu przedstawiciela organizatora pozwoliła również na wymianę uwag z uczestnikami, które to wypowiedzi nie były ujęte w ankiecie.

Najwięcej rozmów dotyczyło:

- trwania szkolenia (za krótko)
- niemożności uczestniczenia przez jedną osobę w całym cyklu szkoleń, na co nie pozwalały zapisy projektu,
- możliwości dalszego poszerzania wiedzy w tym kierunku.

Minusem organizacji tego typu szkoleń są problemy z rekrutacją uczestników przede wszystkim osób bezrobotnych, niepełnosprawnych, kobiet powracających z urlopów macierzyńskich i wychowawczych.

Główne powody niechęci do tego typu pomocy są następujące:

- przyzwyczajenie się do statusu bezrobotnego, brak chęci wyjścia z domu, brak chęci zmiany swojego życia, nieumiejętność koncentracji uwagi w ciągu określonego czasu, brak środków na dojazd;
- ograniczenia w dobrej percepcji szkolenia poprzez stopień i rodzaj niepełnosprawności, brak odwagi w pokonywaniu osobistych barier w kontaktach z dużą grupą osób;
- brak możliwości zapewnienia opieki nad małymi dziećmi.

2.3.5. Monitoring Modelu Inkubatora Ekonomii Społecznej

Na potrzeby projektu przyjęto, że *monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania wiarygodnych informacji ilościowych i jakościowych dotyczących wdrażania modelu Inkubatora ES, którego celem jest zapewnienie zgodności realizacji procesu wdrażania z wcześniej zatwierdzonymi założeniami realizacji.*

Osobami, odpowiedzialnymi za monitoring byli koordynatorzy Inkubatorów Ekonomii Społecznej w Kluczach i w Nowym Sączu. Monitorowane były wszystkie przewidziane do realizacji działania opisane w „Modelu Inkubatora Ekonomii Społecznej”.

Monitoring odnosił się do 2 typów wskaźników: wskaźnika produktu i wskaźnika rezultatu.

Wskaźnik produktu – zadania i działania:

- W zakresie prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych dotyczących funkcjonowania Inkubatora oraz całego projektu – ilość przygotowanych spotkań informacyjno-promocyjnych, ilość wydanych materiałów promocyjnych.
- W zakresie udostępnienia pomieszczeń biurowych i urządzeń biurowych w siedzibie Inkubatora dla potrzeb nowo tworzących się podmiotów – ilość przygotowanych pomieszczeń i wyposażenia w Inkubatorach.
- W zakresie konsultacji i doradztwa dla podmiotów ES – oferta wsparcia merytorycznego.
- W zakresie szkoleń – liczba przygotowanych i przeprowadzonych szkoleń

Wskaźnik rezultatu – cele szczegółowe:

- W zakresie wsparcia procesu tworzenia i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatów olkuskiego, nowosądeckiego, miasta Nowy Sącz – liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej oraz i ich funkcjonowania.
- W zakresie propagowania i edukacji społeczności lokalnej w dziedzinie ekonomii społecznej – liczba przeprowadzonych szkoleń i przeszkolonych uczestników projektu, liczba spotkań i liczba uczestników projektu, którym przekazano wiedzę na temat ekonomii społecznej na spotkaniach informacyjno-promocyjnych, liczba uczestników projektu zgłaszających inicjatywę utworzenia podmiotu ES.

Najczęściej stosowanymi narzędziami były: ankiety ze spotkań roboczych, listy obecności i ankiety ze spotkań informacyjno-promocyjnych wypełnione przez uczestników, ankiety wypełniane przez klientów Inkubatora ES, ewidencja zawieranych umów z klientami Inkubatora, ewidencja korzystania z pomieszczeń i urządzeń biurowych, ewidencja klientów Inkubatora ES, karty obsługi klienta Inkubatora ES, listy obecności ze szkoleń, wydane zaświadczenia, ankiety wypełniane przez uczestników szkoleń.

Monitorowano także pracę osób związanych z wdrażaniem modelu Inkubatora ES.

2.3.6. Ewaluacja procesu wdrażania Modelu Inkubatora Ekonomii Społecznej

Na potrzeby tego opracowania została przyjęta poniższa definicja ewaluacji: *Ewaluacja to systematyczne badanie wartości, albo cech konkretnego programu, planu, działania (eksperymentu), bądź obiektu (programu komputerowego, programu nauczania, lekarstwa, rozwiązania technicznego) z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia.*

W ramach tego zadania ewaluacja prowadzona była w trakcie jego realizacji (interim) oraz po jego zakończeniu (ex post). Ewaluacja prowadzona w trakcie realizacji projektu pozwalała odpowiedzieć na następujące pytania:

- Czy zadanie jest realizowane zgodnie z założeniami?
- Czy osiągnięte zostało to, co zamierzano na danym etapie zrealizować, jeśli nie to dlaczego?
- Jakie zmiany wprowadzono w stosunku do opracowanego planu i harmonogramu działania?
- Jakie były przyczyny zmian?

Ten etap ewaluacji miał charakter formatywny – pozwolił na odpowiednie kształtowanie zadania, zaplanowanie działań korygujących odpowiednio wcześniej, aby maksymalnie efektywnie zarządzać przewidzianymi dla zadania narzędziami dla osiągnięcia pożądaných rezultatów. Ewaluacja przeprowadzona po zakończeniu zadania, t.j. po zakończeniu projektu, pozwoliła uzyskać odpowiedzi na następujące pytania

- W jakim stopniu zrealizowano wyznaczone cele?
- Jakie były zakładane i rzeczywiste koszty zadania?
- Co wpłynęło na skuteczność realizacji zadania ?

Ten etap ewaluacji będzie miał charakter konkluzywny, zebrane informacje posłużą do oceny działania i rekomendacji na przyszłość dla innych działań tego typu. Zakładano, że proces ewaluacji będzie nie tylko miał charakter „kontrolny wewnętrzny”, ale będzie miał także wymiar edukacyjny. Miała ona uczyć, jak coś robić lepiej, aby usługi świadczone przez Inkubator Ekonomii Społecznej odpowiadały potrzebom odbiorców, były wysokiej jakości, pozostawiały trwałe zmiany i były realizowane za optymalne środki. Miała być narzędziem podnoszenia efektywności i skuteczności działań.

Tematem ewaluacji było znalezienie odpowiedzi na następujące pytania:

- Czy zadanie realizowane jest zgodnie założeniami?
- Jak wdrażany jest model inkubatora?
- Czy rzeczywiście jest wdrażany?

Pytania ewaluacyjne:

- Czy przy użyciu tych samych zasobów można było zrobić więcej?
- Czy należy modyfikować lub uzupełniać przewidziane działania?
- Czy dobrze są wykorzystywane środki?
- W jakim stopniu osiągnięto zakładane rezultaty?

Kryteria oceny:

- trafność
- efektywność
- skuteczność
- użyteczność
- trwałość

Narzędziami ewaluacji były ankiety ewaluacyjne, wywiady pogłębiony z uczestnikami projektu, listy obecności, karty obsługi klienta, itp. Za ostateczny efekt ewaluacji odpowiedzialni byli członkowie Grupy Zarządzającej Projektem.

2.4. INKUBATOR EKONOMII SPOŁECZNEJ W NOWYM SĄCZU

2.4.1 Spółdzielnia Socjalna „Zdrojowianka” Piwnicznej-Zdroju – studium przypadku

W sierpniu 2009 roku założono w Piwnicznej-Zdroju filię Inkubatora Ekonomii Społecznej w Nowym Sączu. Przyczyniły się do tego spotkania informacyjno-promocyjne, które wykazały, iż w tym regionie istnieje zapotrzebowanie na spółdzielczość społeczną.

W spotkaniach, które miały miejsce 23 i 30 marca 2009 r. uczestniczyło 26 osób.

Początki nie były łatwe. Trudno było przekonać osoby pozostające bez pracy do zaangażowania się w aktywną działalność. Dostrzec można było u nich obawę przed samodzielnym działaniem, brak zainteresowania podję-

ciem działalności gospodarczej, brak własnych środków finansowych. Nikt też spośród tych osób nie kwalifikował się na lidera grupy, który mobilizowałby pozostałych do wspólnego działania.

Nowelizacja ustawy o spółdzielniach socjalnych z maja 2009 roku, która dopuszczała utworzenie spółdzielni socjalnej przez dwie osoby prawne, w tym jednostkę samorządu terytorialnego / JST /, dała możliwość zwrócenia się z ofertą do burmistrza Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój. Odbyło się 9 spotkań roboczych w Urzędzie Miasta i Gminy z burmistrzem, przedstawicielami samorządu, dyrektorami jednostek organizacyjnych gminy, w tym Ośrodka Pomocy Społecznej, Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego Szkół.

Od pierwszego spotkania roboczego (6.07.2009) burmistrz wykazywał duże zainteresowanie ofertą współpracy i uczestnictwem gminy w roli członka założyciela spółdzielni socjalnej. Deklaracja burmistrza dała podstawę do budowania modelu założenia spółdzielni socjalnej przez jednostkę samorządu terytorialnego wspólnie z lokalną organizacją pozarządową – Stowarzyszeniem na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Nasz Dom” w Piwnicznej-Zdroju. Prezes Zarządu i członkowie stowarzyszenia aktywnie uczestniczyli we wspólnych 6 spotkaniach roboczych w Urzędzie Miasta i Gminy. Powstała cenna inicjatywa dająca możliwość realizacji przez spółdzielnię socjalną stałego zlecenia, tj. prowadzenia placówki opiekuńczo wychowawczej wsparcia dziennego w użyczonym przez gminę obiekcie. (Szkole Podstawowej w Kosarzyskach, lub Szkole Podstawowej w Piwnicznej-Zdroju).

Ostatecznie jednak – pomimo dużego zainteresowania członków Stowarzyszenia „Nasz Dom” – jego Zarząd nie wyraził zgody na tworzenie spółdzielni socjalnej, w której mieliby rolę członka założyciela. Zaistniała zatem konieczność zaangażowania w całe przedsięwzięcie innej organizacji pozarządowej. Wreszcie po wielu rozmowach pracowników pozyskano Stowarzyszenie „Młodów-Głębokie”. Pojawiła się więc realna szansa na powstania spółdzielni socjalnej w gminie Piwniczna-Zdrój.

Nieoczekiwanie – 19 listopada 2009 roku – burmistrz Piwnicznej-Zdroju zrezygnował z roli członka założyciela spółdzielni socjalnej. W uzasadnieniu rezygnacji podał, iż gmina jako założyciel spółdzielni, z mocy przepisów prawa, nie będzie jej mogła zlecać proponowanego zadania własnego gminy. Jednocześnie zadeklarował, że popiera ideę utworzenia spółdzielni socjalnej na terenie miasta i gminy oraz zobowiązuje się ją wspierać przez powierzanie jej różnych zadań.

Oto wnioski, jakie nam się nasunęły w wyniku nieudanej próby utworzenia spółdzielni socjalnej, w której członkami założycielami byłaby jednostka samorządu terytorialnego oraz stowarzyszenie pozarządowe:

- 1) Koncepcja utworzenia tego rodzaju spółdzielni socjalnej jest zasadna, gdyż samorząd ma możliwość udzielania powstałej spółdzielni wsparcia poprzez:
  - dotacje,
  - pożyczki,
  - poręczenia,
  - usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym,
  - refundowanie kosztów lustracji.
- 2) Gmina dysponuje dużą bazą lokalową i ma możliwość użyczenia swoich obiektów.
- 3) Jednakże w tym konkretnym przypadku, na etapie uzgodnień i koncepcji realizacji takiego modelu, brak było jednoznacznej interpretacji wykładni prawnej, co do możliwości zlecenia przez gminę zadań własnych spółdzielni socjalnej. Po szerokich konsultacjach zdobyto już jednoznaczną interpretację prawną, z której wynikało, iż gmina w roli członka założyciela spółdzielni socjalnej tych zadań powierzać nie może.
- 4) Zbyt dużo czasu poświęcono na kreowanie tego modelu, sugerując się zapewnieniem burmistrza, co do powodzenia całego przedsięwzięcia.
- 5) Brak też było jednolitego stanowiska burmistrza i Rady Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój w tym temacie.
- 6) Mimo wielu spotkań i szerokiej informacji dotyczącej powyższej inicjatywy, dało się zauważyć brak jednomyślności i wspólnego stanowiska wśród członków i zarządu stowarzyszeń.
- 7) Ta szeroka akcja informacyjna w lokalnym środowisku przyniosła jednak efekty, gdyż udało się zainteresować tematem inne stowarzyszenie i osoby indywidualne.

Kontynuując działania zmierzające do utworzenia spółdzielni socjalnej na terenie Piwnicznej-Zdroju, rozpoczęto realizację innego wariantu z wykorzystaniem dwóch organizacji pozarządowych. Stowarzyszenie „Młodów – Głębokie” wykazywało wolę współpracy już w poprzednim wariantcie z samorządem. Tak więc pracownicy Inkubatora Ekonomii Społecznej podjęli działania w celu pozyskania drugiego stowarzyszenia.

Chęć współpracy wykazało Stowarzyszenie „TROP” (Towarzystwo Rozwoju Piwnicznej). Zaistniała konieczność uzyskania stosownych uchwał ze strony walnych zebrań obu stowarzyszeń. 24 listopada 2009 roku odbyło się Walne Zebranie Stowarzyszenia „TROP”, na którym podjęto uchwałę intencyjną w celu założenia spółdzielni socjalnej ze Stowarzyszeniem „Młodów-Głębokie”. Niestety, mimo wcześniejszych zapewnień i chęci działania ze strony prezesa i członków Stowarzyszenia „Młodów-Głębokie”, nieliczni z nich nie wyrazili zgody na udział w całym przedsięwzięciu i nie podjęto wymaganej uchwały walnego zebrania. Tym samym upadł kolejny wariant utworzenia spółdzielni socjalnej.

Wnioski i rekomendacje do tworzenia spółdzielni socjalnej przez dwa stowarzyszenia:

- 1) Koncepcja utworzenia spółdzielni socjalnej przez dwie organizacje pozarządowe rokowała pomyślnie, gdyż:
  - organizacje te skutecznie działają na rzecz lokalnej społeczności,
  - mają dobre rozpoznanie potrzeb środowiska,
  - posiadają wspólne płaszczyzny działania w założeniach statutowych.
- 2) Trudności wyniknęły przy wypracowywaniu i podejmowaniu wspólnych i kluczowych decyzji.
- 3) Problemem okazał się też brak możliwości finansowych i pomocowych dla zakładanego podmiotu.

Z uwagi na przedłużający się okres uzgodnień pomiędzy dwoma stowarzyszeniami, brak decyzyjności, stwarzanie problemów, trudności, zdecydowano o przystąpieniu do działań zmierzających do założenia spółdzielni socjalnej na bazie bezpośrednio zainteresowanych beneficjentów. Było to zatem już trzecie podejście do utworzenia spółdzielni socjalnej w Piwnicznej – Zdroju. Proces tworzenia spółdzielni socjalnej przebiegał etapowo:

I Etap – rekrutacja potencjalnych członków założycieli

Podjęto działania zmierzające do utworzenia spółdzielni socjalnej w wyniku deklaracji grupy osób fizycznych, bezrobotnych i aktywnych zawodowo. Początkowo miał to być model 3+2, gdyż „spółdzielnię socjalną może założyć minimum 5 osób, liczba osób aktywnych zawodowo nie może stanowić więcej niż 50%.” Od kwalifikacji, doświadczeń zawodowych i umiejętności, a także deklarowanych chęci podwyższenia kwalifikacji, zależały kierunki przyszłej działalności gospodarczej spółdzielni.

Rekrutacja uczestników była w zasadzie procesem ciągłym, wstępna rekrutacja trwała ok. 2,5 miesiąca. Z ustalonej w jej wyniku grupy osób, wobec braku natychmiastowego skutku w postaci możliwości otrzymania wynagrodzenia, część podjęła doraźnie zatrudnienie i przestała spełniać kryteria uczestnictwa w projekcie, niektóre nadal przychodziły na spotkania i wyrażały chęć przystąpienia do założenia spółdzielni jako osoby aktywne zawodowo. Należało zatem uzupełniać liczbę bezrobotnych.

Współpraca z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Piwnicznej-Zdroju

Początkowo osoby przychodzące na spotkania, wywodziły się z grupy podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Żadna z nich nie wykazywała chęci przystąpienia do spółdzielni socjalnej, a jeśli już, to na drugim spotkaniu podawała szereg trudności (opieka nad dzieckiem lub rodzicami, brak umiejętności i doświadczeń w prowadzeniu jakiegokolwiek działalności gospodarczej itp.). Niektóre z nich uznać można było za zwykłe wymówki.

Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy dla Powiatu Nowosądeckiego

Podjęto zatem współpracę z Działem Pośrednictwa Pracy Powiatowego Urzędu Pracy dla Powiatu Nowosądeckiego, który skierował do filii Inkubatora Ekonomii Społecznej w Piwnicznej-Zdroju 6 osób, z tego na rozmowy zgłosiły się 3. Natomiast chęć udziału w projekcie wyraziła 1 osoba.

Rozmowy indywidualne i z tzw. „polecenia”

Opierając się na znajomości przez pracownika filii Inkubatora w Piwnicznej-Zdroju lokalnego środowiska, przeprowadzono szereg indywidualnych spotkań informacyjno-promocyjnych. Dobierano osoby o podobnym poziomie wykształcenia oraz ze względu na możliwości prowadzenia działalności w założonych wcześniej branżach (gastronomia i catering, sprzątanie) uzupełniając je o nowe, takie jak: opieka senioralna i opieka nad małymi dziećmi. O pozytywnych efektach w naborze do projektu zadecydował fakt, iż osoba rekrutująca jest znana w lokalnym środowisku, jako aktywna społecznie, przedsiębiorcza, ciesząca się zaufaniem. Warto, ale tylko w celu zaproszenia na rozmowę o projekcie, wykorzystać także dni wolne od pracy (weekendy, dni świąteczne), okolicznościowe lub „przypadkowe” spotkania. Najlepszy efekt przynosiły jednak spotkania informacyjne organizowane w siedzibie urzędu miasta i gminy, z udziałem koordynatora Inkubatora Ekonomii Społecznej

i przedstawiciela miejscowej władzy (burmistrz, wiceburmistrz). Podawane wówczas informacje przenoszone były przez uczestników do swoich znajomych i z ich polecenia osoby trafiały do biura projektu. W 5 przypadkach zainteresowanie wyrażali uczestnicy powiązani ze sobą rodzinnie, czyli matka i córka, albo mąż i żona, upatrując w tym wzajemne wsparcie, jak w biznesie rodzinnym i możliwości poprawy bytu danej rodziny. Podobnie rzecz ma się z osobami, które pracowały już kiedykolwiek ze sobą zawodowo lub społecznie np. w stowarzyszeniach. To bardzo ważne motywacje, które wpływały na pozytywne decyzje beneficjentów. Korzystne efekty miały też rozmowy z miejscowym proboszczem podjęte przez pracownika filii Inkubatora i zyskana przychylność instytucji kościelnych do inicjatywy powstania spółdzielni socjalnej oraz jej usług zwłaszcza opiekuńczych. W ciągu 5 miesięcy, pracowano z 40 kandydatami do założenia spółdzielni. W efekcie wyłoniono grupę 6 bezrobotnych i 2 osoby aktywne zawodowo, które zadeklarowały ostatecznie chęć założenia spółdzielni.

Członkowie przystępujący do spółdzielni socjalnej

Członkami przystępującymi do spółdzielni socjalnej były głównie kobiety w wieku 40+, z wykształceniem podstawowym, które były lub zostały zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy. Chęć zostania spółdzielcą zgłosił także 24 – letni mężczyzna z wykształceniem ogólnokształcącym, a więc bez kwalifikacji i doświadczeń zawodowych. Okazało się jednak, że posiada on umiejętności budowlane, co pozwoliłoby w przyszłości. utworzyć wokół niego ekipę pracowników w tej branży. Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że najlepiej byłoby, aby członkami założycielami spółdzielni socjalnej były osoby znające się, mające podobne doświadczenia zawodowe lub umiejętności. Grupa założycielska nie musi być liczna, bo w zespole tworzonym przez 6 do 8 osób, szczególnie na początku, łatwiej będzie współpracować, dzielić obowiązki i wyłonić lidera. Spółdzielnia socjalna powstaje bowiem i działa ze względu na dwa podstawowe cele. Pierwszy to wspólne prowadzenie przedsiębiorstwa ekonomii społecznej, a drugi to aktywizacja społeczna i zawodowa. O szczególnym charakterze spółdzielni socjalnej i jej roli decydują bowiem:

- typ osób, które mogą ją założyć (zgodnie z zapisami z ustawy o spółdzielniach socjalnych) ;
- osobiste świadczenie pracy przez członków stanowiące podstawę działalności spółdzielni;
- cele społeczne, jakie stawia sobie spółdzielnia, a są nimi:

- a) społeczna i zawodowa reintegracja członków, wskazywana w ustawie o spółdzielniach socjalnych, jako *„odbudowywanie i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia (...) członków w życiu lokalnej społeczności oraz pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu”*,
- b) odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na otwartym rynku pracy.

W trakcie działalności spółdzielni socjalnej liczba jej członków może ulec zmianie, nie może jednak zmniejszyć się poniżej 5 i przekroczyć 50. Trzeba też pamiętać o zachowaniu proporcji 50% osób bezrobotnych w stosunku do aktywnych zawodowo. W przeciwnym przypadku spółdzielnia socjalna zostanie postawiona w stan likwidacji. Podczas rekrutacji ważne jest uświadomienie kandydatom, że osoby, które zakładają spółdzielnię socjalną, niekoniecznie muszą, ale mogą działać w niej do końca życia zawodowego. Dopuszczalne jest zrezygnowanie z członkostwa. Osoba może też zostać go pozbawiona. Może też być tak, że ktoś spoza spółdzielni, zechce zostać jej członkiem.

II Etap – rejestracja Spółdzielni Socjalnej „Zdrojowianka”

Przygotowania, opracowanie dokumentów rejestracyjnych

Osoby, które zdecydowały się założyć spółdzielnię socjalną, muszą być grupą liczącą co najmniej 5 osób i mieć lub wypracować wspólnie, pomysł na działalność gospodarczą. Będzie on wynikał z posiadanych przez nie kwalifikacji, umiejętności, opierać się będzie na zdobytych doświadczeniach zawodowych lub nabytych w przyszłości podczas szkoleń. Już na etapie przygotowań i rekrutacji należy zastanowić się, jaką pracę mogliby wykonywać razem członkowie spółdzielni socjalnej, jakie usługi zechcą oferować lub towary, na które zechcą znaleźć popyt. Warto na etapie przygotowań, równoległe z rekrutacją, poświęcić czas na omawianie pomysłów na działalność gospodarczą i wstępne rozpoznanie rynku (rozmowy z przyszłymi zleceniodawcami) oraz przeanalizować do kogo zechcemy trafić z usługami lub towarami i w jaki sposób można być konkurencyjnym. Od tego bowiem zależeć będzie w dużej mierze powodzenie w prowadzeniu działalności przyszłej spółdzielni socjalnej.

Złożenie wniosków do PUP

Osoba bezrobotna może starać się w Powiatowym Urzędzie Pracy o nieodpłatny udział w szkoleniach i przyznanie jednorazowo środków na podjęcie

działalności gospodarczej. W przypadku osób bezrobotnych mających wspólnie pracować w spółdzielni socjalnej, będą to środki na założenie spółdzielni socjalnej w wysokości 4-krotnego przeciętnego wynagrodzenia dla każdego z członków założycieli. Najkorzystniej byłoby, gdyby wniosek mógł być złożony wspólnie przez wszystkich bezrobotnych. Środki te są bezwrotne, pod warunkiem, że osoba utrzyma działalność w spółdzielni socjalnej co najmniej 1 rok! Skorzystanie ze środków publicznych, to bardzo ważny aspekt w podejmowaniu przez bezrobotnych decyzji o założeniu spółdzielni socjalnej. Z jednej strony daje szansę na zatrudnienie co najmniej na 1 rok (wiele z tych osób pracowało dotychczas tylko dorywczo), a z drugiej nie wymaga wniesienia środków własnych, co dla wszystkich beneficjentów jest barierą nie do pokonania. Wspólne zarządzanie wniesionym ze środków publicznych wkładem, w jednakowej wysokości, buduje także wśród nich poczucie odpowiedzialności.

Z chwilą, gdy bezrobotny zostaje członkiem założycielem spółdzielni socjalnej, traci status osoby bezrobotnej w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Dzieje się to w momencie podpisania spółdzielczej umowy o pracę lub w dzień po otrzymaniu dotacji z powiatowego urzędu pracy. Dlatego tak ważna jest data odbycia zebrania założycielskiego. Spółdzielnia Socjalna „Zdrojowianka” – po załatwieniu wszystkich formalności – rozpoczęła działalność w branży gastronomicznej oraz uzyskała zlecenia opieki nad osobami starszymi.

2.4.2. Droga dochodzenia do założenia Stowarzyszenia „Aktywne Wsparcie”

Rekrutacja

W listopadzie 2009 r. z ekspertem ds. ekonomii społecznej projektu „ABC Gospodarki Społecznej” skontaktowały się osoby przechodzące proces reintegracji zawodowej i społecznej w Centrum Integracji Społecznej Stowarzyszeniu „STOPiL” w Nowym Sączu. Poprosiły o zorganizowanie spotkania informacyjnego dotyczącego możliwości wsparcia ich przez projekt, po zakończeniu procesu integracji w CIS.

Pierwsze spotkanie odbyło się w grudniu 2009 r. Uczestniczyło w nim 15 osób – w tym 14 kobiet. Głównym celem spotkania było zebranie wiedzy na temat oczekiwań i potrzeb inicjatorów spotkania oraz przekazanie informacji o projekcie, a szczególnie Inkubatorze Ekonomii Społecznej, jako miejscu

pomocnym osobom chcącym dokonać pozytywnych zmian w swoim życiu. Założeniem organizatorów spotkania było osiągnięcie efektu maksymalnego zaangażowania jego uczestników, poprzez dobór właściwych narzędzi do specyfiki grupy.

Plan spotkania przewidywał powitanie, wzajemną prezentację, moderowaną dyskusję na temat możliwości, oczekiwań beneficjentów i ich potrzeb. Następnie przedstawiono prezentację dotyczącą projektu „ABC Gospodarki Społecznej”. Zaakcentowano w niej te elementy, które mogłyby wzbudzić zainteresowanie zebranych. Szczególny nacisk położony został na scharakteryzowanie możliwości realizacji swojej aktywności w postaci stowarzyszenia, fundacji, spółdzielni socjalnej, pod kątem organizowania miejsc pracy – z zaprezentowaniem dobrych praktyk. Rozszerzenie idei ekonomii społecznej zostało wprowadzone po prezentacji w formie dyskusji na temat „Co zrobić, jeżeli nie można znaleźć pracy indywidualnie”. Dyskusja była moderowana w kierunku osiągnięcia konkluzji, że warto się zastanowić nad utworzeniem wspólnego przedsięwzięcia, tworzącego efekt synergii.

Podczas dyskusji grupa stała się aktywna, osoby po kolei przedstawiały swoje opinie i poglądy, pojawiały się pierwsze nieuporządkowane koncepcje działania. Aby wykorzystać pozytywne zaangażowanie uczestników i zamienić jednorazowe spotkanie w proces twórczy zaproponowano następne spotkanie w terminie ustalonym przez zainteresowanych. Poproszono uczestników o odrobienie „pracy domowej”, czyli sporządzenie własnego portretu zawierającego informacje o tym, co potrafi robić, na ile może się zaangażować we wspólne działania, jakie ma oczekiwania i jaki pomysł na wspólne działanie.

Drugie spotkanie odbyło się po tygodniu. Jako cel podstawowy organizatorzy postawili sobie uzmysłowienie i przekonanie uczestników spotkania do myśli, iż działalność na „własny rachunek w formie przedsiębiorstwa społecznego” może być szansą na wyjście ze stanu wykluczenia społecznego. Jest to wprawdzie proces trudny, ale możliwy do zrealizowania przy zachowaniu determinacji, konsekwencji i samodyscypliny. Zakładano też, iż na spotkaniu podjęta zostanie wstępna decyzja co do wyboru formy aktywności. Jako formy poprowadzenia spotkania przewidziano prezentację, dyskusję, warsztaty w grupach, wspólną refleksję. Oczekiwaniu na spotkanie towarzyszyła obawa o frekwencję i przygotowanie uczestników.

Obawy okazały się nieuzasadnione. Na spotkanie przybyło 17 osób. Wszyscy odrobili pracę domową. Każdy z uczestników zaprezentował „swoją pracę”. Prezentacje zaowocowały dyskusją moderowaną zmierzającą do wy-

pracowania konkluzji, że działanie w grupie daje większą siłę i moc. Następnie przedstawiono krótką prezentację dotyczącą „schematu pracy zespołowej” – mającej na celu przekazać podstawową wiedzę na temat uczestniczenia jednostki w procesie budowy i funkcjonowania zespołu. Szczególny nacisk położono na kwestie znalezienia właściwego miejsca w zespole i odpowiedzialności za swoje działanie.

Kolejnym punktem spotkania była prezentacja rodzajów przedsiębiorstw społecznych. Następnie uczestnicy pracowali warsztatowo, chodziło o umożliwienie im udziału w procesie generowania pomysłu na działanie w określonej formie. Praca w grupach, wybranych losowo była obserwowana pod kątem wyłonienia się naturalnych liderów. Efekty warsztatu były ciekawe. Spodziewano się, iż przeważy koncepcja tworzenia spółdzielni socjalnej w oparciu o umiejętności poszczególnych uczestników. Natomiast największe zainteresowanie w grupach wzbudziła koncepcja utworzenia stowarzyszenia wzajemnej pomocy. Jako argumenty „za” podano fakt, iż wiele osób potrzebuje wsparcia, a żeby dobrze im służyć, najpierw trzeba pomóc sobie samemu. Osoby zebrane na sali prezentowały postawę świadomego wyboru dalszego uczestnictwa w procesie zmian zapoczątkowanych w Centrum Integracji Społecznej, poprzez zwiększanie własnych kompetencji i umiejętności tak, aby docelowo znaleźć pracę. Jako rekomendację i promocję własnej osoby wybrały możliwości aktywnej działalności w Stowarzyszeniu. Na pytanie „dlaczego nie fundacja” udzielono odpowiedzi, iż nie ma osoby, która zaryzykowałaby wkład w fundację, i że stowarzyszenie wydaje się być formą bardziej demokratyczną.

Zwolennicy koncepcji spółdzielni socjalnej nie odżegnywali się od realizacji pomysłu, lecz w związku z brakiem rozpoznania na rynku przesunęli pomysł do dalszych rozważań w węższym gronie. Na koniec nastąpiło krótkie podsumowanie wspólnej pracy oraz zaproszenie do dalszego uczestnictwa w tworzeniu Stowarzyszenia. Kolejne spotkanie wyznaczono za dwa tygodnie. Jako „pracę domową” zaproponowano określenie obszarów aktywności stowarzyszenia i zastanowienie się nad jego statutem.

Spotkanie trzecie było – ze względu na jego wagę – najtrudniejsze. Organizatorzy mieli przed sobą nie lada wyzwanie, gdyż celem spotkania było zawiązanie się grupy inicjatywnej. W takiej sytuacji samo staranne i przemyślane przygotowanie merytoryczne nie gwarantuje sukcesu. Równie istotnym jest prawidłowe ustalenie procesu kroków przygotowawczych do rejestracji organizacji pozarządowej. Doświadczenie podpowiadało, że procedura wy-

boru władz (prezesa, zarządu) budzić będzie emocje, które niekontrolowane mogłyby doprowadzić do nieoczekiwanego końca w postaci zablokowania działań zmierzających do pozytywnego końca.

Spotkanie rozpoczęło się od podsumowania poprzednich spotkań, następnie uczestnicy przedstawiali swoje pomysły na stowarzyszenie. Proponowane spektrum możliwości działania było szerokie. Pomysły były komentowane przez eksperta, ukierunkowywane i grupowane wokół tematów głównych. Po przedstawieniu wszystkich pomysłów, w drodze dyskusji przy wsparciu merytorycznym eksperta wybrano, dwa kluczowe obszary działania, resztę pozostawiając do uwzględnienia w statucie. Wyłonienie trzech kluczowych obszarów niezbędne było do miękkiego przejścia do prac nad misją stowarzyszenia. Osobom, które nigdy nie miały do czynienia z teorią tworzenia stowarzyszeń trudno byłoby bowiem wytłumaczyć subtelne różnice między misją, wizją i celami organizacji. Dotykając tematyki obszarów aktywności łatwiej było wprowadzić grupę na poziom myślenia o misji. Wybrano dwa obszary aktywności: opieka nad seniorami, wsparcie placówek opiekuńczo – wychowawczych (rodzinne domy dziecka). Podczas ćwiczenia dotyczącego wypracowania misji, powiązano wybrane obszary działania z ideą ekonomii społecznej. Wypracowana misja da się sprowadzić do utworzenia swoistego „łańcucha dobra”.

Następnie rozpoczęto prace nad statutem i częścią formalną, która formalnością nie była. O ile uzgadnianie treści statutu w części poświęconej obszarom aktywności (cele i działania, formy) nie stanowiło dużego problemu, część poświęcona wyborom prezesa zarządu i organów stowarzyszenia stała się lekcją demokracji. Uczestnicy spotkania poinformowani o kwestiach proceduralnych i swoich prawach poprosili o przerwę mającą na celu przedyskutowanie pewnych spraw personalnych. Dyskusja była burzliwa, potrzebne były mediacje i moderowana dyskusja. Ostatecznie wszyscy uczestnicy osiągnęli konsensus. Następnie rozpoczęły się procedury formalne, które przebiegły stosunkowo gładko.

Jeżeli chodzi o niezwykle istotne sprawy związane z finansowaniem działalności stowarzyszenia ustalono strategię samodzielnego zdobywania środków, uzupełnianego programami pomocowymi. Temat istotnej roli posiadania własnych środków był podkreślany praktycznie w każdym elemencie spotkań, aż do znudzenia. Ustalono, że kolejne spotkania poświęcone zostaną opracowaniu listy działań zmierzających do osiągnięcia wyznaczonego celu finansowego zbieżnego ze strategią rozwoju stowarzyszenia.

Najważniejszym aspektem i efektem, który udało się zrealizować, było przekonanie uczestników spotkań, że stowarzyszenie jest im w stanie pomóc wrócić do aktywnego działania, poprzez rozwój samego siebie. Cel operacyjnym na najbliższy rok było uzupełnienie przez członków Stowarzyszenia „Aktywne Wsparcie” własnych umiejętności i wiedzy tak, aby mogli prowadzić własną działalność gospodarczą, a poprzez nią stwarzać miejsca pracy swoim członkom.

2.5. INKUBATOR EKONOMII SPOŁECZNEJ W KLUCZACH

2.5.1. Spółdzielnia Socjalna „Opoka” – studium przypadku

Spółdzielnia Socjalna „Opoka” została zarejestrowana przez dwa podmioty prawne: Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „Klucz” i Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne. Kilka słów o założycielach „Opoki”.

Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „KLUCZ” zostało założone w 2003 roku przez przedstawicieli jednostek pomocy społecznej z powiatów: olkuskiego, chrzanowskiego, proszowickiego, miechowskiego i zawierciańskiego. Stowarzyszenie działa głównie w sferze pomocy społecznej, przeciwdziała ubóstwu, patologiom i wykluczeniu społecznemu, prowadzi szeroko rozumianą profilaktykę środowiskową, wspiera instytucje, organizacje i osoby zagrożone różnymi dysfunkcjami społecznymi, działa na rzecz zwalczania bezrobocia oraz aktywnej polityki rynku pracy, promuje ideę wolontariatu i integracji europejskiej oraz upowszechnia i promuje ekonomię społeczną. Od 2004 roku posiada status organizacji pożytku publicznego, a od 2007 jest wpisane do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie. Od 2005 roku prowadzi Środowiskowy Dom Samopomocy w Kolbarku dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Obecnie stowarzyszenie składa się z 26 członków, a władzę sprawuje 5-osobowy Zarząd i 3-osobowa Komisja Rewizyjna. Wszyscy członkowie to osoby z wieloletnim doświadczeniem w sektorze pomocy społecznej oraz pozyskiwania funduszy pomocowych. W realizację zadań statutowych, oprócz członków, jest zaangażowanych 21 pracowników etatowych, 1 stażysta i średnio około 5 wolontariuszy.

Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne powstało we wrześniu 1999 r. w Częstochowie. Dwa lata później, 10 grudnia 2001 r., z inicjatywy pasto-

ra Daniela Wołkiewicza, przeniesiono główną siedzibę do Klucza. Tu jako pierwsze powstało Schronisko „Dom Nadziei” dla osób bezdomnych oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej dla osób niepełnosprawnych. Od tego momentu datuje się prężny rozwój organizacji. Do końca 2004 r. utworzono 22 Oddziały Terenowe ChSD, a podobnych Schronisk na terenie całego kraju jest już 19. Działają również świetlice socjoterapeutyczne, hostele, hospicja, ośrodki dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków, jadłodajnie i stołówki dla najbardziej potrzebujących, domy dla ofiar przemocy w rodzinie i matek samotnie wychowujących dzieci. W sierpniu 2004 r. Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne uzyskało status organizacji pożytku publicznego. Przy Stowarzyszeniu funkcjonuje Centrum Integracji Społecznej.

Założona przez wyżej scharakteryzowane stowarzyszenia Spółdzielnia Socjalna „Opoka” prowadzi działalność w zakresie usług gastronomicznych i cateringowych oraz szkoleniowych. Dzięki współpracy z Gminą Klucze, spółdzielnia wynajęła kuchnię przy Szkole Podstawowej w Rodakach oraz otrzymała w użyczenie samochód przystosowany do działalności cateringowej. Działalność szkoleniowa spółdzielni opiera się na współpracy z Ośrodkami Pomocy Społecznej przy realizacji projektów systemowych w ramach Poddziałania 7.1.1 PO KL. Ponadto, na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie, w ramach projektu „Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej”, „Opoka” zorganizowała cykl szkoleń poświęconych tworzeniu spółdzielni socjalnych. Spotkania odbywały się cyklicznie przez cały rok (pierwsze z przedstawicielami gminy Miechów w styczniu 2010). Sześć z nich zorganizowano w Kluczach, a kolejnych sześć w Krakowie.

Spółdzielnia „Opoka” została również partnerem jednego z projektów Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych. Jego celem jest promocja przedsiębiorczości społecznej. Odbiorcami projektu są przedstawiciele gmin i ośrodków pomocy społecznej z całego kraju. W jego ramach odbywają się wizyty studyjne i warsztaty promujące dobre praktyki w zakresie tworzenia i funkcjonowania spółdzielni socjalnych.

Na swą działalność Spółdzielnia w ubiegłym roku otrzymała w 2009 r. dotację w kwocie 20 000 zł z Ośrodka Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej w Krakowie. Pieniądze te zostały przeznaczone na zakup wyposażenia do kuchni i działalności cateringowej.

Historia powstania Spółdzielni Socjalnej „Opoka”

Spółdzielnia została zarejestrowana 29 października 2009 r. Jej powstanie to efekt działań Inkubatora Ekonomii Społecznej w Kluczach, utworzonego we wrześniu 2008 r. w ramach projektu pt. „ABC Gospodarki Społecznej”.

Działania Inkubatora skorelowane zostały z inicjatywami Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kluczach, przy którym od połowy 2008 r. spotykała się grupa osób zainteresowana utworzeniem spółdzielni socjalnej. Osoby te w ramach Klubu Integracji Społecznej a następnie działań Inkubatora zostały przeszkolone w zakresie przedsiębiorczości społecznej oraz warunkowań prawnych koniecznych do założenia i funkcjonowania spółdzielni. Jednakże, mimo systematycznego wsparcia, większość osób zrezygnowała z przystąpienia do spółdzielni. W pierwszej fazie w spotkaniach uczestniczyło 12 osób, w marcu 2009 r. zainteresowanie spółdzielnią deklarowały już tylko 4 osoby, które jednak indywidualnie również nie były gotowe jej zarejestrować. Główne powody, które warunkowały taką postawę to:

- brak spójnego pomysłu na działanie spółdzielni;
- brak lidera, który wzięłby na siebie ciężar koordynowania całością;
- brak możliwości zabezpieczenia dotacji z Funduszu Pracy;
- brak środków własnych pozwalających wnieść obowiązkowe 15% w stosunku do otrzymanej dotacji.

Ponieważ Gmina Klucze poprzez GOPS cały czas deklarowała wsparcie dla działań inicjujących powstanie spółdzielni, w kwietniu pojawił się pomysł utworzenia jej w oparciu o podmioty prawne, w tym Gminę Klucze. Na takie działania pozwalała przygotowywana nowelizacja ustawy o spółdzielniach socjalnych, która dopuszczała utworzenie spółdzielni przez podmioty prawne, w tym jednostkę samorządu terytorialnego. Przedstawiciele Gminy Klucze zaproponowali także konkretną formę działalności, która polegać miała na prowadzeniu kuchni i stołówki przy szkołach w Kluczach.

Od marca do maja 2009 r. trwały spotkania z radnymi, pracownikami GOPS i Wydziału Edukacji, które jednak nie kończyły się konkretnymi decyzjami. Szczególnie radni gminy mieli obawy przed przekazaniem majątku gminy, jakim były kuchnia i stołówka, na rzecz spółdzielni. W związku z taką sytuacją, z inicjatywy pracowników Inkubatora oraz GOPS doszło do spotkania przedstawicieli dwóch stowarzyszeń, aktywnie działających na rzecz osób wykluczonych na terenie gminy Klucze. Po kilku spotkaniach władze Stowa-

rzyszenia na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „Klucz” oraz Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego podjęły decyzję o wspólnym powołaniu spółdzielni socjalnej, delegując swoich przedstawicieli do Rady Nadzorczej oraz Zarządu Spółdzielni. Po przygotowaniu Statutu oraz pozostałych dokumentów, w lipcu 2009 r., złożono wniosek do KRS o rejestrację.

Spółdzielnia powstała dzięki aktywności, wsparciu i życzliwości wielu osób. W szczególności byli to: Małgorzata Węgrzyn – wójt gminy Klucze, Ryszard Kamionka – kierownik GOPS w Kluczach, Agnieszka Ścigaj – koordynator projektu „ABC Gospodarki Społecznej” w części realizowanej przez Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „Klucz”, Wiesław Pietras – prezes Stowarzyszenia na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „Klucz”, Daniel Wołkiewicz – prezes Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego w Kluczach, Agata Swędzioł – członek zarządu Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego w Kluczach, Robert Lisowski – koordynator Inkubatora Ekonomii Społecznej w Kluczach, Danuta Jarzabek i Adam Kamionka – pracownicy Inkubatora ES w Kluczach, Paweł Kocjan – radca prawny, Grzegorz Kaszewski – doradca ds. przedsiębiorczości.

Mocne strony Spółdzielni Socjalnej „Opoka”:

- korzystne regulacje prawne, które dają spółdzielniom pierwszeństwo w ubieganiu się o realizację zamówień samorządów;
- obsługa klientów Ośrodka Pomocy Społecznej. Stwarza to możliwość pozyskania szerokiego grona klientów już na samym początku działalności;
- aspekt społeczny; samorządy poprzez zlecenia dla spółdzielni socjalnej poprawiają swój wizerunek w sferze promocji (dbanie o inicjatywy społeczne) oraz public relations, czyli kontakt samorządu z partnerami społecznymi, jakimi są założyciele spółdzielni czyli dwa Stowarzyszenia działające na ziemi kluczewskiej. Dzięki temu kreują swój wizerunek jako instytucji wrażliwej na problemy społeczne oraz wspierającej inicjatywy społeczne. Warto również zauważyć, że obecnie samorządy zmuszone są do dokonywania cięć finansowych na pomoc społeczną oraz borykają się z rosnącym bezrobociem. Wsparcie działalności poprzez zlecenie zadań przyczyniło się np. w przypadku „Opoki” do stworzenia kilku nowych miejsc pracy dla osób długotrwale bezrobotnych, korzystających

z pomocy społecznej, niepełnosprawnych, po 50 roku życia, zagrożonych wykluczeniem społecznym, bezdomnych itp. Oferowane ceny są bardzo atrakcyjne, dzięki czemu samorządy będą mogły zmniejszyć wydatki na ten cel. Spółdzielnia została stworzona przez dwa stowarzyszenia, które od dłuższego czasu prowadzą już działalność na terenie powiatu olkuskiego. Są one bardzo dobrze znane samorządom oraz posiadają zaplecze techniczne i merytoryczne do prowadzenia tego typu działalności. Stowarzyszenia są również doświadczone w pracy z osobami wykluczonymi. Posiadają one swego rodzaju markę i cieszą się dużym zaufaniem ze strony społeczeństwa. Z pewnością ma to duże znaczenie dla działalności „Opoki”. Kolejnym istotnym czynnikiem, który w znacznym stopniu ułatwił rozpoczęcie działalności była możliwość ubiegania się o dotacje z projektów systemowych, urzędu pracy na zatrudnienie osób wykluczonych oraz o dotację dla nowych członków spółdzielni. Ponadto na początku swojej działalności spółdzielnia mogła korzystać z zaplecza Inkubatora Ekonomii Społecznej w Kluczach. Dla spółdzielni oznaczało to możliwość bezpłatnego użytkowania lokalu, korzystania z obsługi biurowej i księgowej oraz doradztwa prawnego i marketingowego. Było to bardzo pomocne ze względu na brak doświadczenia pracowników w tych dziedzinach.

Słabe strony Spółdzielni Socjalnej „Opoka”

To przede wszystkim niskie kwalifikacje pracowników oraz brak doświadczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej podmiotów zakładających spółdzielnię. Mały kapitał założycielski mógł również utrudnić rozpoczęcie działalności, a konkurencja na terenie powiatu olkuskiego mogła stanowić przeszkodę w pozyskaniu klientów. Został jednak opracowany plan działania, który pozwolił ograniczyć wpływ tych niekorzystnych czynników na działalność spółdzielni. Są to między innymi:

- stałe podnoszenie kwalifikacji pracowników poprzez uczestnictwo w kursach dofinansowywanych w ramach projektów systemowych,
- szkoleniach organizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy,
- korzystanie z dofinansowań Powiatowego Urzędu Pracy na zatrudnienie subsydiowane, oznacza to pozyskanie pracowników, którzy swoim działaniem będą wspierali działalność spółdzielni, ale nie będą przyczyną dodatkowych kosztów.

Problem niskiego kapitału założycielskiego spółdzielnia postanowiła rozwiązać dzięki dotacjom oraz wsparciu ze strony władz. Spółdzielnia już otrzymała w użyczenie samochód z przeznaczeniem na działalność cateringową. Podjęto także starania o pozyskanie środków z Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.

„Efektem aktywności społecznej jest powstanie kapitału społecznego. Jego wysoki poziom jest wówczas, gdy ludzie łączą gęste więzi znajomości, informacje szybko się rozchodzą, a mieszkańców charakteryzuje wysoki poziom solidarności i chęci kooperacji, co przejawia się w funkcjonowaniu określonych instytucji społecznych (organizacje, akcje społeczne, samopomoc)”.

M. Theiss

WNIOSKI I REKOMENDACJE DLA INKUBATORÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ¹²

Zaprezentowany model Małopolskiego Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej zawiera szerokie uzasadnienie dla jego powołania. Rozwój różnorodnych instytucji czy centrów ekonomii społecznej może poważnie wesprzeć proces budowania przejścia od promowanej przez dziesięciolecia idei państwa opiekuńczego „welfare state” do nowych form aktywizacji dających możliwości pracy zamiast zasiłku. Dotyczy to szczególnie grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, co wiąże się z długotrwałym bezrobociem, uzależnieniem, niepełnosprawnością czy izolacją społeczną w formie bezdomności.

Przedstawiony w opracowaniu Model znajduje oparcie w zaprezentowanym systemie prawnym, który powstał w Polsce w latach 2002 – 2006 (z wyjątkiem trzech ustaw, które powstały wcześniej), który wydaje się być komplementarną i zintegrowaną propozycją, umożliwiającą realizowanie nowoczesnych form pracy na rzecz włączenia społecznego w środowiskach lokalnych.

Wprowadzone wówczas ustawy nazywane często „ustawami nowej generacji” stwarzają możliwości organizowania i prowadzenia instytucji na rzecz aktywizacji społecznej, zawodowej oraz zatrudnienia poprzez Kluby Integracji Społecznej, Centra Integracji Społecznej, Spółdzielnie Socjalne, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej, Zakłady Pracy Chronionej oraz firmy non – profit funkcjonujące przy stowarzyszeniach i fundacjach na

---

¹² Na podstawie opinii Tomasza Sadowskiego, eksperta w projekcie „ABC Gospodarki Społecznej”.

otwartym rynku pracy. Doświadczenia jednak pokazują, że wiele zależy od osób zaangażowanych w prowadzenie placówek, od ich przygotowania, umiejętności pedagogicznych, osobistego podejścia. Praca prowadzona w tego typu placówkach wymyka się rynkowemu mechanizmowi popytu i podaży. Nie chodzi tu o świadczenie usług na rzecz potrzebujących, ale o animowanie procesów przemiany i osobistego rozwoju osób wykluczonych czy zagrożonych wykluczeniem. Takie podejście wiąże się nie tyle z przygotowaniem technicznym kadry, co ich pedagogicznym i osobistym zaangażowaniem oraz gotowością do funkcjonowania w relacjach „wzajemnościowych”.

Rola Inkubatora Ekonomii Społecznej w takim nowym podejściu może być znacząca. Szczególnie, że dotychczas ciągle dominujący jest model dawca - biorca, który stawia odbiorcę usługi czyli osobę potrzebującą wsparcia w pozycji zależnej. Niewłaściwa jest też relacja opiekuńcza czy paternalistyczna, która prowadzi do zastępowania osoby z grup dysfunkcyjnych w podejmowaniu zadań życiowych i odpowiedzialności za swoje życie. Istotą ekonomii społecznej jest to, aby dotychczasowi beneficjenci czy uczestnicy programów w coraz większym stopniu stawali się współpartnerami, współwłaścicielami i współzarządcami prowadzonych działań, a nie byli tylko przedmiotem oddziaływań, co prowadzi do uzależniania i hamowania procesów usamodzielniania. Jest to wyzwanie dla „Inkubatora” oraz dla partnerów lokalnych (dla instytucji publicznych, instytucji gospodarczych i organizacji, jako instytucjonalnych partnerów społecznych). Często w relacjach z beneficjentami zwyciężają stare nawyki, przyzwyczajenia, oczekiwania i obawy, które rodzą lęk przed podjęciem nowych zobowiązań.

Inna kwestia dotyczy braku wiedzy o instytucjach ekonomii społecznej. W związku z tym funkcjonujący system prawny nie jest jeszcze w dostatecznym stopniu wykorzystywany dla rozwoju instytucji umożliwiających integrację społeczno-zawodową we wspólnotach lokalnych. Minęło kilka lat od wprowadzenia w życie ustawy o działalności pożytku publicznego, ustawy o zatrudnieniu socjalnym i o spółdzielniach socjalnych oraz możliwości powoływania różnych form działań ekonomicznych w ramach NGO. Jednak dotychczas w Polsce powstało, jak na skalę problemów społecznych, stosunkowo niewiele instytucji integracji społecznej: 50 centrów integracji społecznej, ok. 150 spółdzielni socjalnych (z których połowa nawet nie podjęła działalności) oraz nieliczne formy działań gospodarczych prowadzonych przez NGO. Wszystkie te instytucje napotykają na poważne problemy w funkcjonowaniu. Doświadczenia pokazują, że dla rozwoju nowych instytucji ekonomii społecz-

nej konieczne jest utworzenie odpowiedniego systemu wsparcia. Stąd inicjatywa utworzenia Inkubatora Ekonomii Społecznej jest bardzo cenna.

Rozwijanie systemu animacji ekonomii społecznej poprzez tworzenie nowych lokalnych usług informacyjnych, doradczych, szkoleniowych dla powstających podmiotów ekonomii społecznej ma jednak sens, jeśli powstanie odpowiednie otoczenie dla rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej w środowisku lokalnym. Stąd sugestia, aby pomysł „Inkubatora” rozszerzyć o działania powoływania „partnerstw lokalnych” na rzecz integracji oraz kształtowania świadomości społecznej wśród partnerów lokalnych umożliwiającą bardziej skuteczne włączenie osób i środowisk zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych do głównego nurtu życia społeczno-ekonomicznego we wspólnocie lokalnej. Do niedawna powstające partnerstwa miały charakter branżowy. Znaczący to, że powstawały związki instytucji o podobnym profilu, działające w podobnych dziedzinach. Celem takich partnerstw była przede wszystkim wymiana wspólnych doświadczeń, lobbing w określonej sprawie, reprezentacja interesów konkretnej grupy społecznej. Tego rodzaju partnerstwa pozostawały często w opozycji do innych podmiotów, działających na danym terenie, podkreślały swoją odrębność i niezależność, nie rozwijając w pełni swojej zdolności do współpracy. Znaczenie ich jest nadal aktualne, ale jednocześnie pojawiły się tendencje do poszukiwania bardziej konstruktywnych form współdziałania. Jedną z tych form jest tworzenie partnerstw lokalnych na terytorium gminy, w skład których wchodzi władze lokalne, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i powstające nowe podmioty ekonomii społecznej. Badania wykazały, że wspólnoty lokalne, w których udało się zbudować tego typu partnerstwa wykazują dużą społeczną spójność oraz mają pozytywny wpływ na ekonomiczny rozwój wspólnoty lokalnej. Dzięki zbudowanym w ten sposób relacjom społecznym i wzajemnemu zaufaniu tworzy się atmosfera sprzyjająca powstawaniu nowych inicjatyw – tworzeniu stowarzyszeń, czy przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych. Wzrasta ilość usług społecznych na rzecz wspólnoty lokalnej, co powoduje tworzenie nowych miejsc pracy. W efekcie następuje rozwój wszystkich mieszkańców, również tych, którzy na skutek bezrobocia lub z powodu innych trudnych sytuacji znaleźli się „na marginesie” swojej lokalnej społeczności.

Odpowiednie ustawodawstwo jest nieodzowne, żeby wspierać rozwój właściwych rozwiązań w skali odpowiadającej na problemy. Istniejące w Polsce rozwiązania prawne w obszarze ekonomii społecznej wydają się być kompleksowe, jednak ciągłe działania wdrażane są w zbyt małej skali w odniesieniu

do potrzeb. Wiąże się to z brakiem mechanizmów współpracy międzysektorowej na poziomie lokalnym, ze zbyt małą wiedzą o ekonomii społecznej i mechanizmach włączenia (reintegracji czy rewitalizacji społecznej), brakiem liderów lokalnych, brakiem wypracowanych mechanizmów finansowych itp. Takie funkcje może pełnić Inkubator Ekonomii Społecznej. Wiele zależy też od strategii krajowej w tym zakresie. Jeśli w najbliższych latach strategię sektorowo - branżowe zostaną zastąpione zintegrowaną strategią rozwoju szeroko rozumianej polityki publicznej oraz włączone zostanie finansowanie z Unii Europejskiej w sposób wzmacniający spójność społeczną opierając się na zintegrowanym systemie prawnym, to będzie można w Polsce doprowadzić do prawdziwych zmian społecznych i szerokiej integracji, w tym grup defaworyzowanych.

Rozwój instytucji ekonomii społecznej w dobie kryzysu ekonomicznego może stanowić ważną ofertę dla rosnącej liczby osób bezrobotnych, ponieważ jest to narzędzie umożliwiające integrację osób z grup dysfunkcyjnych społecznie, ale również aktywizację i spójność społeczno-ekonomiczną całych wspólnot. Inkubator Ekonomii Społecznej może poważnie wzmocnić lokalne priorytety rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej. Trzeba też podkreślić, że rozwój instytucji ekonomii społecznej znalazł się wśród priorytetów politycznych Państwa. Powołany przez Premiera Zespół ds. Rozwiązań Systemowych Ekonomii Społecznej może odegrać ważną rolę w przygotowaniu strategii rozwoju ekonomii społecznej w Polsce, narzędzi prawno-instytucjonalnych, narzędzi finansowych, programów edukacyjnych oraz metod promocji i monitoringu.

Pomysł Inkubatora Ekonomii Społecznej z uwzględnieniem aspektu budowania partnerstwa lokalnego jest bardzo dobrym narzędziem realizacji strategicznych planów rozwoju społeczności lokalnych i regionu. Wymaga to jednak dobrze zaplanowanych, a następnie wdrażanych spójnych strategii cząstkowych, zarówno w obszarze pomocy społecznej i polityki zatrudnienia, jak i w obszarze edukacji, kultury, ochrony zdrowia, ekologii, gospodarki itp.

Poziom współpracy administracji publicznej z partnerami społecznymi jest niezadowolający. Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariatu wyraża się głównie w zlecaniu zadań publicznych z udziałem podmiotów ekonomii społecznej. Brakuje jednak wzajemnego informowania się, konsultacji, współtworzenia wytycznych, planów działania, strategii lokalnych itp., co pociąga za sobą zagrożenie instrumentalnego traktowania partnerów społecznych. Ważne jest budowanie nowych form partnerstwa, które wpisują

się w zasady nowoczesnej filozofii zarządzania, w myśl których najważniejsze są sieci współpracy i koordynacji. Partnerzy społeczni są w nich współautorem lokalnych strategii i polityk. Mogą zatem występować w podwójnej roli: z jednej strony jako dostawcy usług, a z drugiej jako współtwórcy strategii określających kierunki, formy i zasady współpracy w środowisku lokalnym. Taką rolę instytucji ekonomii społecznej może rozwijać Inkubator Ekonomii Społecznej.

W przypadku pracy, zarówno z osobami długotrwale bezrobotnymi oraz zagrożonymi wykluczeniem społecznym, jak i niepełnosprawnością społeczną, bardzo ważne jest kompleksowe podejście, które powinno być realizowane poprzez zintegrowany system polityki społecznej, gdzie działania ośrodków pomocy społecznej, urzędów pracy, instytucji ekonomii społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji kształcenia ustawicznego wzajemnie współpracując, doprowadzają do samodzielności ich beneficjentów. To jest również ważna rola Inkubatora Ekonomii Społecznej. W Polsce w obecnym systemie instytucjonalno – prawnym brakuje wyraźnie takiego spójnego i kompleksowego systemu, który prowadziłby do integracji cząstkowych polityk w jeden zintegrowany system.

W praktyce, działania tych instytucji nie są skoordynowane, a osoby potrzebujące pomocy i wsparcia biernie przechodzą z jednej instytucji do drugiej, najczęściej nie osiągając samodzielności. Inkubator Ekonomii Społecznej może w tym zakresie odegrać istotną rolę poprzez włączenia podmiotów sektora publicznego do partnerstwa lokalnego, a następnie poprzez realizację programów edukacji partnerów w obszarze ekonomii społecznej przyczynić się do rozwoju nowych form pracy w środowisku lokalnym.

Inkubator powinien także odegrać rolę jako inicjator lokalnych procesów edukacyjnych. Ważne jest, aby w szkoleniach nie koncentrować się na wybranej grupie zawodowej, ale rozszerzać grupę potencjalnych uczestników procesów edukacyjnych o przedstawicieli różnych sektorów, ale również o przedstawicieli grup beneficjentów (np. grupy inicjatywne zakładające spółdzielnie socjalne itp.). Tematyka nie powinna zawężać się tylko do biznesowych aspektów ekonomii społecznej, gdyż niesie to ze sobą tendencje do „okrojania” społecznej misji w ekonomii społecznej. Sytuacja taka jest wynikiem braku w edukacji programów odwołujących się do systemów wartości opartych o solidaryzm i sprawiedliwość społeczną. Szkolenia w obszarze ekonomii społecznej podejmowane są coraz częściej przez sektor komercyjny, który koncentruje się na aspektach biznesowych i technicznych w ekonomii społecznej, co do-

prowadza do pomijania aspektów więziotwórczych i integracyjnych w procesie pracy, która pełni funkcję nie tylko zapewniającą byt, ale również doskonalącą samego człowieka. Pomija się też aspekty komunitaryzmu/wspólnotowości w funkcjonowaniu przedsiębiorstw społecznych, które stanowią istotny element odróżniający je od indywidualistycznej i konkurencyjnej formuły gospodarki liberalnej. Za mało uwagi poświęca się edukacji szeroko rozumianego otoczenia ekonomii społecznej. W konsekwencji aspekty społeczne i integracyjne znajdują coraz mniej miejsca w przedsiębiorstwie społecznym, którego funkcjonowanie nie jest też do końca rozpoznane w środowisku lokalnym.

Wyzwaniem dla nowo powstających przedsiębiorstw społecznych jest poszukiwanie równowagi między wsparciem ze strony państwa funkcji integracyjnych instytucji ekonomii społecznej a umiejętnością funkcjonowania w warunkach konkurencji rynkowej oraz poszukiwanie równowagi pomiędzy misją społeczną a działalnością ekonomiczną instytucji. Należy przyznać, że promowanie procesu ekonomizacji stowarzyszeń i fundacji może dać szansę na częściowe przynajmniej uniezależnienie się od administracji publicznej oraz działań charytatywnych, a także zapewnić kontynuację działań po roku 2013, kiedy zakończy się dofinansowanie procesów budowania kapitału ludzkiego w ramach EFS.

Wyzwaniem na najbliższe lata jest poprawa intensywności i jakości współpracy międzysektorowej, przy zachowaniu przejrzystości i zasad etycznych, wspieranie projektów partnerskich itp. Istnieje potrzeba współpracy pomiędzy instytucjami wywodzącymi się z tzw. starej ekonomii społecznej, jak spółdzielnie pracy, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, kasy kredytowo-pożyczkowe, tradycyjne organizacje III sektora, a tymi, które należą do tzw. nowej ekonomii społecznej jak CIS-y, spółdzielnie socjalne, spółki z o.o. non-profit, przedsiębiorstwa społeczne czy ZAZ-y.

Koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu jest w Polsce ciągle mało znana. Sektor biznesu w Polsce rozwija się dopiero niecałe 20 lat, co skutkuje koncentrowaniem się tego sektora głównie na maksymalizacji zysku. Ciągle niewielu jest w Polsce biznesmenów zaangażowanych w rozwój społeczny, którzy mówią o zrównoważonym rozwoju jako źródle szans, innowacji i przewagi konkurencyjnej firm, a nie jako o szlachetnym uczynku, dodatkowym koszcie czy wymuszonym obowiązku. Inkubator Ekonomii Społecznej mógłby przyczynić się do kontynuowania debaty publicznej z udziałem biznesu, aby kształtować w tym sektorze wiedzę na temat ekonomii społecznej oraz społeczną odpowiedzialność za rozwój społeczny regionu, tak popularną

już w Europie i innych regionach świata. Pracodawcy nie mają jeszcze dostatecznej wiedzy o instytucjach ekonomii społecznej. Często w wielu regionach Polski brakuje organizacji pozarządowych oraz przykładów działań Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, spółdzielni socjalnych, Zakładów Aktywizacji Zawodowej, partnerstw lokalnych tworzących przyjazne środowisko wokół inicjatyw ekonomii społecznej. W związku z tym formy współpracy pomiędzy instytucjami ekonomii społecznej a przedsiębiorstwami są w niewielkim stopniu rozwinięte, a nawet czasem inicjatywy te są postrzegane jako konkurencyjne. Środowisko biznesu powinno zrozumieć, że przedsiębiorstwa społeczne nie stanowią dla firm komercyjnych nieuczciwej konkurencji – są raczej sposobem na rozwiązywanie problemów społecznych przy użyciu mechanizmów, które biznes uważa za skuteczne. Osoby, które znalazły się w trudnościach nie muszą być problemem czy ciężarem w środowisku lokalnym, ale mogą stać się konsumentami oraz współpracownikami w budowaniu nowych relacji społecznych.

Pomysł utworzenia Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej znajduje swoje umocowanie również w Krajowym Programie „Zabezpieczenie społeczne i integracja społeczna” na lata 2008-2010, który został przyjęty przez Radę Ministrów 16 grudnia 2008 r.

W Priorytecie II „Integracja poprzez aktywizację” przewidziano:

Działanie 2.1. Rozwój ekonomii społecznej

- Budowa infrastruktury wsparcia dla ekonomii społecznej
- Wsparcie Klubów i Centrów Integracji Społecznej
- Wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej.

Działania, które realizował Inkubator Ekonomii Społecznej są więc zbieżne z planami strategicznymi przyjętymi przez Rząd RP.

ZAŁĄCZNIKI:**Załącznik nr 1****Regulamin Funkcjonowania
Inkubatora Ekonomii Społecznej
w ramach projektu „ABC Gospodarki Społecznej”**

Regulamin Inkubatora Ekonomii Społecznej określa jego misję, cele, podstawowe zadania, standardy i zasady świadczenia usług.

§ 1

Inkubator Ekonomii Społecznej jest zadaniem powierzonym do realizacji Stowarzyszeniu „STOPIŁ” i Stowarzyszeniu „Klucz”, w ramach projektu „ABC Gospodarki Społecznej”

§ 2

Misja Inkubatora ES: Instytucja otoczenia ekonomii społecznej, która w sposób przyjazny, profesjonalny świadczy usługi, elastycznie reagując na potrzeby uczestników projektu, kompleksowo i skutecznie wspiera jej rozwój w społeczności lokalnej.

§ 3

1) Cele działalności Inkubatora ES

Cel główny Inkubatora Ekonomii Społecznej to: wypracowanie i przetestowanie systemu tworzenia i wspierania podmiotów aktywizacji zawodowej i społecznej, jako nowej formy organizacyjnej podmiotów gospodarki społecznej. Uzyskane doświadczenia posłużą do wypracowania rozwiązań, które umożliwią polepszenie jakości zarządzania i wspierania inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej

2) Cele szczegółowe:

1. Wsparcie procesu tworzenia podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatów olkuskiego, nowosądeckiego, miasta Nowy Sącz.
2. Długofalowe i komplementarne wsparcie nowo powstałych podmiotów ekonomii społecznej.
3. Propagowanie idei ekonomii społecznej w społeczności lokalnej.
4. Edukacja w zakresie materii związanej z podstawami ekonomii społecznej w społeczności lokalnej.

5. Tworzenie przychylnego klimatu dla wdrażania zasad ekonomii społecznej w środowisku lokalnym.
6. Stymulowanie współpracy instytucji lokalnych celem rozpoczęcia prac nad stworzeniem kompleksowych rozwiązań umożliwiających funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej.

§ 4

1) Zadania Inkubatora ES:

1. Przygotowanie i edukacja grup inicjatywnych do założenia podmiotów z zakresu ES.
2. Poszukiwanie pomysłów na nowe przedsięwzięcia możliwe do realizacji w obszarze ekonomii społecznej.
3. Pomoc w zorganizowaniu podmiotu od strony formalno-prawnej i logistycznej.
4. Pomoc w opracowaniu biznesplanu i analizy ekonomicznej.
5. Pomoc w przygotowaniu niezbędnych dokumentów i stworzeniu montażu finansowego.
6. Wsparcie i rzecznictwo na rzecz podmiotu w instytucjach zewnętrznych.
7. Wsparcie organizacji pakietu szkoleń niezbędnych dla podniesienia kwalifikacji.
8. Informowanie określonej grupy zidentyfikowanych uczestników projektu o idei ekonomii społecznej.
9. Edukacja ww. grupy uczestników projektu z zakresu ES.

§ 5

Działania przewidziane do realizacji:

1. Prowadzenie i organizowanie działań informacyjno-promocyjnych nt. ekonomii społecznej, Inkubatora ES oraz całego projektu.
2. Udostępnienie nieodpłatne pomieszczeń biurowych i urządzeń biurowych w siedzibie Inkubatora dla potrzeb nowo tworzących się podmiotów ES.
3. Konsultacje i doradztwo dla podmiotów ES, a w sytuacjach szczególnych pomoc operacyjna w zarządzaniu podmiotem w wymaganym zakresie.
4. Szkolenia z zakresu wiedzy niezbędnej w prowadzeniu podmiotu ekonomii społecznej (zgodnie z Regulaminem Szkoleń stanowiącym Załącznik nr 9 do Modelu).

§ 6

Szczegółowe zakresy czynności pracowników określa Koordynator IES.

1. Szczegółowy zakres prac koordynatora IES określa załącznik nr 1 do Regulaminu;
2. Szczegółowy zakres prac pracownika ds. obsługi biurowej Inkubatora określa załącznik nr 2 do Regulaminu.

§ 7

Schemat organizacyjny Inkubatora Ekonomii Społecznej określa załącznik nr 3 do Regulaminu

§ 8

Standardy świadczenia usług

Dla zapewnienia poziomu wykonywanych usług, dla swoich klientów (uczestników projektu) Inkubator Ekonomii Społecznej:

- 1) dysponuje pomieszczeniami przeznaczonymi do prowadzenia indywidualnych spotkań z podmiotami korzystającymi z usług;
- 2) posiada wyposażenie biurowe zapewniające właściwe przechowywanie dokumentacji związanej ze świadczeniem usług;
- 3) posiada urządzenia techniczne zapewniające właściwą obsługę podmiotów korzystających z usług oraz łączność z tymi podmiotami, w szczególności: sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem biurowym oraz niezależny od prowadzonych rozmów telefonicznych dostęp do Internetu;
- 4) zatrudnia na podstawie umowy o pracę co najmniej dwie osoby, w wymiarze pełnego etatu każda, w tym co najmniej jedną stale obecną w miejscu wykonywania działalności; prowadzi ewidencję zrealizowanych usług, określającą w szczególności usługobiorców.

1. Standardy świadczenia usług

Inkubator Ekonomii Społecznej świadcząc usługi:

- 1) poprzedza realizację usługi wstępną analizą potrzeb, wymagań i oczekiwań usługobiorcy oraz oceną możliwości realizacji usługi;
- 2) dokumentuje realizację usługi (załącznik nr 4, 5);
- 3) zapewnia wewnętrzny nadzór nad realizacją usługi;
- 4) przechowuje dokumenty związane z realizowanymi usługami przez okres trwania projektu;

- 5) przed przystąpieniem do realizacji usługi informacyjnej IES ustala z usługobiorcą jej zakres i sposób realizacji;
- a) IES realizuje usługę informacyjną, z wykorzystaniem:
- bazy danych, prowadzonej przez IES oraz
  - innych dostępnych źródeł informacji.
- b) Inkubator, realizując usługę informacyjną, weryfikuje aktualność danych pozyskanych ze źródeł, z których korzysta.

§ 9

Zasady świadczenia usług doradczych i informacyjnych.

1. W Inkubatorze Ekonomii Społecznej usługami doradczymi i informacyjnymi objęte są:

- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby niezatrudnione, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej,
- osoby niepełnosprawne, w tym z zaburzeniami psychicznymi,
- osoby powracające na rynek pracy po urloпах wychowawczych i macierzyńskich,
- osoby po pięćdziesiątym roku życia (50+),
- młodzież w wieku 15–25 lat zagrożona wykluczeniem społecznym (z wyjątkiem osób objętych wsparciem w ramach projektów systemowych OHP)
- osoby bezdomne, uchodźcy, członkowie mniejszości etnicznych i narodowych, osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, zakład poprawczy,
- osoby po zwolnieniu z zakładu karnego (do 12 miesięcy od jego opuszczenia),
- osoby uzależnione od alkoholu lub innych środków odurzających, poddające się procesowi leczenia lub po jego ukończeniu,
- otoczenie osób wykluczonych społecznie (w zakresie poradnictwa, projektów promocyjnych oraz działań wspierających),
- instytucje pomocy i integracji społecznej i ich pracownicy,
- partnerzy społeczni i gospodarczy.

2. Przez usługi doradcze i konsultacyjne rozumie się udzielanie porad i konsultacji w zakresie dotyczącym:

- a) Procedur rejestracji podmiotu ekonomii społecznej.
- b) Prawno-administracyjnych i finansowych aspektów prowadzenia podmiotów ES.

- c) Identyfikacji i analizy problemów związanych z:
- wprowadzeniem produktów na rynek,
  - zarządzaniem przedsiębiorstwem (z dziedziny: prawa, marketingu, finansów, podatków, produkcji i innych),
  - finansowaniem działalności,
  - przygotowaniem biznes planu.
- d) Możliwości i sposobów korzystania z instrumentów wsparcia.

3. Usługi, o których mowa w § 9 pkt. 2. świadczone są przez pracowników Inkubatora nieodpłatnie dla uczestników projektu, o których mowa w § 9 pkt. 1.

4. Usługi są udzielane i dokumentowane w sposób, określony w załącznikach nr 4, 5, 6, 7 do niniejszego Regulaminu.

§ 10

Zasady świadczenia usług biurowo-administracyjnych oraz udzielania pomocy prawnej, finansowo-księgowej i ekonomicznej dla podmiotów funkcjonujących w IES:

IES zapewnia podmiotom inkubowanym pomoc biurowo-administracyjną oraz doradztwo prawne, finansowe i ekonomiczne.

1. Podmiotom funkcjonującym w IES przysługuje bezpłatnie w czasie okresu inkubowania:
  - a) korzystanie z komputerów IES,
  - b) korzystanie z faksu i ksero,
  - c) korzystanie z sieci internetowej w czasie godzin urzędowania IES,
  - d) korzystanie z konsultacji prawnych, księgowych i ekonomicznych prowadzonych przez ekspertów IES.
2. Usługi określone w § 10 realizowane są w pomieszczeniach administracyjnych Inkubatorów Ekonomii Społecznej.
3. Biuro Koordynatora przyjmuje pocztę i wiadomości dla podmiotu inkubowanego.
4. W przypadku powyższych usług należy uprzednio zgłosić do biura Koordynatora IES chęć korzystania jak również uzgodnić termin udzielenia porady. Ostateczną decyzję o zakresie świadczonych usług podejmuje Koordynator IES w instytucji partnera.
5. Dla usług określonych w § 10 pkt. 2 biuro Koordynatora oraz eksperci prowadzą rejestr według rodzajów usług i korzystających z usług.

§ 11

Zasady korzystania z pomieszczeń w IES.

1. Pomieszczenia będące w dyspozycji IES znajdują się w siedzibach biur projektu.
2. Decyzję w sprawie przydziału lokalu podejmuje Komisja Weryfikacyjna składająca się z: Koordynatora IES, Przedstawiciela Stowarzyszenia i Przedstawiciela Projektu ABC, a Koordynator IES o decyzji zawiadamia pisemnie zainteresowanych w terminie do dwóch tygodni od daty posiedzenia Komisji Weryfikacyjnej. Od decyzji Komisji stronie przysługuje odwołanie o ponowne rozpatrzenie sprawy do zarządu stowarzyszenia instytucji partnera. Maksymalny termin rozpatrzenia odwołania to 7 dni roboczych.
3. Wnioski w sprawie użyczenia powierzchni biurowej mogą składać osoby zainteresowane w imieniu nowo utworzonych podmiotów Ekonomii Społecznej – zgodnie z załącznikiem nr 8 do Regulaminu.
4. Przy podejmowaniu decyzji o użyczeniu pomieszczeń biurowych IES ubiegającemu się podmiotowi, Komisja Weryfikacyjna kierować się będzie następującymi kryteriami:
  - a) Spełnianie założeń ekonomii społecznej,
  - b) Uzasadnienie potrzeby użyczenia pomieszczenia,
  - c) Rokowanie prowadzenia działalności minimum przez okres trwania projektu.
5. Ustala się godziny korzystania z pomieszczeń IES zgodne z czasem pracy w Inkubatorach.

§ 12

W sprawach nieuregulowanych niniejszym regulaminem decyzję podejmuje Koordynator IES.

§ 13

Regulamin niniejszy wchodzi w życie od ..... i obowiązuje przez .....

Regulamin opracował

Regulamin zatwierdził

Załącznik 2

Załącznik do Regulaminu funkcjonowania Inkubatora Ekonomii Społecznej

Szczegółowy zakres prac Koordynatora IES:

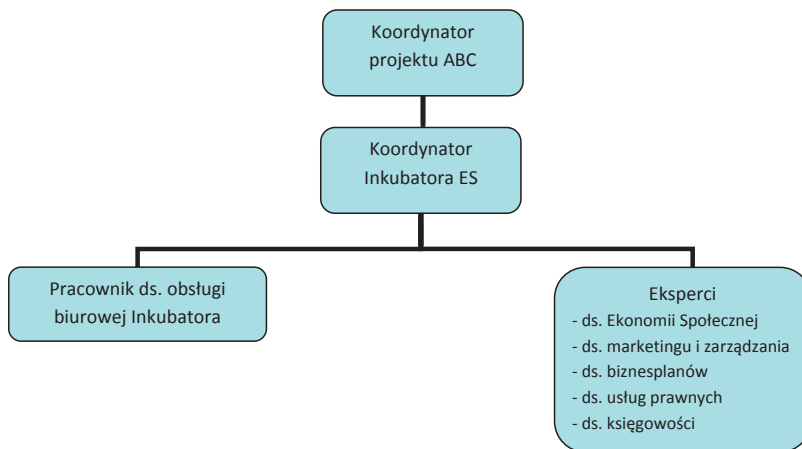
- Założenie inkubatora rozproszonego (organizacja pomieszczeń biurowych i dostosowanie do potrzeb realizacji zadania, zamówienie i zakup sprzętu, mebli, materiałów biurowych na potrzeby funkcjonowania Inkubatora).
- Koordynacja prac i wypracowanie modelu Inkubatora Ekonomii Społecznej.
- Koordynacja prac związanych z wdrożeniem modelu.
- Monitoring funkcjonowania Inkubatora.
- Kontakty z partnerami lokalnymi w zakresie tworzenia i funkcjonowania Inkubatora.
- Prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych na temat ekonomii i przedsiębiorczości społecznej.
- Koordynowanie pracy ekspertów zatrudnionych w Inkubatorze.
- Pomoc w uzyskaniu wsparcia dla firm powstałych w ramach inkubatora, w tym wsparcia w zakresie pozyskiwania funduszy na działalność.
- Organizacja spotkań informacyjnych, szkoleń i wizyt studyjnych dla osób chcących założyć nowe podmioty ekonomii społecznej, w tym ewaluacja spotkań informacyjnych na podstawie ankiet ewaluacyjnych.
- Przygotowywanie raportów bieżących z realizacji zadania.
- Ewaluacja funkcjonowania Inkubatora.
- Współpraca w wypracowaniu rekomendacji.

Szczegółowy zakres prac pracownika ds. obsługi biurowej Inkubatora

- Obsługa kancelaryjno-biurowa.
- Prowadzenie dokumentacji IES.
- Opracowywanie projektów dokumentów w ramach działalności IES.
- Przygotowywanie projektów pism.
- Prowadzenie dziennika wpływu i wysyłki korespondencji.
- Organizacja przyjęć interesantów w IES.
- Realizacja i przestrzeganie zasad świadczenia usług.
- Odpowiedzialność za przygotowanie i obsługę konferencji odbywających się w IES.
- Wykonywanie innych czynności związanych z przedmiotem działania IES, zleconych przez Koordynatora IES.

Załącznik nr 3

SCHEMAT ORGANIZACYJNY INKUBATORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Plan etatów w IES:

Koordynator Inkubatora Ekonomii Społecznej	1 etat
Pracownik ds. obsługi biurowej Inkubatora	1 etat

Świadczenie usług doradczych i eksperckich w zakresie:

- ekonomii społecznej
- marketingu i zarządzania
- biznesplanów
- usług prawnych
- księgowości

Załącznik 4

ZGŁOSZENIE WYKONANIA USŁUGI DORADCZEJ (osoba fizyczna)

Imię i nazwisko: .....

.....

Adres:.....

.....

Telefon: .....

e-mail:

.....

- Osoba bezrobotna
 Osoba nie zarejestrowana w Urzędzie Pracy
 Inna.....

.....

Wiek: 15 – 25   26 – 35   36- 45   powyżej 45

Rodzaj usługi:

–

–

–

–

Zgodnie z Ustawą o ochronie danych osobowych z dnia 29.08.1997r. (Dz. U. Nr 101z 2002 r., poz. 926 tekst jednolity) wyrażam zgodę na przetwarzanie danych osobowych, w tym ich udostępniania na potrzeby Inkubatora Ekonomii Społecznej.

Data: .....

Podpis zgłaszającego: .....

Podpis przyjmującego zgłoszenie .....

Załącznik 5

KARTA OBSŁUGI KLIENTA

Imię i nazwisko: .....

.....

Adres:.....

.....

Telefon: .....

e-mail:

.....

- Osoba bezrobotna
- Osoba nie zarejestrowana w Urzędzie Pracy
- Inna.....

Wiek: 15 – 25   26 – 35   36- 45   powyżej 45

Rodzaj usługi:

-

Opis usługi: .....

.....

.....

.....

.....

.....

Zgodnie z Ustawą o ochronie danych osobowych z dnia 29.08.1997 r. (Dz. U. Nr 101z 2002 r., poz. 926 tekst jednolity) wyrażam zgodę na przetwarzanie danych osobowych, w tym ich udostępniania na potrzeby Inkubatora Ekonomii Społecznej.

Data: .....

Podpis klienta: .....

Podpis eksperta.....

Załącznik 6

KARTA PRACY EKSPERTA

Nazwa instytucji	
Tytuł projektu	
Nr projektu	
Imię i nazwisko eksperta	
Ekspert ds.	
Umowa zlecenie	
Miesiąc	

Dzień	Przepracowane godz.	Miejsce pracy	Szczegółowy opis wykonywanych czynności
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			

21			
22			
23			
24			
25			
26			
27			
28			
29			
30			
31			
Suma			
Data i podpis eksperta			
Data i podpis koordynatora IES			

Załącznik 7

KWESTIONARIUSZ OCENY EKSPERTA

Prosimy o wypełnienie poniższego kwestionariusza oceny eksperta. Pozwoli on na stałe podnoszenie jakości oferowanych przez nas ekspertyz.

Prezentowane przez:

.....
 .....
 .....

	Min				Max
Przygotowanie merytoryczne:	1	2	3	4	5
Przygotowanie praktyczne:	1	2	3	4	5
Sposób udzielania porad:	1	2	3	4	5
Przystępność przekazywanych informacji:	1	2	3	4	5
Komunikatywność:	1	2	3	4	5
Kultura osobista:	1	2	3	4	5

Inne uwagi dotyczące sposobu udzielenia porady: .....

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

Załącznik 8

**WNIOSEK DLA UBIEGAJĄCYCH SIĘ O KORZYSTANIE Z POMIESZCZEŃ
BIUROWYCH INKUBATORA**

Nazwa podmiotu: .....

.....

Adres: .....

.....

.....

Telefon: ..... **Faks:** ..... **e-mail:** .....

Osoba reprezentująca podmiot: .....

Data zarejestrowania: .....

Liczba zatrudnionych: ..... **w tym na etat** .....

Forma prawna działalności: .....

.....

Rodzaj działalności gospodarczej (krótki opis, PKD): .....

.....

Uzasadnienie wniosku .....

.....

.....

Zgodnie z Ustawą o ochronie danych osobowych z dnia 29.08.1997 r. (Dz. U. Nr 101z 2002 r., poz. 926 tekst jednolity) wyrażam zgodę na przetwarzanie danych osobowych, w tym ich udostępniania na potrzeby Inkubatora Ekonomii Społecznej.

Data: .....

Podpis przyjmującego wniosek:

.....

Podpis wnioskodawcy:

Załącznik 9

**Regulamin Szkoleń
realizowanych
w ramach projektu „ABC Gospodarki Społecznej”**

§1

Postanowienia ogólne

1. Projekt „ABC Gospodarki Społecznej” - zwany w dalszej części Regulaminu Projektem- realizowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.
2. Projekt realizowany jest przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie wraz z partnerami :
  - Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno- Gospodarczego „KLUCZ”,
  - Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Przedsiębiorczości i Inicjatyw Lokalnych „STOPIL”.
3. Rekrutacja na szkolenia oferowane w ramach Projektu prowadzona jest przez Inkubator Ekonomii Społecznej w Kluczach prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „Klucz”.
4. Z oferty szkoleń organizowanych w ramach Projektu skorzystać mogą:
  - osoby długotrwale bezrobotne,
  - osoby niezatrudnione, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej,
  - osoby niepełnosprawne, w tym z zaburzeniami psychicznymi,
  - osoby powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich i wychowawczych,
  - osoby po pięćdziesiątym roku życia (50+),
  - młodzież w wieku 15-25 lat zagrożona wykluczeniem społecznym /z wyjątkiem osób objętych wsparciem w ramach projektów systemowych OHP/
  - osoby bezdomne, uchodźcy, członkowie mniejszości etnicznych i narodowych,
  - osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, zakłady poprawcze,
  - osoby po zwolnieniu z zakładu karnego / do 12 miesięcy od jego opuszczenia/,

- osoby uzależnione od alkoholu lub innych środków odurzających, poddające się procesowi leczenia lub po jego ukończeniu,
  - otoczenie osób wykluczonych społecznie /w zakresie poradnictwa, projektów promocyjnych oraz działań wspierających/,
  - instytucje pomocy i integracji społecznej i ich pracownicy,
  - partnerzy społeczni i gospodarczy.
5. Korzystanie z usług szkoleniowych jest bezpłatne. Uczestnicy dojeżdżają na swój koszt.

§2

Oferta szkoleniowa

6. W ramach Projektu proponowane są do wyboru następujące moduły szkoleniowe:
- ABC ekonomii społecznej,
  - Źródła finansowania podmiotów ES,
  - Działalność gospodarcza- biznesplan,
  - Pozyskiwanie funduszy z UE- zdobywanie środków na prowadzenie działalności gospodarczej,
  - Zarządzanie projektami- myślenie projektowe,
  - Organizacja pracy własnej, umiejętność planowania i realizacji zadań,
  - Zarządzanie przedsiębiorstwem społecznym,
  - Księgowość w działalności gospodarczej,
  - Partnerstwa lokalne na rzecz ekonomii społecznej,
  - Marketing w działalności gospodarczej.
7. Wykłady prowadzone są w grupach 20- osobowych, zajęcia warsztatowe /ćwiczenia/ w grupach 10-osobowych, w cyklu 3- dniowym, 21 godzin szkoleniowych.
8. Szczegółowy opis poszczególnych modułów szkoleniowych znajduje się na stronie www.projekt-abc.pl.

§3

Zasady rekrutacji

9. Ze szkoleń mogą skorzystać osoby spełniające przynajmniej jedno kryterium zawarte w §1 p.5.

10. Zgłoszenia na usługi szkoleniowe prowadzone są drogą mailową: **inkubator-klucz@projekt-abc.pl** lub faksem 032- 647 21 50. Każdy z uczestników deklarujący udział w projekcie jest zobowiązany dostarczyć drogą pocztową lub osobiście zgłoszenie udziału.
11. Osoba zainteresowana skorzystaniem z usług szkoleniowych zobligowana jest do podania mailowo swego: imienia, nazwiska, numeru tel. kontaktowego lub adresu mailowego.
12. Przy zapisie na dany moduł szkoleniowy obowiązuje kolejność zgłoszeń.
13. W przypadku wyczerpania się limitu wolnych miejsc na dany moduł szkoleniowy, otwierana jest lista rezerwowa uczestników.
14. Na dwa tygodnie przed terminem rozpoczęcia szkolenia Lider Projektu nawiązuje kontakt telefoniczny z osobami zgłoszonymi na dany moduł w celu potwierdzenia udziału. Brak potwierdzenia jest równoznaczny ze zgłoszeniem rezygnacji. Ponadto, każdy z uczestników deklarujący udział w projekcie jest zobowiązany dostarczyć przed szkoleniem drogą pocztową lub osobiście oryginały formularzy zgłoszeniowych.
15. W przypadku zwolnienia się miejsca na dany moduł szkoleniowy Lider Projektu zaprasza do udziału w szkoleniu osoby z listy rezerwowej.
16. Decyzja o ostatecznym zakwalifikowaniu się osób zapisanych na dany moduł szkoleniowy podejmowana jest przez Organizatora szkoleń.
17. Osoba zapisana na dany moduł szkoleniowy ma obowiązek poinformować Lidera Projektu o swej rezygnacji z udziału w szkoleniu bądź o swej nieobecności na zajęciach szkoleniowych w danym terminie.
18. Udział w szkoleniach jest ograniczony. Zapisana osoba może korzystać z jednego modułu szkoleniowego.

§4

Uwagi końcowe

19. Osoba uczestnicząca w danym module szkoleniowym zobowiązana jest do terminowego stawiania się na zajęcia.
20. Potwierdzeniem udziału w szkoleniu jest otrzymanie certyfikatu. Certyfikat jest wydawany osobom, które uczestniczyły w szkoleniu.
21. Warunkiem uczestniczenia w szkoleniu jest wypełnienie w pierwszym dniu szkolenia niezbędnych dokumentów, tj. umowy uczestnictwa w projekcie.
22. Wypełnienie ankiety wymaga podania danych osobowych: imienia, nazwiska, nr PESEL, adresu zamieszkania, nr telefonu, faksu lub adresu e-mailowego.

23. Dane osobowe, o których mowa w §4 pkt 24 przechowywane są zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi. Dane osobowe gromadzone i przechowywane są na potrzeby Podsystemu Monitorowania EFS.
24. Udostępnienie danych osobowych jest równoznaczne z wyrażeniem zgody na przetwarzanie swoich danych osobowych na potrzeby projektu, zgodnie z zapisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002r. Nr 101, poz. 926 z późniejszymi zmianami).
25. Osoby, które nie stosują się do postanowień niniejszego Regulaminu, nie będą miały możliwości uczestniczenia w szkoleniach w ramach Projektu.

Regulamin zatwierdził

ZALECANA LITERATURA

1. *Ekonomia społeczna 2002. Dokument przygotowawczy*. Pierwsza Europejska Konferencja na temat Ekonomii Społecznej w Europie Środkowo-Wschodniej, Praga 2002 r.
2. Kwaśnicki W., *Ekonomia (gospodarka) społeczna*, Instytut Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Wrocławski Wrocław 2005 r.
3. Griffin R. W., *Podstawy zarządzania organizacją*, PWN Warszawa 1998 r.
4. *Interwencja społeczna – teoria i praktyka*, red. Sobczak J.B., Dorota Pawluś, UJ, Kraków 2008 r.
5. Hausner J., *Ekonomia społeczna jako kategoria rozwoju*, wersja robocza, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2007 r.
6. Hauser J., *Zarządzanie podmiotami ekonomii społecznej*, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2006 r.
7. Kuciński E., Mączyńska E., *Zagrożenie upadłością*, Wyd. SGH, Warszawa 2005 r.
8. Mączyńska E., *Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, SGH, Warszawa 2005 r.
9. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – Zasady przyznawania i rozliczania dotacji w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2009 r.
10. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.
11. *Polski model ekonomii społecznej Rekomendacje dla rozwoju*, praca zbiorowa pod red. Piotra Frączaka i Jana Jakuba Wygnańskiego- tekst powstał w ramach projektu „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej”, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych. Warszawa 2008 r.
12. *Przewodnik po przedsiębiorczości społeczne*, w ramach projektu Krakowska Inicjatywa na rzecz Gospodarki Społecznej COGITO.
13. Rada Ministrów – Strategia Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego z dnia 7 czerwca 2005 r. (znowelizowana 4 listopada 2008 r.).

14. Rada Ministrów – Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015 przyjęta przez RM, 29 listopada 2006 r.
15. *Raport otwarcia. W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej*, Fundacja Inicjatyw Społeczno – Ekonomicznych, Warszawa 2006 r.
16. Sadowska B., *BARKA Ekonomia Społeczna w Praktyce*, Fundacja Pomocy Wzajemnej BARKA, Poznań 2008 r.
17. Sierpowska I., *Zatrudnienie socjalne*, Monitor Prawa Pracy 11/2004.
18. Staniej A.M, Paweł Próchenko – *CSR – Komunikowanie o społecznej odpowiedzialności biznesu*.
19. Wawrzyniak B., *Szkoła Zarządzania*, PWE Warszawa 1987 r.
20. Wawrzyniak B., *Odnawialne przedsiębiorstwa. Na spotkanie XXI wieku*, Poltext Warszawa 1999 r.
21. Zelek A., *Zarządzanie kryzysowe*, Instytut Zarządzania w Przemysle „Orgmasz”, Warszawa 2003 r.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Wprowadzenie	6
I. Refleksje teoretyczne. Partnerstwa lokalne na rzecz integracji	9
II. Rozwiązania praktyczne. Inkubatory Ekonomii Społecznej	37
Wnioski i rekomendacje dla Inkubatorów Ekonomii Społecznej	81
Załączniki	88
Zalecana literatura	106

Budowanie Partnerstwa Lokalnego na rzecz rozwoju Ekonomii Społecznej. Spotkanie poprzedzające utworzenie Spółdzielni Socjalnej „NOVA” w gminie Łososina Dolna

Budowanie Partnerstwa Lokalnego na rzecz rozwoju Ekonomii Społecznej w gminie Łososina Dolna

Gratulacje kadry projektu z okazji rejestracji Spółdzielni Socjalnej „Zdrojowianka” w Piwnicznej-Zdroju

Promocja idei Ekonomii Społecznej w siedzibie Inkubatora Ekonomii Społecznej w Nowym Sączu

Promowanie tworzenia podmiotów Ekonomii Społecznej w gminie Chetmieć

Spotkanie informacyjne na temat Ekonomii Społecznej w gminie Kamionka Wielka

Spotkanie informacyjne na temat tworzenia spółdzielni socjalnych w gminie Lososina Dolna

Spotkanie informacyjne na temat usług Inkubatora Ekonomii Społecznej dla mieszkańców gminy Łącko

Spotkanie promujące zakładanie podmiotów Ekonomii Społecznej – Nowy Sącz

Spotkanie założycielskie Stowarzyszenia „Aktywne Wsparcie” – Nowy Sącz

Zajęcia na temat ekonomii społecznej dla uczniów Policealnej Szkoły Pracowników Służb Medycznych i Społecznych w Nowym Sączu

Spotkanie informacyjno-promocyjne w Urzędzie Gminy Nawojowa